

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Jan Pecháček

**Prezidentství a evropský integrační proces: Případová studie
kvazi/semiprezidentských systémů**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. Markéta Zapletalová, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 1. 12. 2018

.....

Jan Pecháček

Na tomto místě bych rád poděkoval paní Mgr. Markétě Zapletalové, Ph.D., za odborné rady a trpělivé vedení mé práce. Rovněž děkuji své rodině za všestrannou podporu během celého mého studia.

Obsah

ÚVOD	6
1. SEMIPREZIDENCIALISMUS A EVROPSKÁ INTEGRACE	13
1.1. KONCEPTUALIZACE A TYPOLOGICKÉ VYMEZENÍ SEMIPREZIDENCIALISMU	13
1.1.1. KONCEPT ROBERTA ELGIEHO A PLATFORMA VÝZKUMU	15
1.1.2. KRITIKA A ROZŠÍŘENÍ TEORIE SEMIPREZIDENCIALISMU	17
1.2. VLIV PREZIDENTŮ V RÁMCI EVROPSKÉ INTEGRACE.....	18
2. TRADIČNÍ SEMIPREZIDENCIALISMUS A EU: FRANCOUZSKÉ KOHABITACE	21
2.1. ÚSTAVNÍ ROLE FRANCOUZSKÉHO PREZIDENTA V ZAHRANIČNÍ POLITICE.....	21
2.2. EVROPSKÁ POLITIKA FRANÇOISE MITTERRANDA.....	22
2.2.1. SPORY MITTERRANDA S VLÁDAMI	26
2.3. EVROPSKÁ POLITIKA PREZIDENTA JACQUESE CHIRAKA.....	28
2.3.1. SPORY CHIRAKA S VLÁDOU LIONELA JOSPINA	31
2.4. SOUČASNÝ PREZIDENT MACRON A PREMIÉR PHILIPPE	32
3. FINSKO: OD PREZIDENTSKÝCH TVŮRČŮ EVROPSKÉ POLITIKY K CEREMONIÁLNÍM AKTÉRŮM?	34
3.1. PROMĚNA ROLE PREZIDENTA VE FINSKÉM ÚSTAVNÍM SYSTÉMU S OHLEDEM NA ZAHRANIČNÍ POLITIKU.....	34
3.2. PREZIDENT MARTTI AHTISAARI A JEHO VZTAH S PREMIÉREM ESKEM AHEM.....	36
3.3. PREZIDENTKA TARJA HALONENOVÁ: NOVÁ ÚSTAVA A STARÝ PROBLÉM.....	39
4. SEMIPREZIDENCIALISMUS A EVROPSKÁ INTEGRACE V NOVÝCH ČLENSKÝCH ZEMÍCH	44
4.1. POLSKO.....	44
4.1.1. PRAVOMOCI PREZIDENTA V POLSKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE	44
4.1.2. PREZIDENT LECH KACZYŃSKI A PŘEDSEDA VLÁDY DONALD TUSK.....	45
4.1.3. PREZIDENT DUDA A VETO KONTROVERZNÍCH VLÁDNÍCH ZÁKONŮ.....	48
4.2. RUMUNSKO.....	50
4.2.1. ÚSTAVA A PRAVOMOCI PREZIDENTA V ZAHRANIČNÍ POLITICE	50
4.2.2. ÚSTAVNÍ KRIZE 2007 A 2012	51
4.3. LITVA	54
4.3.1. SOUČINNOST PREZIDENTA A VLÁDY V ZAHRANIČNÍ POLITICE PODLE ÚSTAVY	54

4.3.2. VLIV AKTIVNÍCH PREZIDENTŮ NA EVROPSKOU POLITIKU ZEMĚ.....	54
5. KVAZI-SEMIPREZIDENCIALISMUS A EU: PREZIDENT KLAUS A JEHO NÁSLEDOVNÍCI	58
5.1. ČESKÁ REPUBLIKA: ÚSTAVNÍ ROLE PREZIDENTA V ZAHRANIČNÍ POLITICE.....	58
5.1.1. PREZIDENT VÁCLAV KLAUS: OD AKTIVITY K AKTIVISMU	60
5.1.2. PREZIDENT MILOŠ ZEMAN: AUTONOMNÍ VZDOR NA HRANĚ ÚSTAVY	62
5.2. SLOVENSKO: KVAZI-SEMIPREZIDENCIALISMUS A ROLE PREZIDENTA	65
5.2.1. PRAVOMOCI PREZIDENTA V ZAHRANIČNÍ POLITICE	65
5.2.2. PREZIDENT KISKA A SPOR S VLÁDOU V OTÁZCE MIGRAČNÍ POLITIKY EU	66
ZÁVĚR	68
LITERATURA.....	75
ABSTRAKT	95

Úvod

Vztah prezidentů a vlád je nepochybně důležitou součástí fungování každé demokratické země, a to nejen z hlediska faktického výkonu exekutivy a rozdělení rolí v ní, ale rovněž i z pohledu reprezentativního působení obou aktérů, jež utváří celkový obraz daného státu navenek i dovnitř. Zvláštní význam ovšem tento svazek získává v politických systémech, kde prezident i vláda disponují poměrně rozsáhlými pravomocemi, které oba aktéry opravňují významně ovlivňovat politickou realitu své země.

Takovýmto speciálním typem politického systému je semiprezidencialismus, který už ze své podstaty leží na pomezí mezi klasickým parlamentním a prezidentským politickým systémem. Určitá specifičnost semiprezidencialismu spočívá i v tom, že v něm může snadněji dojít k rozporu ohledně výkladu pravomocí exekutivních činitelů. A jednou z oblastí, která přirozeně inklinuje ke sporům v rámci výkonné moci v poloprezidentských systémech, je zahraniční politika, jejíž nejexponovanější součástí v zemích Evropské unie tvoří problematika evropské integrační politiky.

Předmět, cíl a časové vymezení práce

Zde se dostáváme ke klíčovému momentu, který determinuje výzkumné zaměření předkládané diplomové práce, jejímž předmětem je působení prezidentů ve vybraných kvazi/semiprezidentských systémech v souvislosti s integračním procesem EU. Pozornost bude primárně soustředěna na spory mezi prezidentem a vládou s důrazem na prezidentské vymezení se vůči vládní evropské politice. Cílem práce pak je analýza fungování prezidentských úřadů a vymezení role hlav států v rámci těchto exekutivních sporů ve sledovaných členských zemích s ohledem na integrační procesy Evropské unie. Pozornost je věnována jak semiprezidentským, tak i kvazi-semiprezidentským systémům, jež tato práce defínuje jako takové, ve kterých došlo k posílení rolí hlav států v evropské problematice, a to bez ohledu na jejich ústavní vymezení.

Konkrétní analyzované případy zemí budou takové, ve kterých je prezident volen přímou volbou a zároveň je vláda odpovědná parlamentu, tak jak zní definice semiprezidencialismu Roberta Elgieho, a které splňují kritérium vzniku dvou exekutivních center, kdy každé z nich prosazuje rozdílný pohled na vykonávání evropské politiky sledované země. Tento přístup umožní snížení počtu států, se kterými

bude v rámci zkoumaných případů pracováno v jednotlivých kapitolách. Konkrétně se budeme zabývat vztahem prezidentů a vlád v oblasti evropské integrace v semiprezidencialismech Francie, Finska, Polska, Rumunska a Litvy. Zde se pokusíme postihnout spory v rámci výkonné moci, které budou detailněji analyzovány. Následně bude vyhodnoceno, jakým způsobem jednotliví prezidenti přistupovali k integračnímu procesu Evropské unie a zda případně došlo k ústavním tensím v rámci výkonu exekutivy.

K této pěti zemí jsme přidali i případy dvou států středoevropského prostoru, České republiky a Slovenska, které splňují jak Elgieho definici semiprezidencialismu, tak i naši podmínku rozdílného pojetí evropské politiky v rámci exekutivy. Případy těchto zemí se nám z terminologického hlediska a z důvodu tradičního vnímání vymezení prezidentské role jeví označit výstižnějším a přesnějším termínem kvazi-semiprezidencialismus. Ten je určitým mezistupněm a de facto subtypem tradičního Elgieho pojetí semiprezidencialismu. Jedná se o zajímavý faktor, který velmi výrazně ovlivňuje evropskou politiku některých členských zemí. Můžeme si jej definovat jako stav, kdy prezident, aniž by mu byly formálně posíleny pravomoci, se pokouší více a častěji do evropské politiky své země intervenovat a ovlivňovat ji podle svého mínění, aniž by bral ohled na oficiální vládní politiku. Tyto tendence mohou vést až k něčemu, co bychom mohli označit jako určitou tenzi v ústavním vymezení dané země.

Práce časově sleduje poměrně dlouhý úsek, který začíná obdobím první kohabitace francouzského prezidenta François Mitterranda s vládou Jacques Chiraka v letech 1986–1988. Následně se zabývá dalšími kohabitačními spory v rámci evropské politiky Francie v 90. letech a na přelomu tisíciletí s přesahy do aktuálního vývoje. Ve sledovaných případech ostatních členských zemí je sledované období ohraničeno vstupem, případně předvstupním vyjednáváním členství v Evropské unii rovněž s přihlédnutím k současnému politickému dění v členských zemí. Práce tedy postihuje evropskou politiku v časově dynamické fázi, která je klíčová pro rozvoj integrační politiky, jejímž důsledkem je i nárůst exekutivních sporů o její vykonávání.

Výzkumné otázky a metodologie

Výzkumné otázky, na něž bude text odpovídat, zní:

Jaké rozdíly můžeme pozorovat ve výkonu funkce prezidentů ve zkoumaných kvazi/semiprezidentských systémech v oblasti evropské integrační politiky?

Jaké jsou hlavní aspekty determinující roli prezidentů ve výkonu evropské politiky ve sledovaných kvazi/semiprezidentských systémech?

Docházelo k tendenčnímu napínání ústavního vymezení ze strany prezidentů nebo k jiným vážným konfliktům v otázce evropské integrace ve sledovaných zemích?

Můžeme vysledovat významné rozdíly ve výkonu evropské integrační politiky u prezidentů ve starých a nových členských zemích?

Odpovědi na výzkumné otázky budou na základě provedené analýzy kompletně poskytnuty v závěru práce. Zároveň bude na konci jednotlivých kapitol věnován prostor komparaci přístupů jednotlivých prezidentů, kteří jsou v kapitole sledováni. Díky charakteru výzkumných otázek získáme koherentní obraz o působení prezidentů v evropské integrační politice v jednotlivých státech a zároveň budeme moci postihnout obecné rozdíly v rámci výkonu evropské politiky prezidentů v nových a starých členských zemích.

Metodologicky je práce vystavěna jako případová studie, která sleduje několik případů, jež jsou součástí kvalitativní metodologie. Vzhledem k tomu, že je v textu pracováno s případovou studií s více případy, je možno užít termín *studie s více než jedním případem*, nicméně jak upozorňuje například Jiří Mareš, v češtině zatím není shoda na vhodné terminologii toho, co je v angličtině nazýváno jako *multiple-case study* (Mareš 2015: 119). K účelům analýzy fungování prezidentských úřadů ve vybraných členských zemích práce využívá interpretaci a deskripci kvalitativních zdrojů. Ty umožňují, kromě přesného popsání rozdílů výkonu evropské politiky prezidentů v rámci zkoumaných zemí, postihnout i obecné trendy, které identifikujeme napříč jednotlivými sledovanými případy.

Struktura práce

Práce je členěna do pěti kapitol, přičemž v první z nich je detailně představen koncept semiprezidencialismu jako politického systému podle významných teoretiků a akademiků. Největší pozornost je přitom věnována definici semiprezidencialismu od Roberta Elgieho, na níž aplikujeme kritérium vzniku dvou exekutivních center, kdy každé z nich prosazovalo rozdílný pohled na vykonávání evropské politiky sledované země. V další části kapitoly si představíme konceptuální vymezení kvazi-semiprezidencialismu. V závěru se pak budeme zabývat i významem Evropské rady, jež

slouží jako základní platforma pro setkávání premiérů a prezidentů na evropské úrovni. Navíc si popíšeme vliv, jaký mohou mít prezidenti při rozhodování o evropských záležitostech v domácí aréně.

Následující kapitoly jsou věnovány analýze jednotlivých zemí. Na začátku každé kapitoly jsou vymezeny ústavní kompetence hlav států v evropských záležitostech a poté jsou představeny spory prezidentů s vládami o pojetí evropské politiky. V závěru kapitol je vždy zhodnoceno, jak se jednotliví prezidenti lišili v pojetí evropské politiky ve vztahu k vládám.

Druhá kapitola se konkrétně zabývá přístupem francouzských prezidentů k evropské integraci v době kohabitací a je zde ilustrováno, jakým způsobem si prezidenti dokázali prosazovat svou vizi evropské politiky ve sporech s vládami. Prostor je zde tedy věnován evropské politice prezidenta Françoise Mitterranda a jeho spoluvládnutí s vládou Jacquese Chiraka v letech 1986–1988 a Édouarda Balladura mezi léty 1993–1995. Dále je v druhé kapitole vymezena evropská politika prezidenta Jacquese Chiraka a exekutivní spory o její výklad, které vedl s vládou Lionela Jospina v letech 1997–2002. V závěru je pro doplnění kontextu a z důvodu upozornění na historickou anomálii v rámci Páté republiky věnován prostor aktuálnímu vztahu současného prezidenta Emmanuela Macrona a premiéra Édouarda Phillippa.

Třetí kapitola se zabývá případem semiprezidencialismu Finska. Exekutivní tradice této země je tradičně spojena se silnými a aktivními prezidenty. To se pochopitelně odrazilo i evropské politice a v míře intervencí prezidentů do integračních záležitostí. V textu se zaměříme na prvního přímo zvoleného prezidenta Marttiho Ahtisaariho, jenž vystupoval s vizí aktivního pojetí evropské politiky a byl tak ve výrazné opozici k premiéru Esku Ahovi v klíčovém předvstupním vyjednávání členství v EU, kdy probíhal spor především o budoucí zastupování země na Evropské radě. Tento problém se stal ještě výraznějším během působení prezidentky Tarji Halonenové, která v letech 2000–2012 velmi aktivně vystupovala na evropské úrovni a dostávala se tak do častého sporu s předsedy vlád. Těmto neshodám je v textu poskytnut širší prostor.

Čtvrtá kapitola je věnovaná vztahu semiprezidencialismu ve vybraných nových členských zemích EU. První analyzovanou zemí je Polsko, kde se zaměříme na prezidenty Lecha Kaczyńského a Andrzeje Dudu a jejich spory s vládami v otázce

evropské integrace. Druhou zemí, jíž je věnován prostor ve čtvrté kapitole, je Rumunsko. Zde si blíže popíšeme evropskou politiku prezidenta Traiana Basesca, za jehož působení, konkrétně v letech 2007 a 2012, došlo k eskalaci ústavních krizí. Nejprve se tak stalo kvůli osobním sporům prezidenta s předsedou vlády Calinem Popescu-Tariceanem, které se promítly nejednotným přístupem k evropským otázkám, a následně také kvůli konfliktu o zastupování Rumunska na Evropské radě mezi prezidentem a premiérem Viktorem Pontou. Ve druhém případě musel o tom, kdo má právo zemi zastupovat na evropských vrcholných setkáních, rozhodovat až Ústavní soud. Poslední zemí zkoumanou ve čtvrté kapitole je Litva, kde poukážeme na vliv tamního semiprezidencialismu na evropskou politiku země. Partikulárně se poté zaměříme na období vlády prezidentů Valdase Adamkuse a Dalii Grybauskaitėové. Na popisovaných sporech, které měli s vládami, poukážeme na silné hlavy státu, které si navzdory omezenější pravomocem v konkrétních oblastech výkonu evropské politiky dokázaly významně podřídit kabinetu v této problematice.

Poslední, tedy pátá kapitola, je věnována kvazi-semiprezidencialismu, tak jak jsme si jej definovali v předchozích odstavcích a následně v první kapitole. Zkoumané země budou Česká republika a Slovenská republika. Konkrétně se zaměříme na politiku prezidenta Václava Klause ve vztahu k Lisabonské smlouvě. Poté si představíme, jakým způsobem prezident Miloš Zeman odvozuje svou legitimitu od přímé volby a jak navzdory formálnímu znění ústavy jeho aktivita ovlivňuje vztahy s vládami v evropských záležitostech. V případě Slovenska se kromě ústavních pravomocí prezidenta v zahraniční politice zaměříme na spory prezidenta Andreje Kisky a expremiéra Roberta Fica ohledně postoje slovenské vlády k migrační politice EU.

Analýza zdrojů

Celková debata na téma přístupu prezidentů v semiprezidencialismu k evropské integraci představuje zřejmě pro svou komplexnost problematiku dosud ne zcela kvalitně výzkumně popsanou. Předkládaná diplomová práce tedy upozorňuje i na tuto propast ve výzkumu a pokouší se přispět k rozšíření povědomí o této problematice a zároveň k podnícení dalšího výzkumu v této nepochybně důležité oblasti evropských studií.

Většina dosavadních výzkumů na toto téma jsou práce zaměřené pouze na dílčí aspekty týkající se postojů prezidentů k evropské integraci, nikoliv však už na popsání

vlivu semiprezidencialismu na jejich vztahy s vládou v konkrétních záležitostech evropské politiky. Významnou součástí práce jsou proto primární zdroje. Ty mají zvláštní důležitost v případě zkoumání nových členských zemí, ve kterých je obecně evropská politika analyzována podstatně méně než v zemích s delší tradicí výzkumu na toto téma. Mimo to, slouží tyto zdroje jako doplnění aktuálních informací a umožňují nám získat odlišný úhel pohledu na danou problematiku. Příkladem nejčastěji citovaných primárních zdrojů v této práci jsou informace dostupné na internetových zpravodajských serverech. Tyto zdroje neslouží a pochopitelně nemohou sloužit jako odborná platforma pro náš výzkum, nicméně mnohdy vhodně upozorňují na některé zajímavé zpravodajské detaily, které v odborné literatuře nenajdeme. Dále práce analyzuje projevy a stanoviska prezidentů, jež nám pomohou lépe pochopit jejich ideologické zázemí. V neposlední řadě je pracováno i s ústavními texty zkoumaných zemí, jakož i s právními dokumenty Evropské unie. Tyto primární zdroje jsou rovněž významnou součástí všech kapitol našeho textu.

I přes zmíněný nedostatek odborné literatury věnující se konkrétním aspektům našeho tématu můžeme identifikovat několik významných prací, se kterými je v textu pracováno a které poskytují platformu výzkumu. Velmi cenné jsou pro teoretické vymezení práce zdroje zabývající se teorií semiprezidencialismu jako politického systému. Příkladně se jedná o článek Roberta Elgieho z roku 1999 s názvem *The politics of Semi-Presidentialism*, který je pro nás klíčový z hlediska definice a následné práce s konceptem semiprezidencialismu. Pro doplnění znalostí teorie semiprezidencialismu ovšem neopomíjíme ani další autory, jako je například Maurice Duverger a jeho zásadní dílo *A New Political System Model: Semi-presidential Government* či Giovanni Sartori a jeho kniha *Srovnávací ústavní inženýrství*.

V konkrétních případech věnovaných semiprezidencialismu a evropské integraci v jednotlivých zemích je citováno především z odborných článků recenzovaných periodik či monografií. Jedna z knih, která si zaslouží naši pozornost, je dílo od Alistira Cola, který se v knize *François Mitterrand: A Study in Political Leadership* zabývá i evropskou politikou tohoto francouzského prezidenta a popisuje, jakým způsobem se projevovat jeho politický postoj do vztahů s jednotlivými vládami. Příkladem výborného, a navíc hlubšího uchopení tématu je i článek s titulkem *Does Cohabitation Matter? French European Policy-Making in the Context of Divided Government* od Dirka Leuffena, který vyšel v roce 2009 v periodiku *West European Politics*. Článek se

zabývá tím, jakým způsobem francouzští prezidenti prosazovali své priority v klíčových otázkách evropské integrace v pro ně nelehkých obdobích kohabitace, a navíc detailně analyzuje jejich evropskou politiku.

Podobně se ve finském prostoru zabývá tématem politolog Tapio Raunio, jehož výzkum je pro naši práci velmi hodnotný a důležitý. Například v jeho článku pro *Journal of European Public Policy* pojmenovaném *Semi-presidentialism and European integration: lessons from Finland for constitutional design* jsou precizně popsány aspekty semiprezidencialismu ve Finsku s jeho dopady na tamní evropskou politiku, přičemž široký prostor je zde věnován i jednotlivým prezidentům, kteří se dostávali do sporů s vládami především v otázce zastupování země na Evropské radě. Raunio obohatil naše celkové poznání o tématu i mimo Finsko článkem *Shifting Power-Centers of Semi-Presidentialism: Exploring Executive Coordination in Lithuania*, který sepsal společně s Thomasem Sidelusem a kde je věnován prostor i vlivu semiprezidencialismu na evropskou politiku z pohledu litevských hlav státu.

1. Semiprezidencialismus a evropská integrace

Úvodní kapitola se bude zabývat definičním a konceptuálním vymezením semiprezidencialismu, jehož typologické zařazení je mezi odbornou veřejností chápáno jako velmi rozsáhlé a mnohdy i nejednoznačně teoreticky ukotvené. Cílem této kapitoly není představit a najít jakýsi dokonalý teoretický model poloprezidentského systému, nýbrž pokusit se stručně představit základní typy poloprezidentských systémů a vybrat takový, ze kterého můžeme vzhledem k tématu a cíli naší práce alespoň částečně vycházet. Naše pozornost proto bude primárně soustředěna jen na konkrétní odborníky, kteří se touto problematikou dlouhodobě zabývali a zabývají.

V další části kapitoly se budeme věnovat akademické kritice konceptu semiprezidencialismu a zjistíme, zda a jakým způsobem je semiprezidencialismus zpochybňován. Díky tomuto přístupu pak budeme moci celé téma správně pochopit a vytvořit si do celého problému vlastní kritický vhled. V závěru úvodní kapitoly se budeme zabírat klíčovými otázkami naší práce. Představíme si, jakým způsobem je utvářena role hlav států v rámci evropské integrace, a pro doplnění kontextu nastíníme, jak evropská integrace měnila vymezení a roli Evropské rady v průběhu času.

1.1. Konceptualizace a typologické vymezení semiprezidencialismu

Samotný pojem semiprezidencialismus se v širším akademickém diskurzu začal užívat v souvislosti se vznikem francouzské Páté republiky v roce 1958¹. Není proto překvapivé, že s vůbec první ucelenou definicí a deskripcí poloprezidentského systému přišel francouzský politolog Maurice Duverger. Ten ve svém díle s názvem *A New Political System Model: Semi-presidential Government*, vydaném v roce 1980, stanovil podmínky a požadavky, které musí semiprezidencialismus splňovat, aby za něj mohl být skutečně označen. První z těchto podmínek vyjadřuje nutnost, aby byl prezident volen přímou volbou občany v rámci všeobecného volebního práva. (Duverger 1980: 166). Za druhou zásadní nezbytnost Duverger považuje požadavek, aby hlava státu disponovala poměrně rozsáhlými pravomocemi, a to jak v zahraniční, tak domácí politice (Duverger 1980: tamtéž). Třetím bodem ke splnění kritérií poloprezidentského systému je dle Duvergera přítomnost předsedy vlády a ministrů, kteří jsou v opozici k prezidentovi a vykonávají exekutivní pravomoci tak dlouho, dokud jim parlament nevysloví nedůvěru

---

¹ Jako vůbec první tento termín užil v roce 1959 novinář a zakladatel francouzského deníku *Le Monde* Hubert Beuve-Méry, když se pokoušel popsat nově vzniklý systém vládnutí ve Francii. Tehdy ovšem tento pojem postrádal bližší charakteristiku a jednalo se tak spíše o žurnalismus (Elgie 1999: 1).

(Duverger 1980: tamtéž). Duvergerem takto definovaný poloprezidentský model vládnutí je dodnes obecně chápán jako základní a výchozí bod pro další výzkum celého konceptu.

Ovšem vzhledem k velmi obecné a mnohdy nekonkrétní Duvergerově deskripci poloprezidentského systému se mnozí autoři i v minulosti pokoušeli na jeho definici dále navázat a hlouběji ji rozpracovat. Jedním z prvních takto smýšlejících akademiků byl i italský politolog Giovanni Sartori. Ten ve své zásadní práci *Srovnávací ústavní inženýrství* modifikuje Duvergerův koncept tak, že více upřesňuje roli prezidenta a jeho vztah k parlamentu. Sartori souhlasí s nutností všelidové volby hlavy státu, která však podle něj může znamenat i hlasování kolegiem volitelů, jehož členové jsou voleni na základě všelidového hlasování, tak jako tomu bylo například ve Finsku (Sartori 2001: 141–142). Dále je pro Sartoriho důležité sdílení pravomocí mezi prezidentem a premiérem, což by mělo s pomocí těchto tří kritérií vytvořit „*strukturu duální autority*“ (Sartori 2001: 139).

Prvním kritériem je, že prezident je nezávislý na parlamentu, ovšem nesmí vládnout sám, a navíc jeho vůle musí být tlumočena vládou a procházet přes její rozhodnutí. Podmínka druhá představuje premiéra a jeho kabinet jako instituci nezávislou na prezidentovi, ale závislou na důvěře či nedůvěře parlamentní většiny. Posledním Sartoriho uváděným kritériem je, aby díky duální struktuře autorit výkonné moci bylo umožněno v semiprezidentském systému vyvažování a přesouvání moci v exekutivě za nutnosti udržení „*potenciálu autonomie*“ každé exekutivní složky (Sartori 2001: 140).

Toto vymezení semiprezidencialismu nám poskytuje podstatně konkrétnější pohled na danou problematiku, nicméně sám Sartori dále přiznává, že ačkoliv je podle něj poloprezidentský systém „*aplikovatelnější*“ pro země, které uvažují o změně politického systému, stále je nutné s jeho možným uplatněním pracovat jako s problematickým a vždy je nutno přihlížet k reálnému pojetí prezidentské moci v jednotlivých státech (Sartori 2001: 145–146).

1.1.1. Koncept Roberta Elgieho a platforma výzkumu

Mezi odborníky, kteří se profesně dlouhodobě zabývají problematikou semiprezidentských systémů, patří profesor působící v současnosti na Dublinské univerzitě Robert Elgie. Podle něj, jak píše ve svém článku *The politics of Semi-Presidentialism*, k naplnění definice semiprezidencialismu stačí, pokud je v systému přítomný přímo volený prezident a zároveň vláda odpovědná parlamentu (Elgie 1999: 13). Tato definice samozřejmě dává možnost široké interpretaci, během které dojdeme k závěru, že Elgieho dvě základní podmínky splňuje mnoho nejen evropských zemí. Na druhou stranu díky Elgieho konceptu můžeme detailněji zkoumat určité aspekty v rámci jednotlivých systémů a rozhodnout, zda lze takový systém za poloprezidentský skutečně označit. Elgie sám potvrzuje, že je nutné brát zřetel také na pravomoci hlav států i na to, jak s nimi prezidenti reálně nakládají (Elgie 1999: 16). V této souvislosti je nezbytné poznamenat, že ve svých novějších výzkumech Elgie často vychází z původní kategorizace Carryho Shugarta a Johna M. Careyho (viz níže), mluví tedy o semiprezidencialismu prezidentsko-premiérském a premiérsko-prezidentském, a to vždy podle toho, jakým způsobem je v jednotlivých zemích uplatňováno formální nebo materiální pojetí ústavního pořádku².

Právě široký koncept semiprezidencialismu Roberta Elgieho je pro účely výzkumného záměru práce nejvhodnější, jelikož svým definičním záběrem umožňuje pokrýt různé aspekty vztahů vlád a prezidentů, které se týkají i zahraniční politiky. K Elgieho definici semiprezidencialismu aplikujeme kritérium vzniku dvou exekutivních center, kdy každé z nich prosazuje rozdílný pohled na vykonávání evropské politiky sledované země. Vybrané případy se tedy budou týkat takových zemí, ve kterých je prezident volen přímou volbou a zároveň je vláda odpovědná parlamentu, tak jak zní Elgieho definice semiprezidencialismu, a které splňují podmínku vzniku dvou exekutivních center, kdy každé z nich prosazuje rozdílné pojetí vykonávání evropské politiky. Přihlíženo bude především k pravomocem a reálnému chování prezidentů ve sporech s vládami o výklad pravomocí v oblasti evropské integrační politiky.

Podle Elgieho je nyní v Evropské unii třináct zemí, které splňují jeho podmínky definice semiprezidencialismu. Jsou to Bulharsko, Česká republika, Finsko, Francie, Irsko, Litva, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a

---

² Elgie na svých internetových stránkách seznam takových zemí pravidelně aktualizuje a doplňuje jej rovněž o nové události ovlivňující systém (viz <http://www.semipresidentialism.com/>).

Chorvatsko (Elgie 2017). Po aplikaci námi definované podmínky vzniku dvou faktických exekutivních center s odlišným pojetím evropské politiky zůstává pět zemí, kterým bude v práci věnována pozornost. Těmito zeměmi jsou Francie, Finsko, Polsko, Rumunsko a Litva.

K této pěti zemí jsme přidali i případy dvou zemí středoevropského prostoru, České republiky a Slovenska, které splňují jak Elgieho pojetí semiprezidencialismu, tak i naši podmínku rozdílného pojetí evropské politiky v rámci exekutivy³. Jen tyto konkrétní případy zemí je podle našeho názoru z důvodu specifického charakteru politické reality a vymezení vztahů prezidenta a vlády v evropské politice možné označit dle nás terminologicky čistším termínem kvazi-semiprezidencialismus.

Tento termín si pro případ evropské politiky definujeme jako situaci, kdy prezident, aniž by mu byly formálně posíleny pravomoci, se pokouší více a častěji do evropské politiky své země intervenovat a ovlivňovat ji podle svého mínění, aniž by bral ohled na oficiální vládní politiku. Jedná se především o konvenční výklad ústavních pravomocí v těchto zemích, které prezidentům neumožňují být hlavními aktéry zahraniční politiky, nicméně v případě využití extenzivního výkladu ústavy se prezidenti mohou stát významnými vykonavateli evropské politiky a být tak v opozici vůči vládám. Prezidenti mohou například využívat svou legitimitu danou přímou volbou, nebo sledovat osobní zájmy dané jejich ideologickou pozicí, ačkoliv k faktickému ústavnímu posílení jejich pravomocí nedochází. Přesto se ale snaží aktivně prosazovat své postoje k tématům Evropské unie a využívat své kompetence a postavení k oslabení vládní pozice. Výše popsané tendence tedy chápeme jako určitý subtyp původní Elgieho koncepce semiprezidencialismu, který nazýváme právě kvazi-semiprezidencialismem.

V České republice a na Slovensku můžeme na základě přístupu prezidentů k evropské politice identifikovat několik proměnných, které potvrzují kvazi-semiprezidenční pojetí evropských záležitostí ze strany hlav států. Příkladem je politika prezidentů Václava Klause⁴, Miloše Zemana a Andreje Kisky, neboť tyto

---

³ Elgie obě země konkrétně řadí k premiérsko-prezidentským systémům, přičemž ale zohledňuje celou škálu ústavních pravomocí a nevěnuje se specificky evropské politice (Elgie 2018).

⁴ Byť byl Václav Klaus zvolen nepřímou a Elgie označuje Česko za semiprezidencialismus až od zavedení přímé volby, je Klausova evropská politika ilustrativním případem kvazi-semiprezidencialismu, který v textu nesmíme opomenout.

prezidenti se snažili najít možnosti ústavního pořádku, které jim dovolují vykonávat evropskou politiku nad rámec tradičních ústavních zvyklostí.

1.1.2. Kritika a rozšíření teorie semiprezidencialismu

Jak plyne z výše uvedeného, ani mezi akademiky neexistuje jednotný koncept semiprezidencialismu. V základních parametrech ovšem můžeme vidět shodu. Všichni například souhlasí, že v semiprezidentském systému musí být naplněny dvě základní podmínky. Jde o přítomnost přímo voleného prezidenta, který má široce definované pravomoci, a o premiéra stojícího v čele vlády, jejíž existence je závislá na důvěře parlamentu.

Zajímavé rozvinutí konceptu poloprezidentského systému představili politologové Matthew S. Shugart a John M. Carey, kteří ve své publikaci *Presidents and assemblies: constitutional design and electoral dynamics* vydané v roce 1992 přišli s myšlenkou do jisté míry vzdorující dosavadní užívané terminologii poloprezidentských systémů. V jejich případě je pracováno výhradně se dvěma názvy, přičemž první z nich je tzv. „premiérsko-prezidentský režim“, jenž je Shugartem a Careym definován jako režim, ve kterém přirozeně existuje předpoklad koexistence přímo voleného prezidenta s širokými pravomocemi a premiéra, jehož exekutivní síla je závislá na parlamentní většině. Avšak už z názvu režimu je patrné, že silnějším hráčem je v něm předseda vlády (Shugart, Carey 1992: 23).

Druhým typem je režim „prezidentsko-parlamentní“. Zde je naopak připsána větší moc prezidentovi, a to nejen díky pravomoci odvolávat a jmenovat ministry (kteří navíc podléhají důvěře zákonodárského sboru), ale i možnosti rozpustit dolní komoru parlamentu (Shugart, Carey 1992: 24). Celkový přístup těchto autorů k problematice poloprezidentských režimů tedy spočívá spíše ve zpřesnění některých specifických detailů týkajících se úpravy a výkonu pravomocí prezidenta a premiéra. Nicméně Shugart s Careym sami přiznávají, že vychází z práce a definice Maurice Duvergera a snaží se ji jen šířeji uplatnit na další politické systémy v Evropě, tedy nepracovat pouze se zkušenostmi francouzské Páté republiky, tak jako to Duverger praktikoval ve svém díle (Shugart, Carey 1992: 23).

Tato jemná kritika poloprezidencialismu není tedy přímo v opozici k jeho tradičnímu definičnímu pojetí. Ovšem někteří akademici přímo odmítají zařazení

semiprezidencialismu mezi klasické politické systémy a považují jeho definice za vágní. Mnohdy navíc neuznávají semiprezidencialismus jako relevantní koncept vládnutí. V českém prostředí tento názor zastával například politolog Vladimír Klokočka, který semiprezidencialismus považoval za spíše okrajovou verzi základních politických systémů (Klokočka 2006: 322). Mohlo by se zdát, že Klokočkův názor je v odborném diskurzu výjimečný, leč stejného názoru je i významný nizozemský politolog Arend Lijphart, který uvádí, že poloprezidentský systém je de facto prázdný a bezobsažný, a proto Lijphart uznává jen základní politické systémy, tedy parlamentní a prezidentský (Lijphart 1997: 126).

Navzdory těmto kritickým hlasům se drtivá většina odborné veřejnosti shoduje, že poloprezidentský režim lze řadit mezi tradiční a relevantní typy politických systémů. Byť je samozřejmě nutné vždy přihlížet k tomu, jakým způsobem je politický systém dané země definován ústavou a jak jsou v ní popsány pravomoci prezidenta a vlády s tím, že tyto základní parametry systému je nutno komparovat s reálným chováním hlavních aktérů v jeho rámci.

1.2. Vliv prezidentů v rámci evropské integrace

Prezidenti jakožto hlavy států a nejvyšší představitelé členských zemí mají na rozhodování o budoucím směřování evropské integrace výrazný vliv. Z titulu svého postavení v rámci exekutivních pravomocí i výrazné reprezentativní a symbolické role mohou iniciovat důležitou agendu v rámci evropské politiky či působit na vlády a výrazně ovlivňovat jejich kroky v evropské problematice. Základní platformou pro setkávání nejvyšších představitelů členských států s dalekosáhlým vlivem vyjednaných pozic je Evropská rada, které se účastní jak předsedové vlád, tak právě i prezidenti některých členských zemí.

V současnosti platná Lisabonská smlouva⁵ definuje v článku 9b ve druhém odstavci složení Evropské rady takto: „*Evropskou radu tvoří hlavy států nebo předsedové vlád členských států společně s jejím předsedou a předsedou Komise. Jejím jednání se účastní vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku*“ (Lisabonská smlouva: 2009). Lisabonská smlouva dává tedy implicitně možnost každému členskému státu zvolit si svého zástupce na jednání Evropské rady a jednotlivé

---

⁵ Celým názvem Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského Společenství (Lisabonská smlouva 2009).

země tudíž vysílají své zástupce v závislosti na tom, jakým způsobem jsou upraveny ústavní kompetence exekutivních činitelů v rámci politických systémů. V současné době tvoří Evropskou radu 28 zemí, z toho čtyři jsou zastupovány na jejích jednáních prezidentem. Jmenovitě je to Francie, Kypr, Litva a Rumunsko (ER 2017). Zde si můžeme povšimnout, že tři ze čtyř těchto zemí splňují dle Roberta Elgieho i většiny dalších citovaných akademiků kritéria semiprezidentského systému. Výjimkou je Kypr, který je ale obecně klasifikován jako prezidentská republika. Zbylých čtyřadvacet zemí je na Evropské radě zastupováno předsedy vlády.

Konkrétním úkolem Evropské rady je podle Lisabonské smlouvy: „*Udávat Unii nezbytné podněty pro její rozvoj a vymezuje její obecné politické směry a priority.*“ (článek 9 b odstavec 1 Lisabonské smlouvy: 2009). Tato formulace je s Evropskou radou v podstatě neměnně spojena už od jejích počátků⁶, tedy zakotvení ve smluvní struktuře Evropského společenství Jednotným evropským aktem v roce 1986. A ani následující smluvní uspořádání Evropského společenství či Evropské unie nepřinesla v tomto ohledu výrazný posun, s výjimkou přijetí Lisabonské smlouvy, která jako první učinila z Evropské rady plnohodnotný orgán EU a posílila tím její vliv na utváření evropské integrace (Lisabonská smlouva 2009). Navíc v době po přijetí Maastrichtské smlouvy došlo spolu s narůstající agendou řešenou na evropské úrovni k intenzivnímu rozvoji intergovernmentalismu, a tudíž i růstu významu Evropské rady, která je díky svému vlivu nyní považována za mimořádně důležitou (Bickerton, Hodson, Puetter 2015: 712). Zvláště nezastupitelnou a určující roli pak má Evropská rada v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky či měnové integrace (Puetter 2014: 20).

Premiéři i prezidenti navíc mohou uplatňovat svůj vliv i v domácí evropské aréně. Zvláště prezidenti, jejichž autorita je v mnoha zemích vnímána velmi citlivě, mají možnosti utvářet evropskou agendu často navzdory vládním koncepcím evropské politiky. Může se to týkat například témat evropské legislativy, u nichž prezidenti pociťují ohrožení národní suverenity a jsou odhodláni ji z titulu své funkce bránit. Svou roli přitom hraje i obecně vysoká popularita prezidentů, kteří se zvláště v nových členských zemích často stylizují do role ochránců národního státu. Všechny tyto faktory přispívají k silné pozici prezidentů v rámci otázek evropské integrace.

---

⁶ Za prvopočátek vrcholných schůzek lídrů zemí ES lze považovat summit v Paříži v roce 1961, tehdy ovšem neformální a bez smluvního ukotvení. Od roku 1974 se začal užívat termín Evropská rada (ER 2018).

Semiprezidencialismus jako politický systém může vytvářet výrazně vyšší pravděpodobnost vzniku sporů o výklad evropské politiky, jelikož si vláda i prezident mohou rovnoměrně nárokovat vliv prosadit si svoji představu o jejím praktickém fungování v dané zemi. V minulosti například došlo v několika zemích ke střídání premiéra a prezidenta nejen ve věci zastupování země na Evropské radě, ale i v utváření evropské politiky, která měla bezprostřední dopad na domácí politickou situaci. To už je pochopitelně mnohem vážnější exekutivní konflikt, který v mnoha ohledech může vést k nekoordinované evropské agendě dané země, a tudíž i k potenciálnímu negativnímu vnímání země u evropských partnerů.

2. Tradiční semiprezidencialismus a EU: francouzské kohabítace

Současnou francouzskou Pátou republiku je možno díky jejímu ústavnímu uspořádání z roku 1958 a vlivu tehdejšího prezidenta Charlese de Gaulla charakterizovat jako typický semiprezidentský systém, který je podle mnohých politologů unikátní nejen v rámci Evropy. (Elgie 2009: 259).

V této kapitole se zaměříme na formální vymezení pravomocí francouzského prezidenta v zahraniční politice z hlediska ústavy, a následně se budeme zabývat tím, jakým způsobem hlavy státu prosazovaly své vize v oblasti evropské integrace ve složitém období kohabítace, tedy za situace, kdy je v čele vlády premiér, který je z jiného politického uskupení než prezident. Touto zkušeností si v dosavadním průběhu Páté republiky prošli tři prezidenti, a to François Mitterrand, Jacques Chirak a Emmanuel Macron. Přičemž první jmenovaný hned dvakrát, konkrétně v letech 1986–1988 a 1993–1995. Jacques Chirak následně vládl v kohabítaci v letech 1997–2002 (Bell 2017: 3). Pro doplnění kontextu bude také stručně nastíněno současné spoluvládnutí prezidenta Emmanuela Macrona s premiérem Édouardem Phillipem, jež je v mnoha ohledech výjimečné.

2.1. Ústavní role francouzského prezidenta v zahraniční politice

Zahranění politika Francie jako zakládajícího členu Evropských společenství a stálého členu Rady bezpečnosti OSN pochopitelně patří ke klíčovým oblastem z hlediska zájmu a vlivu jejích aktérů. Ústava Páté republiky dává hlavě státu poměrně rozsáhlé pravomoci utvářet zahraniční politiku země a podílet se tak na jejím směřování i v oblasti evropské integrace. Její role navíc ještě posílila v souvislosti se zavedením přímé volby prezidenta v roce 1962 (Bell 2017: 2). Prezident Francie je od novely ústavy z roku 2000 volen na pětileté funkční období (Fitchett: 2000). V jeho rámci je mu ústavně garantována role vrchního velitele ozbrojených sil a hlavního vykonavatele zahraniční politiky země, který odpovídá za implementaci a v kontrasignaci s předsedou vlády i za ratifikaci mezinárodních smluv a určování směru a priorit ve sféře zahraniční politiky. Stejně tak může prezident vyhlásit referendum o mezinárodních dokumentech nebo jiných otázkách (Ústava Francouzské republiky ve znění pozdějších předpisů 1958).

Prezident rovněž může uplatňovat široký vliv na premiéra, který v případě, že pochází ze stejného politického uskupení jako on, je pouhým vykonavatelem

prezidentových zahraničněpolitických vizí. Opačná situace ovšem nastává v období kohabitace, kdy je prezidentův manévrovací prostor v jakékoliv oblasti výkonu pravomocí značně omezený. Obecně tedy platí, že ve francouzském semiprezidencialismu, jak už napsal Maurice Duverger, vždy záleží na kombinaci „*okolností a tradic*“, které utváří výkon prezidentovy funkce (Duverger 1980: 180). A zahraniční politika v tomto ohledu nemůže být výjimkou.

2.2. Evropská politika Françoise Mitterranda

Příslušník Socialistické strany (PS) François Mitterrand byl nejen prvním socialistickým francouzským prezidentem Páté republiky, ale taky prvním státníkem, jenž během výkonu podstatné části svého mandátu musel spolupracovat s premiéry, kteří byli z jiného politického uskupení než on sám. Tato zkušenost se pochopitelně projevila i v jeho houževnatém prosazování idejí a postojů v oblasti evropské politiky.

Mitterrand se stal prezidentem v roce 1981 a o sedm let později se mu podařilo post obhájit a setrvat tak ve funkci celá dvě volební období až do roku 1995 (Hertl 2016). Během tohoto období věnoval prezident Mitterrand široký prostor tématu evropské integrace a postupně se evropská politika stala jednou ze stěžejních problematik, kterými se jako prezident Francie zabýval. Podařilo se mu tak být významným činitelem v utváření podoby kontinentu s vlivem, jenž daleko přesahoval délku jeho dvou funkčních období.

Již krátce po nástupu do funkce v roce 1981 přišel prezident Mitterrand s ideou „*Evropského sociálního prostoru*“, který měl za cíl institucionálně koordinovat sociální problematiku, především v oblasti zaměstnanosti v jednotlivých členských zemích (Pochet et al. 2006: 35). Tato problematika ovšem tehdy stála spíše na okraji zájmu ostatních zemí a k výrazným posunům v ní nedošlo (Bornschier 2000: 163). Mitterrand měl přesto ambice pokračovat v aktivní evropské politice a snažil se ji ovlivnit v souladu se svým levicovým ideologickým přesvědčením. Výraznou příležitost promluvit o svém pojetí a vizích evropské integrace dostal Françoise Mitterrand během vystoupení na plénu Evropského parlamentu ve Štrasburku v květnu roku 1984, tedy v době, kdy Francie předsedala Evropské radě.

Mitterrand zde sám sebe definoval jako „*francouzského Evropana*“, který vždy oddaně věřil v evropskou myšlenku, a zároveň se ve své řeči přimluvil za rozsáhlejší změny v oblasti fungování vnitřního trhu a zřehlednění institucionálního uspořádání

v rámci tehdejších Evropských společenství (ES) (Mitterrand 1984). Tento cíl by podle Mitterranda měla zabezpečit nová rozsáhlejší smluvní reforma, která by ale neměla nahradit existující smlouvy, nýbrž je rozšířit na oblasti, které nejsou kryty smlouvami stávajícími. K tomuto Mitterrand prohlásil: „*Nová situace si žádá novou smlouvu a Francie navrhuje přípravné diskuze o smlouvě o Evropské unii na platformě Slavnostní deklarace o Evropské unii z roku 1983*“ (Mitterrand 1984). Závěrem svého projevu Mitterrand zmínil, že výsledkem bude lépe fungující nezávislá Evropa, tedy přesně taková, jakou si podle něj zaslouží převzít příští generace (Mitterrand 1984).

Výrazným aspektem Mitterrandova prvního prezidentského mandátu byl i zájem o problematiku týkající se příspěvků Velké Británie do evropského rozpočtu. Mitterrand proto využil předsednictví Francie v ES a v červnu 1984 na summitu Evropské rady ve francouzském Fontainebleau se mu podařilo výrazně přispět k dohodě členských zemí s tehdejší britskou premiérkou Margaret Thatcherovou⁷ (CVCE 1984). Díky tomuto milníku se mohlo přejít k dalším důležitým úkolům v rámci evropské integrace, kterou významně urychlil i nástup bývalého ministra financí Jacquese Delorse do čela Evropské komise v roce 1985. Mitterrand podporoval integrační kroky Delorsovy komise, a zvláště pozitivně hodnotil její snahy o prohloubení ekonomické integrace, jejímž nejvýznamnějším prvkem bylo přijetí Jednotného evropského aktu (JEA) v roce 1986 (Troitiño 2017: 134). Díky této smlouvě došlo k postupnému odstranění překážek v budování vnitřního trhu, který měl být dokončen v roce 1992 (Troitiño 2017: tamtéž).

Důležitým bodem v rámci Mitterrandova prezidentství byl i důraz na zlepšení a upevnění vztahu s Německem (SRN) a jeho tehdejším kancléřem Helmutem Kohlem. Za tímto účelem vyvinul aktivní evropskou diplomacii s cílem vytvořit silné spojení obou zemí, a tím pádem i nový motor evropské integrace (Balme 2009: 141). Mitterrand si ale rovněž uvědomoval, že k prosazení své vize silné Evropy bude třeba soustředit pozornost a zájem i na širší okruh mimo starý kontinent. Mezi jeho priority proto patřila rozvojová pomoc státům v Africe. Zvláště pak bývalým francouzským koloniím, jejichž demokratizaci a ekonomickou prosperitu Mitterrand považoval za klíčovou nejen pro Francii, ale i pro Evropu a její budoucí dobré vztahy s africkými zeměmi (Riding 1990).

Ve vztahu k nejdůležitějšímu evropskému spojenci, tedy Spojeným státům, Mitterrand, byť jako levicový státník, dodržoval tradiční gaullistickou linii a prosazoval

---

⁷ Díky tomuto kompromisu získala Velká Británie zpět 66 % ze svých příspěvků do evropského rozpočtu zpět a zároveň došlo k navýšení odvodů z DPH z 1 na 1,4 % (CVCE 1984).

princip národní suverenity a posílení evropské bezpečnosti na úkor NATO⁸ (Tiersky 1995: 9). Ani v ekonomických vztazích nebyl Mitterrand vůči Američanům a některým aspektům tamní politiky nekritický. Například v roce 1982 obvinil Spojené státy a administrativu prezidenta Ronalda Reagana ze vtažení západní Evropy do hlubších hospodářských problémů, jelikož americká vláda odmítala intervenovat vůči posilujícímu dolaru, což následně přispělo k oslabení většiny evropských měn (UPI 1982).

I ve druhém Mitterrandově mandátu bylo díky politickým a společenským změnám nejen v Evropě nutno soustředit pozornost rovněž na evropskou politiku v širším celosvětovém kontextu. Mitterrand ještě před pádem železné opony například aktivně podporoval disidenty ve středo a východoevropských zemích⁹. Po pádu komunismu ovšem z francouzské strany, tedy od prezidenta Mitterranda, explicitně nezazníval argument pro přijetí těchto států do evropských struktur. Místo toho prosazoval, aby Francie a další země finančně či politicky pomohly nastavit podmínky pro jejich budoucí prosperitu. Jak například zmínil během svého projevu v europarlamentu v říjnu 1989, Francie navrhne financování vybraných zemí východní Evropy skrze evropské strukturální fondy a jako první krok vytvoří Francouzsko-polské podpůrné středisko, jehož prostřednictvím bude Polsku přislíbena finanční a poradenská pomoc (Mitterrand 1989). Mitterrand zároveň žádal daleko ambicióznější plány i pro další země, především pak pro Maďarsko. Závěrem projevu Mitterrand vyjádřil naději na vytvoření oboustranně lepší Evropy, když dodal: „*Nejen, že budeme vybaveni většími zdroji a posuneme naše společenství do vyšší roviny, nýbrž Společenství bude mít pro zbytek Evropy větší atraktivitu. Ptám se vás: není to to, co jsme chtěli od samého začátku?*“ (Mitterrand 1989).

Ve svých návrzích, jak pomoci zemím bývalého východního bloku, Mitterrand v podstatě ihned po pádu Berlínské zdi přišel s ideou „*Konfederace evropských zemí*“, již představil v prosinci 1989 a jejímž cílem bylo politicky a ekonomicky integrovat postkomunistické země, ovšem tak, aby se Evropská společenství nemusela o tyto státy rozšiřovat. To představitele zemí střední a východní Evropy přirozeně nemohlo

---

⁸ Jak ale Tiersky dodává, v případě krizových situací byl Mitterrand ochoten podřídit francouzská vojska americkému velení. Typickým příkladem takového jednání je válka v Zálivu v letech 1990 a 1991 (Tiersky 1995: 9).

⁹ Například v roce 1988 se Mitterrand jako první západní státník setkal v Praze s představiteli československého disentu (Maňák 2013).

uspokojit, protože jejich primárním zájmem naopak bylo zařazení se mezi členy ES (Pachta 2004). Mitterrand ale i nadále trval na svém projektu a o jeho renezanzi se pokusil v Praze při setkání s prezidentem Václavem Havlem v roce 1991, nicméně ani zde se jasně nevyslovil pro přijetí zemí bývalého východního bloku do evropských struktur (Rupnik 2008). Tato pozice francouzského prezidenta tak zanechala mezi lidry postkomunistických zemí rozpačitý dojem, ovšem vzhledem k dlouhodobé francouzské evropské politice, v níž převažují preference národních zájmů, a krátké době po pádu komunismu nemohla být příliš překvapivá.

Podobné to bylo v otázce znovusjednocení Německa, kterou Mitterrand často akcentoval s obavami, protože cítil nebezpečí německé dominance v Evropě¹⁰, nicméně sám si uvědomoval, že bude velmi složité sjednocení zabránit (Blitz 2009). Po sjednocení se alespoň pokoušel začlenit Německo do měnové integrace, neboť věřil, že tím oslabí německý nacionalismus (Bird 2014). A tato taktika se v zápětí ukázala být úspěšnou, jelikož francouzsko-německý tandem se stal vůdčí silou v prosazování jednotné evropské měny, která byla ovšem podmíněna schválením Maastrichtské smlouvy, kterou Mitterrand i Kohl vehementně podporovali.

Tímto se dostáváme k poslednímu důležitému bodu prezidentství Françoise Mitterranda. Ten nechal smlouvu o Evropské unii schválenou Evropským parlamentem v dubnu 1991 projít všelidovým hlasováním. Hlavním důvodem tohoto kroku bylo prvotní neschválení dokumentu v Dánsku a obava o právní sílu smlouvy a její přijetí mezi občany, na což Mitterrand reagoval slovy: „*Místo Francie v Evropě musí mít nespornou autoritu, kterou může poskytnout pouze lidové hlasování*“ (Mitterrand citován in Cohen 1992). Dalším důvodem byla snaha o umlčení politických oponentů¹¹ na domácí půdě a posílení vlastní pozice jako lídra francouzských socialistů ve volbách v roce 1993 (Cohen 1992). François Mitterrand nakonec velmi těsně dosáhl kýženého schválení, když pro přijetí Maastrichtské smlouvy se v referendu konaném v září 1992 vyslovilo 51,04 % voličů a smlouva o EU i díky tomuto výsledku mohla začít platit v listopadu následujícího roku (CVCE 2016: 3).

---

¹⁰ Podle nedávno zveřejněných dokumentů dokonce Mitterrand řekl, že sjednocené Německo může být nebezpečnější než nacistické Německo Adolfa Hitlera (Blitz 2009).

¹¹ Proti smlouvě se stavěli komunisté, gaullisté, a dokonce někteří členové Socialistické strany (CVCE 2016: 3).

2.2.1. Spory Mitterranda s vládami

François Mitterrand musel po parlamentních volbách v roce 1986 jmenovat lídra vítězné pravicové strany Sdružení pro republiku (RPR) Jacquese Chiraka, který si tak jako první konzervativní předseda vlády vyzkoušel kohabitaci s levicovým prezidentem (Bernstein 1986). Tato kohabitace trvala dva roky a pochopitelně měla důležitý vliv také na evropské záležitosti Francie.

Již v roce 1986, tedy jen pár měsíců po nástupu Chiraka do premiérské funkce, došlo mezi oběma politiky k prvnímu slovnímu střetu, který se týkal vymezení pravomocí v oblasti evropské politiky. Chirak v červnu 1986 před summitem Evropské rady v Haagu řekl, že: „*Záležitosti Společenství jsou především odpovědností předsedy vlády*“ (Chirak citován in Cole 1994: 129), načež z Elysejského paláce zaznělo odmítnutí těchto slov s tím, že: „*Evropské záležitosti jsou primárně záležitostmi prezidenta republiky*“ (Mitterrand citován in Cole 1994: tamtéž).

Po těchto proklamacích bylo samozřejmě problematické najít nějakou formu kompromisu, který by oběma stranám vyhovoval, nebo který by alespoň zachoval základní kontinuitu ve fundamentálních otázkách týkajících se evropské agendy Francie. Na druhou stranu s postupujícím časem a nárůstem obav z nevyjasněné pozice země k výkonu evropské integrace, byli prezident Mitterrand a premiér Chirak nuceni najít alespoň minimální modus vivendi. A i proto se nakonec oba politici dohodli na tom, že dojde k rozdělení evropské agendy, kdy k nejdůležitějším záležitostem evropské integrace budou přistupovat společně s cílem preferovat francouzský národní zájem. Každodenní otázky evropské problematiky, například včetně implementace Jednotného evropského aktu, měla na starosti vláda, zatímco prezident Mitterrand měl plnit formální roli lídra Francie na evropských summitech a při bilaterálních jednáních s dalšími evropskými státníky (Cole 1994: 129).

Navzdory takto rozdělené evropské agendě můžeme identifikovat v několika jednotlivých záležitostech přetrvávající rozdílnou pozici. Zásadní spor mezi Mitterrandem a Chirakem například představovala debata ohledně tzv. prvního Delorsova balíku¹², jenž byl Komisí představen v roce 1987. Jacques Chirak nesouhlasil především se zvýšením strukturálních fondů, a to kvůli obavám ze ztráty financí pro francouzský zemědělský sektor, zatímco Mitterrand naopak trval na schválení balíčku

---

¹² Jednalo se o finanční reformu Společenství, která zahrnovala mimo jiné i omezení agrárních výdajů a zvýšení strukturálního fondu ES (euroskop 2018).

v původní podobě (Leuffen 2009: 1151). Jacques Chirak reagoval poměrně výhružně, když sdělil, že tentokrát nehodlá ustupovat a dodal, že: „*pokud chce prezident krizi, bude ji mít*“ (Attali 1995: 343). Nakonec byl však balíček dohodnut pod vedením německého předsednictví na summitu v Bonnu v červnu 1988 a finální schválení bylo v podstatě v souladu s představou prezidenta Françoise Mitterranda. Ovšem premiér Chirak přeci jen dokázal prosadit pokračující podporu společné zemědělské politiky, čímž podmínil souhlas se zvýšením financí na strukturální fondy (Leuffen 2009: 1151).

Další, byť méně významná záležitost, o níž se Mitterrand s Chirakem přeli, bylo zavedení programu na mobilitu studentů a výzkumníků ERASMUS. Zatímco Mitterrand si přál, aby tento projekt byl spuštěn a podpořil evropskou vědu finančními benefity, tak Chirak projevil obavy o rozpočtovou udržitelnost takového záměru (Leuffen 2009: 1152). Předseda vlády se ovšem v tomto případě setkal s negativní reakcí veřejnosti a po několika protestech nejen studentů ze své nesouhlasné pozice ustoupil a akceptoval Mitterrandovu vizi celého programu (Leuffen 2009: 1152).

Na jednu stranu bychom tedy mohli konstatovat, že v zásadních bodech byly prosazeny priority prezidenta Mitterranda, ovšem na druhou stranu Chirak jako předseda vlády dokázal v několika důležitých záležitostech donutit prezidenta k ústupkům, jimiž podmínil svůj souhlas s několika důležitými otázkami evropské integrace, tak jako se zmíněným Delorsovým balíčkem I. Podle Leuffena byl toto zásadní faktor, neboť Chirak měl nejen exekutivní, ale i legislativní sílu v Národním shromáždění zastavit jakoukoliv prezidentem prosazovanou evropskou agendu (Leuffen 2009: 1152). Z výše zmíněného tudíž plyne, že Chirak vychází v této kohabitaci jako silnější aktér.

V závěru svého druhého funkčního období se Mitterrand dostal do kohabitace ještě jednou, a to po parlamentních volbách v roce 1993, kdy musel jmenovat do čela vlády lídra vítězné pravicové koalice RPR/UDF Édouarda Balladura (Tiersky 1995: 41). Tato kohabitace byla na rozdíl od té předchozí v otázkách evropské integrace o poznání méně konfliktní, avšak nikoli zcela bezproblémová.

Balladur hned na začátku svého premiéřského mandátu oznámil, že se vláda bude snažit vykonávat zahraniční politiku ve shodě s prezidentem republiky (Tiersky 1995: 42). Jedním z témat, na kterém si můžeme tuto shodu prakticky ilustrovat, byla otázka vyjednání tzv. Dohody z Blair House z roku 1992, která měla za cíl uskutečnit

liberalizaci obchodu mezi EU a USA (Stewart 1999: 9). Prezident Mitterrand se zpočátku stavěl k této dohodě spíše skepticky, když požadoval, aby byla „přehodnocena“ z důvodu možného oslabení francouzského zemědělského sektoru, zatímco Balladur tyto obavy nesdílel, a naopak dohodu podporoval (Stewart 1999: tamtéž). Konečným výsledkem byla oboustranná dohoda¹³ mezi prezidentem a premiérem, která umožnila schválení modifikované dohody z Blair House o rok později, čímž došlo k odblokování Uruguayského kola GATT (Fojtíková, Lebedzik 2008: 46).

Tématem, na kterém je možno opět dokumentovat kompromisní pozici obou aktérů, je Konference o paktu stability a bezpečnosti pro střední a východní Evropu konané v květnu 1994 v Paříži (europa.eu 2018). Premiér Balladur zde vystoupil s ideou prevence konfliktů v postkomunistických zemích a nechal zástupce těchto států tento pakt¹⁴ podepsat (Leuffen 2009: 1153). I zde tedy vidíme, že také v případě kohabitace je možno vytvářet koordinovanou evropskou politiku, která je ku prospěchu nejen Francii, ale i jejím partnerům v rámci ES. Jak ale Leuffen upozorňuje, je důležitý souhlas obou exekutivních autorit, což se v tomto případě stalo (Leuffen 2009: 1153).

Důvodem zřejmě byla také snaha udržet jednotnou linii francouzské zahraniční politiky a svou roli pravděpodobně sehrálo i to, že prezident Mitterrand končil své druhé funkční období, po kterém se již nemohl ucházet o prezidentskou funkci, a tudíž neměl potřebu viditelně vystupovat proti premiérovi ve snaze získat politické body u veřejnosti. I proto je tuto kohabitaci možno označit za kompromisní, ovšem s výraznější iniciativní rolí premiéra, který tak byl navzdory formálnímu znění ústavy výraznějším aktérem francouzské evropské politiky. Naplnila se tak představa, že během kohabitace spíše záleží na reálné síle (či slabosti) prezidenta prosadit si své priority a vliv vůči vládě.

2.3. Evropská politika prezidenta Jacquese Chiraka

Jacques Chirak vstoupil do Elysejského paláce jako prezident Páté republiky po volbách v roce 1995 a v této funkci vydržel dvě funkční období, přičemž druhé bylo již dle novely ústavy pětileté a skončilo v roce 2007. Éra Jacquese Chiraka byla rovněž poznamenána kohabitací, a i přesto se Chirak nepochybně stal výrazným evropským

---

¹³ Je ovšem nutno dodat, že iniciátorem dohody byl předseda vlády Balladur, který tak uznal prezidentovu autoritu a nechal si schválit 15 klíčových bodů, které poté vyjednával na půdě GATT a ES (Leuffen 2009: 1153).

¹⁴ Po svém autorovi je známý také jako Ballardův plán (Leuffen 2009: 1153).

státníkem, který svou vizi Evropy stavěl na tradičním gaullistickém pojetí politiky zahrnujícím silnou obhajobu národních zájmů Francie a ideu suverénních států spolupracujících v klíčových oblastech evropské integrace (Knapp 2004: 242).

Jedním z hlavních témat evropské agendy v prvním funkčním období Jacquese Chiraka byla otázka posílení Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) a vytvoření Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP). Velmi významným posunem bylo pro prohloubení spolupráce v oblasti SZBP vytvoření postu vysokého zástupce ve věcech společné zahraniční a bezpečnostní politiky Amsterodamskou smlouvou (Knoblochová 1999: 74). Chirak tento krok podporoval, protože věřil, že Unie získá větší schopnost koordinovaně reagovat na události zahraniční politiky (Patten 2000: 3).

Dalším mezníkem v Chirakově snaze o posílení evropské zahraniční politiky bylo představení ucelenějšího konceptu, který by zahrnoval i vojenskou složku pro případnou společnou akci členských států. Pro tyto účely publikoval v roce 1998 společně s britským premiérem Tonym Blairem deklaraci ze St. Malo, která mimo jiné uvádí tento cíl: *„Unie musí mít kapacitu pro autonomní činnost, kterou podpoří důvěryhodná vojenská síla, dále prostředky k rozhodování o jejich využití a připravenosti, aby tak reagovaly na mezinárodní krize“* (CVCE: 2015).

V dalších letech však Chirak nedokázal upřesnit, jakým způsobem by měla konkrétně EBOP operovat. Podle politoložky Katrin Milzowé sám Chirak projekt EBOP odsunul do izolace, jelikož nepředložil konkrétní návrh akce, ve které by EBOP mohl zasáhnout (Milzow 2012: 149). Nic to ovšem nemění na tom, že Chirak svou iniciativní a aktivní rolí významně přispěl k fungování EBOP a jeho budoucímu uplatnění ve strukturách evropské zahraniční politiky.

Druhou problematickou oblastí, tentokrát již spíše ve druhém funkčním období prezidenta Chiraka, byla otázka východního rozšíření, která se již v tomto čase jevila být stále reálnější. Chirak si to samozřejmě uvědomoval a zpočátku přijetí postkomunistických zemí alespoň formálně a rétoricky podporoval. Problém byl ovšem v tom, že vstup těchto zemí podmiňoval rozsáhlejší institucionální reformu, čímž celý proces odsunoval do horizontu poměrně vzdálené budoucnosti (Milzow 2012: 83).

Zlomem v tomto ohledu byla až ratifikace smlouvy z Nice¹⁵, která Evropskou unii institucionálně připravila na východní rozšíření, jež bylo dosud největším v dějinách evropské integrace. V reakci na schválení dokumentu Chirak řekl, že: „*Francie hodlá učinit úspěch z rozšíření EU na východ*“ (Chirak citován in AFP 2001).

Vztahy mezi Francií a novými členskými zeměmi ovšem necelý rok před tím, než k tomuto rozšíření došlo, narušila angažovanost těchto států v začínající válce v Iráku v roce 2003. Tyto země vstoupily do konfliktu po boku Spojených států, což přirozeně odporovalo francouzské představě o vojensky autonomní Evropě. Jacques Chirak na adresu těchto zemí dokonce prohlásil, že „*propásly dobrou příležitost mlčet*“ (Chirak citován in Levieux 2003). Tento postoj tedy v mnoha směrech nadefinoval vztah Chiraka k nově přistoupivším zemím a rovněž posloužil jako možnost pro další rozsáhlou smluvní reformu, jejíž přijetí prezident Chirak prosazoval.

Tímto dokumentem byla Smlouva o Ústavě pro Evropu¹⁶ (tzv. euroústava). Chirak věřil, že tato smlouva usnadní fungování Evropské unie a napomůže jejímu samostatnějšímu a efektivnějšímu fungování. Přesto se ale rozhodl dát příležitost rozhodnout o osudu smlouvy francouzským voličům, protože se domníval, že dokument významně zasahuje do francouzské suverenity, a upřednostnil tak tento způsob ratifikace před parlamentním schválením, které by zřejmě dopadlo podle představ prezidenta (Mahony 2003). V posledním televizním projevu před hlasováním Chirak apeloval na francouzské voliče, aby zvážili podporu euroústavy, a varoval před „*dobou rozdělení, pochybností a nejistoty*“, která by podle něj v Evropě nastala, pokud by smlouva nebyla ratifikována (Chirak citován in Sandford 2005). Ani tato slova ovšem nedokázala občany Francie přesvědčit. V samotném referendu totiž voliči smlouvu odmítli, a to většinou 54,87 %, což Chirak uznal jako svou porážku¹⁷ (CNN 2005).

---

¹⁵ Smlouva zavádí princip tzv. dvojité většiny. Tzn., že pro přijetí návrhu musí být 55 % členů Rady Evropské unie reprezentujících 62 % obyvatelstva EU. Smlouva dále zvýšila počet členů Evropského parlamentu na 732. V platnost vstoupila 1. 2. 2003 (Smlouva z Nice 2003).

¹⁶ Tento rozsáhlý, více než třisetstránkový dokument měl za cíl nahradit dosavadní smlouvy a nastavit nové mechanismy fungování EU (euroskop 2018).

¹⁷ Bylo to navíc vůbec poprvé od ústavního referenda v roce 1969, kdy francouzský prezident nedokázal prosadit svůj záměr v lidovém hlasování (CNN 2005).

2.3.1. Spory Chiraka s vládou Lionela Jospina

Socialista Lionel Jospin se do premiérského křesla Francie nečekaně dostal po Chirakem vyvolaných předčasných volbách v roce 1997, které vyhrála levice. (Hainworth 1998: 71). Jacques Chirak se tak musel snažit až do konce svého druhého funkčního období v roce 2002 utvářet evropskou politiku v alespoň minimálním souladu s premiérem z opačného politického tábora.

Střetů ohledně témat evropské politiky můžeme najít hned několik. Příkladem je spor v průběhu vyjednávání Amsterodamské smlouvy a Paktu stability a růstu¹⁸. Premiér Jospin se do Paktu stability oproti prezidentu Chirakovi snažil prosadit i zmínku o zaměstnanosti, tak jak to požadovala jeho strana a její elektorát (Howarth 2002: 356). Sám Chirak nebyl striktně proti této myšlence, nicméně vzápětí Jospina a vládu varoval, že kvůli této věci nehodlá připustit zablokování dohody o Paktu. Tímto Jospin pochopil, že jeho prostor pro vyjednávání je značně omezený a sociální dimenze Paktu tak nebyla reflektována v dokumentu příliš silně (Leuffen 2009: 1148). Chirak tak dokázal udržet premiéra v defenzivě, a to navzdory tomu, že i v Amsterodamské smlouvě je kapitola o zaměstnanosti¹⁹, která je ovšem spíše výsledkem shody mezi jednotlivými státy posílit zaměstnanost v Unii (Leuffen 2009: 1149).

Podobně i během vyjednávání smlouvy z Nice se prezident Chirak jeví jako silnější aktér. Chirak důrazně trval na rovnoměrném počtu hlasů v Radě mezi Německem a Francií, zatímco Jospin byl ochoten připustit možnost silnější pozice Německa z objektivního důvodu jeho větší populace. S tímto ale Chirak odmítl souhlasit a trval na dodržení svého původního požadavku, který se nakonec naplnil, protože Chirakova hrozba zablokování jednání o celé smlouvě nakonec Jospinovu vládu donutila ustoupit (Leuffen 2009: 1150).

Podobně jako u smluv, došlo k vynucenému kompromisu v otázce reformy financování evropského rozpočtu v dokumentu Agenda 2000. Chirak zde především nesouhlasil se zavedením spolufinancování politik z národních rozpočtů a s pravidly limitování plateb od tzv. čistých přispěvovatelů (ČTK 1999). Naproti tomu někteří členové Jospinovy vlády požadovali rozsáhlejší reformu v oblasti společné zemědělské politiky. Ta by ale podle Chiraka znamenala omezení dotací pro zemědělce. Veřejně se

---

¹⁸ Tato dohoda mimo jiné stanovuje, že země eurozóny musí dodržet schodek veřejných financí pod 3 % HDP a veřejný dluh musí být menší než 60 % HDP nebo se musí snižovat (Dědek 2013).

¹⁹ Viz například hlavu VIa článek 109n–109s Amsterodamské smlouvy.

proto pokusil zdiskreditovat vládu v očích veřejnosti, když pohrozil, že její záměr by znamenal další náklady pro francouzské farmáře, což nakonec uznala i vláda a Chirak tak byl hlavním aktérem finálního vyjednávání Agendy 2000 za francouzskou stranu (Leuffen 2009: 1150).

Prezident Chirak se tak během své kohabitace stal primárním hráčem v utváření evropské politiky, jelikož využil Jospinovu ochotu nepouštět se do exekutivních konfliktů, jež by mohly důležité procesy v rámci evropské integrace paralyzovat, či minimálně výrazně zpomalit. A ani Chirak evidentně nestál o ústavní tenze, které by navenek i dovnitř mohly Francii oslabit.

2.4. Současný prezident Macron a premiér Philippe

Poslední zkušenost, kdy Francie zažila soužití premiéra a prezidenta z odlišných politických stran, je velmi čerstvá, a tudíž ji nelze celkově hodnotit. Přesto považujeme za důležité zdůraznit, že prezident Emmanuel Macron jako lídr strany En Marche! jako vůbec první prezident Francie jmenoval v květnu 2017 premiéra z jiné strany, aniž by byl k tomuto kroku donucen porážkou v parlamentních volbách (Robinson 2017). Premiérem se stal republikán Édouard Philippe (Robinson 2017: tamtéž). Tento krok byl všeobecně hodnocen jako potvrzení Macronovy snahy ukončit pravo-levé pojetí politiky, a navíc si tak prezident rozšiřuje svou volební základnu (ČTK 2017). V žádném případě se tak nejedná o klasickou kohabitaci, jaké Francie v minulosti zažila.

V evropské politice Macron prosazuje například společný rozpočet eurozóny, na který by dohlížel jeden ministr financí. Macron se také nebrání zavedení vícerychlostní Evropy, kde by některé země přistupovaly k integraci rychleji než jiné (Hendrych 2017). Současně se také staví za posílení evropské bezpečnosti za většího přispění členských zemí, aniž by se plně spoléhaly na pomoc Spojených států (ČTK 2018). Philippe v současnosti Macronovy návrhy podporuje a k viditelným rozporům prozatím nedochází (McPartland 2017). Zdá se tedy, že tento prezidentův netradiční politický tah může být v budoucnu hodnocen pozitivně. Jistým problémem Macronových ambiciózních vizí však může být jejich obtížné legislativní naplnění. Jak píše například Charles Grant, Macron může narazit na odpor německé vlády, což by jeho plány v Evropě politicky izolovalo a v důsledku oslabilo i v domácí aréně (Grant 2018: 1).

S přihlédnutím na celkové přístupy námi sledovaných francouzských prezidentů k evropské politice můžeme konstatovat, že všichni byli v oblasti evropských záležitostí velmi aktivní, což je ovšem dáno významnou rolí Francie na evropské scéně a ústavní tradicí Páté republiky. Ovšem nejvíce aktivním prezidentem, který dokázal prosadit své pojetí evropské politiky, byl prezident Jacques Chirak. Podřídil si vládu v několika zásadních otázkách evropské integrace, když například pohrozil zablokováním ratifikace smlouvy z Nice či dokázal přesvědčit vládu o své představě zemědělské reformy. Naproti tomu prezident Mitterrand si nedokázal prosadit své priority a často ustoupil tlaku Chirakovy i Balladourovy vlády a spíše se snažil o konsensuální politiku. Silným aktérem je i současný prezident Macron, který ovšem nezažívá klasickou kohabitaci a vláda je do značné míry aktérem jeho vize evropské politiky. Macron je ale ve funkci krátkou dobu na to, abychom mohli komplexně hodnotit jeho přístup.

3. Finsko: Od prezidentských tvůrců evropské politiky k ceremoniálním aktérům?

Finsko je do jisté míry unikátní případ z hlediska toho, jakým způsobem byly upraveny formální pravomoci prezidenta ve vztahu ke vstupu země do EU. I přes postupné omezování kompetencí hlavy státu je ale finský systém i dnes obecně uznávaný jako semiprezidencialismus²⁰ a prezidenti zastávají tradičně silnou exekutivní roli. V této kapitole se zaměříme na ústavní vymezení prezidentských pravomocí týkajících se zahraniční politiky před a po reformě ústavy, díky čemuž zjistíme proměnu nastavení ústavních kompetencí prezidentů v evropské politice. Dále se podíváme na evropskou politiku prvního přímo zvoleného prezidenta Marttiho Ahtisaariho a jeho konfrontační vztah s premiérem Eskem Ahem. A také na prezidentku Tarju Halonenovou, během jejíž vlády nabýval na intenzitě spor o zastupování země na Evropské radě, což mělo negativní dopad na celkový obraz výkonu evropské politiky v zemi.

3.1. Proměna role prezidenta ve finském ústavním systému s ohledem na zahraniční politiku

Finská ústava přijatá v roce 1919 a následně v 80. a 90. letech několikrát novelizovaná definovala do roku 2000 činnost prezidenta v zahraniční politice takto: „*Vztahy Finska s cizími mocnostmi určí prezident. Smlouvy uzavřené se zahraničními státy však Parlament schválí, pokud obsahují ustanovení v legislativní oblasti nebo pokud je souhlas Parlamentu jinak požadován ústavou*“ (ústava Finska 1919 ve znění pozdějších změn). Tato formulace dávala prezidentovi poměrně široké možnosti ve věci ovlivňování zahraniční politiky své země. Ovšem s tím, jak se přibližoval vstup Finska do struktur Evropské unie v roce 1995, byla formou zákonů stále častěji předávána větší odpovědnost za vyřizování agendy týkající se vztahů Finska s ESVO a později také s EU tzv. Státní radě (sboru ministrů), což posílilo postavení vlády v evropské politice (Vorlová 2010: 142). I tato nejasnost byla zřejmě důvodem přijetí zákona o nové ústavě, která měla upravit vztahy prezidenta a vlády také v evropské politice.

Ústavní zákon o vzniku nové ústavy byl finským parlamentem (Eduskuntou) přijat v červnu roku 1999 a začátkem roku 2000 vstoupila ústava oficiálně v platnost.

---

²⁰ Podle mnohých odborníků je Finsko od roku 1919 dokonce nejstarším semiprezidencialismem na světě (viz například Duverger 1980: 174). Je tomu tak i přesto, že do roku 1994 byl prezident volen hlasováním kolegia volitelů, jehož členové byli ale voleni na základě všelidového hlasování (Sartori 2001: 141–142).

Jednalo se o zásadní změnu dosavadní úpravy ústavního pořádku, která se týkala celé řady oblastí a ovlivnila celkové fungování země, přičemž však znaky semiprezidencialismu zůstaly zachovány. Jedná se především o přímou volbu prezidenta platnou od roku 1994 a v několika dalších důležitých bodech byla rovněž zachována součinnost prezidenta a vlády (Saraviita 2000: 8).

Jednou z oblastí, která vyžaduje exekutivní kooperaci, je i zahraniční politika, které je v nové ústavě věnován širší prostor než v té předchozí. Konkrétně je rozpracována v osmé kapitole ústavy, která ve svém úvodu udává, že: „*zahraniční politiku Finska řídí prezident republiky ve spolupráci s vládou*“ (ústava Finska 1999 ve znění pozdějších změn). Tato vágní věta se stala základem budoucích sporů ohledně výkonu zahraniční politiky, jelikož zde na rozdíl od jiných záležitostí finského systému nedošlo k jasnému vymezení kompetencí prezidenta. V dalších částech této ústavní kapitoly najdeme i pasáže věnující se přímo evropské politice. Jedná se především o výpis souborů činností, které se týkají každodenního fungování a utváření evropské politiky Finska. Například se zde uvádí, že: „*vláda je odpovědná za národní přípravu rozhodnutí, která mají být učiněna v Evropské unii, a rozhodne o dílčích finských opatřeních, pokud rozhodnutí nevyžaduje schválení Parlamentem*“ (ústava Finska 1999 ve znění pozdějších změn). Pokud se ovšem jedná o akty měnící ústavu nebo o mezinárodní smlouvy, je potřeba, aby je schválil parlament a následně stvrdil prezident svým podpisem (ústava Finska 1999 ve znění pozdějších změn). Formálně dle vyznění těchto formulací vypadá vláda jako silnější aktér v evropských záležitostech, přinejmenším v oblasti běžného rozhodování o evropské agendě. Ovšem i zde musíme mít na paměti úvodní ustanovení o spolupráci prezidenta a vlády v zahraniční politice, na které se může prezident odvolávat. Navíc hlava státu v případě, že dokáže uplatnit svou autoritu, může neformálně vládu ovlivňovat tak, aby byl výkon evropské politiky v souladu s jejími představami (Saraviita 2000: 26).

Ještě zajímavější a v budoucnu kontroverznější a sporná ústavní formulace se týká Evropské rady, neboť v ní není explicitně uvedeno, kdo má zemi na jejích jednáních zastupovat. Nepřímo se však dá předpokládat, že je tato pravomoc svěřena předsedovi vlády. Konkrétně se v 97. sekci osmé kapitoly dočteme: „*Předseda vlády předloží parlamentu nebo evropskému výboru informace o záležitostech, které budou řešeny ve věci Evropské rady předem a bez prodlení po zasedání Rady. Totéž platí při změnách zakládajících smluv Evropské unie*“ (ústava Finska 1999 ve znění pozdějších

změn). To, co se často stává předmětem sporu, je otázka, zda tedy může i prezident participovat na zasedáních Evropské rady, jelikož ústava neuvádí například možnost dvojího zastupování Finska. Toto nepřiliš jasné vytyčení ústavních rolí mělo za následek problematickou spolupráci vlády a prezidenta v několika konkrétních oblastech evropské politiky, které se na Evropské radě diskutovaly.

3.2. Prezident Martti Ahtisaari a jeho vztah s premiérem Eskem Ahem

Martti Ahtisaari se stal v roce 1994 prvním přímo zvolným prezidentem v dějinách Finska a ve funkci setrval jedno šestileté funkční období, tedy do roku 2000. To znamená, že se jeho prezidentství řídilo původní finskou ústavou z roku 1919, která se ve své novelizované podobě v 90. letech snažila prezidenta v evropské politice omezovat. I přesto se ale prezident Ahtisaari do jejího utváření výrazně zapojil.

Ahtisaari byl členem Finské sociálně demokratické strany (SDP), z čehož pramenil jeho dlouhodobý zájem o sociální témata v domácí politice. Ještě aktivnější pozici ovšem zastával v zahraniční politice, jelikož byl zkušeným kariéřním diplomatem, jenž profesně působil v OSN²¹ (Pesonen 1994: 269). Díky tomu se v mezinárodních vztazích velmi dobře orientoval a rozhodně nehodlal být v této oblasti pasivním státníkem. Jeho prezidentství bylo navíc formováno historicky unikátní dobou vstupu Finska do Evropské unie, kvůli čemuž nutně docházelo k mnohým zásadním změnám v legislativě země.

Vůbec nejkomplicovanější vztahy ve věci nastavení budoucí evropské agendy měl Ahtisaari s mladým²² předsedou vlády Eskem Ahem, jenž se stal premiérem již v roce 1991. I když byl Aho lídrem strany Finský střed, která k EU chová spíše rezervovaný postoj, on sám vstup Finska do EU mírně podporoval a dokázal o tom přesvědčit i většinu svých spolustraníků a být tak důležitým aktérem v období vyjednávání vstupu země do EU (Nielsen 2017: 241). V bodě týkajícím se vstupu Finska do Unie se tedy dokázal shodnout s prezidentem, nicméně každý z těchto exekutivních činitelů si nárokoval vliv v otázce způsobu rozdělení a výkonu evropské agendy. Prezident Ahtisaari dal jasně najevo, že mezinárodní vztahy patří výhradně do jeho kompetence, která zahrnuje i jeho účast na vrcholných evropských jednáních, a

---

²¹ V roce 2008 byl Ahtisaari oceněn Nobelovou cenou míru, kterou převzal za celoživotní propagaci humanismu a přínos v otázce řešení mezinárodních konfliktů (Norwegian Nobel Institute 2008).

²² Aho byl nejmladším premiérem finské historie. Do úřadu nastoupil ve 36 letech (Harvard Kennedy School 2000).

zvláště pak na summitech týkajících se bezpečnostní a obranné politiky (Kirby 2010: 282). S tím ovšem premiér Aho zásadně nesouhlasil a prohlásil, že by to měl být právě předseda vlády, který je kompetentní v evropských otázkách, a proto si i on nárokoval reprezentaci své země na evropských summitech (Merikallio, Ruokanen 2015: 185). Situaci nezpřehlednil ani dodatek k zákonu o parlamentu, který sice přenesl odpovědnost za záležitosti týkající se Evropské unie na vládu a premiéra, nicméně prezident argumentoval ústavní formulací, která tvrdí, že je to on, kdo řídí vztahy s cizími mocnostmi (Vorlová 2010: 142).

Tato nevyjasněná pozice mezi prezidentem a předsedou vlády se v praxi ukázala jako velmi komplikovaná pro konkrétní nastavení jednání v otázce přístupu Finska do Evropské unie. V červnu roku 1994 se na řeckém ostrově Korfu konal pro Finsko důležitý summit, na kterém měli zástupci země podepsat dohodu o členství v Evropské unii (Merikallio, Ruokanen 2015: 186). Na summit se rozhodli odcestovat jak předseda vlády Aho, tak i prezident Ahtisaari, s čímž ovšem evidentně nepočítali řečtí hostitelé a na slavnostní večeři na závěr summitu byl připraven prostřený stůl pouze pro jednoho zástupce finské delegace²³. Tato nepříjemnost vedla k nutnosti rychle rozhodnout, kdo se bude tohoto banketu za Finsko účastnit (Merikallio, Ruokanen 2015: 186). Spor nakonec pomohl urovnat fakt, že setkání se účastnil také tehdejší ruský prezident Boris Jelcin a premiér Aho uznal, že v takovém případě dá přednost v účasti na večeři prezidentovi, aby zachoval politicky rovnocenné postavení mezi státníky (Merikallio, Ruokanen 2015: tamtéž). Přesto se do konce premiérství Aha nepodařilo vyjasnit, jakým způsobem má být zastupování země na evropské úrovni řešeno. A tak se například prezident Ahtisaari účastnil navzdory nesouhlasu předsedy vlády ještě summitu v Bruselu v říjnu 1994, když před ním řekl, že by bylo velmi nešťastné, kdyby nejistota ohledně toho, kdo má zemi reprezentovat ve věci zahraniční a bezpečnostní politiky zvítězila, a že by se nemělo „blábolit“ ohledně podmínek budoucího členství Finska v EU (Ahtisaari citován in Merikallio, Ruokanen 2015: 186).

Výroky tohoto typu je nutno chápat především v kontextu blížícího se referenda o vstupu Finska do EU. Ahtisaari totiž velmi stál o to, aby referendum dopadlo ve

---

²³ Odtud pochází pojmenování tzv. politiky dvou talířů (two-plates policy), která dala název celému období sporu o zastupování Finska na summitech EU (helsinkiimes 2009).

prospěch přijetí země do EU²⁴. V tomto ohledu se nelišil od premiéra Aha, který ovšem neprojevoval entusiasmus jako prezident a v projevu v parlamentu před referendem kladl důraz na to, „*aby občané měli realistický obraz o podmínkách a výhodách a nevýhodách členství, jak jen je to možné*“ (Aho: 1994). V kampani nezaznívaly ani příliš silné euroskeptické hlasy, což byl kromě konsenzu hlavních exekutivních aktérů zásadní faktor, jenž ovlivnil konečný výsledek referenda, které v říjnu 1994 skončilo vítězstvím tábora příznivců vstupu země do Unie, a to když se pro něj vyslovilo 57 % hlasujících voličů (Pohanka 2003).

Po vstupu země do EU ovšem stále zůstávala nevyřešená otázka reprezentace země na summitech Evropské rady. K jejímu alespoň částečnému odblokování došlo nakonec díky výsledku voleb v roce 1995, kdy Strana středu skončila s výrazným odstupem na druhém místě za vítěznými sociálními demokraty, kteří následně sestavili tzv. duhovou koalici společně s Národně koaliční stranou, Levicovou Aliancí, Švédskou lidovou stranou a Zelenou ligou, přičemž předsedou vlády se stal lídr SDP Paavo Lipponen (Norsk Senter for Forskningsdata 2018). Ten se po svém jmenování dohodl s prezidentem Ahtisaarim, že se jako hlava státu může účastnit summitů, kdykoliv to uzná za vhodné, a nebude mu v tom vládou bráněno (Raunio, Tiilikainen 2003 101). Díky tomu až do konce prezidentování Ahtisaariho už nedošlo k výrazným sporům o evropskou agendu v rámci exekutivy. Ahtisaari se proto mohl plně soustředit především na témata a záležitosti evropské bezpečnosti a zahraniční politiky a také se snažil využít své diplomatické zkušenosti a jako prezident vojensky neutrální země se například snažil moderovat vztahy mezi Ruskem a zeměmi NATO²⁵ (CMI 2018).

To je i důvodem, proč je nutno pohlížet na období vlády prezidenta Ahtisaariho jako na unikátní čas, v kterém došlo ke vzácné shodě okolností. V důležitém období vstupu a následného členství Finska v Evropské unii totiž stála v jeho čele diplomaticky a mezinárodně respektovaná osobnost, která si dokázala vybudovat silnější pozici vůči euroskeptičtějšímu premiéru Ahovi. Důležitým faktorem byla i přímá volba, od které mohl Ahtisaari odvozovat mandát pro tuto svou výraznější roli. Premiér Aho proto v důležitých věcech, především během sporu o zastupování země na setkáních Evropské

---

²⁴ V nedávném rozhovoru pro finskou televizi Yle dokonce prohlásil, že by v případě negativního výsledku referenda rezignoval na prezidentskou funkci (Yle 2015).

²⁵ V Antisaariho životopisu se dočteme, že například vedl jednání mezi Ruskem, USA a Jugoslávií a pomohl tak dosáhnout řešení v otázce stažení srbských vojsk z Kosova a zajištění mezinárodní bezpečnosti a civilní mise na jeho území (CMI 2018).

rady, svolil ke kompromisu, čímž dal najevo, že prezident je ten, kdo by měl Finsko v klíčových jednáních reprezentovat. Navzdory sporům o výklad ústavních pravomocí, které nevyřešilo ani přenesení evropských záležitostí na premiéra a vládu, můžeme konstatovat, že k porušení ústavního pořádku nedošlo a jak prezident Ahtisaari, tak předseda vlády Aho budou navždy spojeni se zakotvením Finska v evropských strukturách. Přesto ale bylo jasné, že situace ohledně evropské politiky by se měla urychleně řešit v nové ústavě, kterou prezident Ahtisaari podepsal v roce 1999, což byl jeho poslední exekutivní krok v prezidentské funkci, jelikož v dalších prezidentských volbách již nekandidoval (Vorlová 2010: 142).

3.3. Prezidentka Tarja Halonenová: Nová ústava a starý problém

Tarja Halonenová se stala historicky první finskou prezidentkou po vítězství ve volbách v únoru 2000, když ve druhém kole těsně porazila bývalého předsedu vlády Esko Aha se ziskem 51,6 % (Heinonen 2000). Halonenová v letech 1995–2000 působila jako ministryně zahraničních věcí za Sociální demokracii (SDP), což u ní i v prezidentské funkci přirozeně vedlo k zájmu o dění na mezinárodní scéně, a zvláště pak v pro Finsko klíčové evropské politice (Tarja Halonen CV 2018). A vzhledem k tomu, že ve funkci nakonec setrvala dvě funkční období, tedy až do roku 2012, i ona si musela projít několika náročnými situacemi, které se týkaly působení a reprezentace Finska na evropské úrovni.

Halonenová zahájila své první funkční období s vědomím, že nově platná ústava ji zavazuje k těsnější spolupráci s vládou v evropských záležitostech a že její role již nemusí být tak výrazná, jako tomu bylo u jejích předchůdců. Přesto, nebo možná právě proto se pokoušela hledat cesty, jak do evropské politiky aktivně intervenovat, a s rolí exekutivního ceremoniálního aktéra se nehodlala smířit. To můžeme dokumentovat již na jednom z prvních vystoupení prezidentky s předsedou vlády Lipponenem v březnu 2000, kdy mu sdělila, že si je vědoma, že: *„Nová ústava požaduje, aby prezident republiky vedl ve spolupráci s vládou zahraniční politiku Finska, zatímco vy, jako předseda vlády a vláda nesete primární odpovědnost za záležitosti Evropské unie.“* A dodala: *„Aby byla zajištěna soudržnost a důslednost zahraniční a bezpečnostní politiky a aby se dospělo k co nejlepšímu řešení, je nezbytné, aby prezident a vláda úzce a dlouhodobě spolupracovaly. Mohu vás ujistit o své ochotě takto činit.“* (Halonenová 2000).

Je tedy patrné, že Halonenová byla na jednu stranu ochotna kooperovat s vládou, nicméně jí nehodlala přenechat veškeré působení v evropské agendě. Důvodem bylo i to, že Halonenová a Lipponen byli sice sociální demokraté, ale každý z nich byl představitelem odlišného křídla strany. Zatímco prezidentka Halonenová byla reprezentantkou tradiční silně levicové severské sociální demokracie, tak Lipponen byl spíše zastáncem liberálnějšího německého modelu sociálně-demokratické politiky (Forsberg 2001: 3). Halonenová se tedy na evropskou integraci dívala skeptičtěji a prosazovala spíše aktivnější roli Finska skrze Radu Evropy, naproti tomu Lipponen byl tvrdým zastáncem EU a pevného ukotvení Finska v ní, včetně například přistoupení země k Evropské měnové unii a celkového urychlení integrace v rámci Unie (Forsberg 2001: 6). Rozdílné přesvědčení měli oba aktéři i v otázce možného přistoupení Finska k NATO. Zatímco Lipponen tuto možnost zcela nevyklučoval z důvodu zajištění větší bezpečnosti, tak Halonenová ji vždy rezolutně odmítala (Cheng, Lee 2017: 164–165).

Tyto rozdílné pozice se v praxi projevíly poměrně rychle a první exekutivní střet o výklad pravomocí v evropské politice přišel již krátce po nástupu Halonenové do funkce, když se s premiérem Lipponenem nemohla shodnout na přístupu ke kandidátským státům, z nichž přirozeně největší pozornost věnovala finská administrativa baltským zemím, tedy Lotyšsku, Estonsku a Litvě. Například v případě Litvy se premiér Lipponen aktivně přimlouval za vstup země do evropských struktur, přičemž chtěl Litevcům zaručit přednostní možnost vyjednat si výhodnější podmínky členství, což bylo v rozporu s prohlášením prezidentky Halonenové, která naopak striktně odmítala jakákoliv privilegia pro určitou zemi (Forsberg 2001: 8).

Lipponen byl také prvním finským premiérem, který na evropskou půdu přinesl konkrétní návrh nového ústavního uspořádání Evropské unie, ve kterém prosazoval především posílení role Komise a skepticky se stavěl k mezivládní spolupráci. Konkrétněji o svém záměru takto promluvil v listopadu 2000 v Bruggách na slavné College of Europe: „*Parlament by reprezentoval demokratickou legitimitu z hlediska přímo voleného subjektu značné síly. Komise by měla mít důvěru Parlamentu a předseda Komise by disponoval pravomocí jmenovat členy Komise. A do tohoto institucionálního uspořádání, stejně jako při rozhodování na vnitrostátní úrovni, by měly být zapojeny všechny aspekty občanské společnosti*“ (Lipponen 2000). Prezidentka Halonenová se ovšem zásadně ohradila vůči tomuto návrhu, když prohlásila, že

Evropská unie „není jízdní kolo, na které se musí neustále šlapat“ (Halonen citována in Forsberg 2001: 9).

Za těchto složitých názorových i praktických okolností týkajících se pozice k evropským záležitostem se Finsko připravovalo na důležitý summit Evropské rady ve francouzském Nice v prosinci roku 2000. Zde se měla diskutovat reforma institucí a podklady pro budoucí rozšíření o země střední a východní Evropy. Finská delegace, kterou tvořili prezidentka Halonenová, premiér Lipponen a ministr zahraničí Erkki Tuomioja²⁶, se snažila koordinovat svou pozici v hlavních otázkách summitu. Nakonec se i přes názorové neshody členů delegace podařil najít z důvodu zajištění hladkého průběhu jednání kompromis, a to, když prezidentka Halonenová souhlasila s tím, aby hlavním vyjednávačem za Finsko byl premiér Lipponen. Ten měl za úkol prosazovat především to, aby malé země jako právě Finsko měly lepší zastoupení v Radě skrze zvýšení kvalifikované většiny a aby přijetí nových členů proběhlo bezproblémově (Antola et. al 2006: 130). Je tedy zřejmé, že v případě skutečně důležitých a klíčových otázek byli oba hlavní exekutivní aktéři ochotni upozadit své dílčí názorové rozpory a dokázali se postavit za finské národní zájmy bez ohledu na své osobní preference.

Ne vždy ale probíhalo sjednávání kompromisu mezi vládou a prezidentkou Halonenovou takto klidně. Zajímavá etapa pro prezidentku nastala po volbách v roce 2003, kdy v čele finské vlády zasedl Matti Vanhanen z vítězné strany Finský střed²⁷ (Statistics Finland: 2003). Vanhanen toleroval dlouhodobou praxi dvojího zastupování Finska na evropských summitech a v průběhu let se s prezidentkou (a ministrem zahraničí) také několikrát zúčastnil klíčových summitů Evropské unie, jako například jednání EU-USA v roce 2005 a dalších vrcholných zasedání (presidenti.fi 2005). Nicméně postupem času se ukázalo, že se snaží evropskou politiku řídit více autonomně bez důkladnější konzultace s prezidentkou.

V roce 2009, tedy v době, kdy vstupovala v účinnost Lisabonská smlouva, Vanhanen na tiskové konferenci novinářům oznámil, že Finsko bude reprezentovat na evropských summitech jen předseda vlády, což by znamenalo ukončení letité praxe tzv. politiky dvou talířů (Yle 2009). Premiér argumentoval tím, že dle jeho výkladu

---

²⁶ Tento ministr zastával ohledně EU kritičtější postoje než premiér Lipponen, kvůli čemuž samotná vláda k mnoha evropským tématům nevystupovala jednotně (Forsberg 2001: 7).

²⁷ Ještě před ním byla dva měsíce premiérkou Anneli Jaatteenmakiová, která ovšem rezignovala po skandálu ohledně úniku utajovaných informací ministerstva zahraničí (AP 2003).

Lisabonská smlouva vyžaduje odpovědnost jednotlivých vlád za evropské záležitosti a že on jako předseda finské vlády má právo hlasovat na zasedáních Evropské rady (Yle tamtéž). I když Vanhanen tvrdil, že se na zastupování Finska pouze jedním exekutivním aktérem dohodl s prezidentkou, shoda evidentně nebyla oboustranná, protože v podstatě ihned prezidentský palác premiérovi informaci dementoval, a naopak prohlásil, že prezidentka nevidí důvod ke změně dvojího zastupování a nadále se proto bude summitů účastnit, což například podle finského komentátora Kyöstiho Karvonena mohlo přivést Finsko „*blízko ústavní krize*“ (Karvonen 2009). Naopak podle politologa Tapia Raunia je nutno dvojí zastupování Finska na Evropské radě vnímat spíše pozitivním způsobem, protože přítomnost jak premiéra, tak prezidenta posiluje roli země a finská pozice v evropském rámci je díky tomu významnější (Raunio 2012: 578).

V roce 2012 došlo ke schválení ústavního dodatku, podle kterého se summitů Evropské rady primárně účastní předseda vlády, a také v dalších činnostech Evropské unie, které vyžadují účast na nejvyšší úrovni, má mít primární postavení premiér. Dodatek rovněž posílil legislativní sbor, protože mandát prezidentovi republiky k jednání na summitech Evropské rady může udělit parlament, který navíc může rozhodnout spory mezi vládou a prezidentem (Ojanen 2013: 249). Tento ústavní dodatek, který prošel legislativou na samém konci jejího mandátu, prezidentka Halonenová komentovala následovně: „*Pravomoc prezidenta republiky byla poněkud nově definována. Přestože ustanovení o vedení zahraniční politiky zůstávají nezměněná, přijaté pozměňovací návrhy zdůrazňují význam pokračující dobré spolupráce mezi prezidentem a vládou*“ (Halonen 2012).

Výše uvedené prohlášení symbolizuje celkové pojetí evropské politiky prezidentky Halonenové, která se navzdory nové ústavní situaci za žádných okolností nehodlala vzdát své ambice zasahovat do evropské politiky a využívala tak nejasně definované postavení prezidenta a vlády v evropské politice. I přes patrné neshody s předsedy vlád ohledně výkladu ústavy si Halonenová uvědomovala, že nejdůležitější je udržet kontinuitu a důvěryhodnost finské zahraniční politiky. Proto se vždy snažila najít s vládou kompromisní pozici, což se jí ve většině popisovaných případech podařilo, stejně jako jejímu předchůdci Ahtisaarimu, který ovšem využíval ještě širší pravomoci definované v původní ústavě a dovedl je výrazně využít vůči premiéru Ahovi. Oba tyto prezidenty tedy můžeme vidět jako zosobnění snahy o vedení

autonomní evropské politiky, která ovšem nikdy nevybočovala z celkového směřování Finska v rámci EU.

4. Semiprezidencialismus a evropská integrace v nových členských zemích

Přístup zemí střední a východní Evropy po roce 2004 znamenal pro Evropskou unii nejen dosud největší rozšíření, ale zejména i integrační výzvu spojenou s administrativním a institucionálním zapojením těchto států do evropských struktur. V této kapitole se zaměříme na ty nové členské země, ve kterých je dle Elgieho klasifikace semiprezidentský politický systém a v nichž zároveň došlo ke střetům mezi prezidentem a vládou v záležitostech evropské politiky. Tyto spory si konkrétně popíšeme na vybraných situacích v Polsku, Rumunsku a Litvě.

4.1. Polsko

Polsko přistoupilo k Evropské unii v květnu 2004 společně s dalšími devíti státy střední a východní Evropy. Za dobu svého členství v EU si země prošla pozoruhodným vývojem své evropské politiky, na který měli díky tamnímu semiprezidencialismu výrazný vliv i její prezidenti, kteří se mnohdy dokázali vymezit vůči stanoviskům a pozici vlád. Mezi výrazné prezidenty působící v evropských záležitostech patřil nepochybně Lech Kaczyński, jenž zastával úřad prezidenta v letech 2005–2010. Během této doby se dostal do sporů s předsedou vlády Donaldem Tuskiem především v otázce zastupování země na summitech Evropské rady, ale i v některých dílčích aspektech vládní evropské politiky. Také současný prezident Andrzej Duda ne vždy projevil souhlas s vládní politikou bývalé premiérky Beaty Szydlové. Příkladem je veto prezidenta v případě schvalování několika kontroverzních vládních zákonů týkajících se reformy soudního systému. Duda se tak nejen postavil na stranu opozice, ale i Evropské unie, která tyto zákony dlouhodobě kritizuje.

4.1.1. Pravomoci prezidenta v polské zahraniční politice

Současná ústava Polské republiky přijatá v roce 1997²⁸ obecně definuje roli přímo voleného prezidenta v článku 126 takto: „*Prezident Polské republiky je nejvyšším představitelem země a ručitel kontinuity státní moci*“ (Ústava Polské republiky: 1997). V konkrétní oblasti mezinárodní politiky ústava uvádí, že prezident zastupuje zemi na mezinárodní scéně a zároveň je v jeho kompetenci ratifikace či ukončení platnosti mezinárodních dohod a smluv, přičemž ale prezident musí informovat obě komory

---

²⁸ Tato ústava nahradila tzv. Malou ústavu z roku 1992 a v mnoha ohledech omezila pravomoci prezidenta, nicméně podle většiny politologů můžeme i dle nové ústavy klasifikovat Polsko jako semiprezidentský systém (Brunclík, Kubát 2014: 123).

parlamentu (Sejm a Senát) (Ústava Polské republiky: 1997). Velmi důležitou kompetencí polského prezidenta v zahraniční politice, která se bezprostředně dotýká i evropských záležitostí, je podle druhého odstavce článku 133 možnost nechat si Ústavním soudem posoudit nové mezinárodní smlouvy a zjistit, zda jsou v souladu s polským ústavním pořádkem (Ústava Polské republiky 1997). V závěru tohoto klíčového článku 133 je ve třetím odstavci uvedeno, že v zahraniční politice: „*prezident republiky spolupracuje s předsedou vlády a s příslušným ministrem pro zahraniční politiku*“ (Ústava Polské republiky 1997). Toto ustanovení je poměrně zajímavé, neboť počítá s kooperací v zahraničních záležitostech nejen mezi premiérem a prezidentem, ale udává nutnost koordinace zahraniční politiky prezidenta a ministra zahraničí. Podle politoložky Yany Vorozheinové z Baltské federální univerzity Immanuela Kanta je právě toto ustanovení problematické, protože: „*pojmem „spolupráce“ není podrobně specifikován v ústavě Polska, což vede k jeho situační interpretaci*“, navíc je podle Vorozheinové pozoruhodné, „*že v určité době moderní historie Polska to byl jeden z důvodů otevřených konfliktů mezi prezidentem a předsedou vlády*“ (Vorozheinová 2017: 33). Právě tyto spory eskalovaly i v souvislosti se vstupem Polska do Evropské unie, protože evropská integrace dodala ještě větší důležitost polské zahraniční politice a těm, kteří se na ní exekutivně podílejí.

4.1.2. Prezident Lech Kaczyński a předseda vlády Donald Tusk

Bývalý primátor polského hlavního města a člen konzervativní strany Právo a Spravedlnost (PiS) slavnostně složil prezidentskou přísahu v prosinci roku 2005, když nahradil v čele Polska Aleksandra Kwaśniewského (Chappell 2010: 4). V roce 2006 se na krátkou dobu stal předsedou vlády jeho bratr Jarosław Kaczyński a zdálo se, že strana Právo a spravedlnost bude určovat hlavní směr i co se týče evropské politiky (Kulesza, Rae 2010: 5). Oba bratři se také výrazně podíleli na volebním programu Práva a spravedlnosti a byli tak hlavními tvůrci primárních stranických hodnot a vizí.

Strana se ve svém obsáhlém²⁹ volebním programu z roku 2005 v sekci s názvem „*Polsko bezpečné a suverénní, silné Polsko v Evropě*“ snažila klást důraz mimo jiné na obranu národních zájmů Polska, přičemž mimořádnou pozornost věnovala spolupráci Evropské unie a Spojených států, potažmo EU a NATO v bezpečnostní oblasti (PiS

---

²⁹ Program PiS měl v roce 2005 144 stran, přičemž jsou zde podrobně rozepsány všechny oblasti a témata tehdejší polské politiky s důrazem na konzervativní a národní hodnoty (PiS 2005).

2005: 40). V dalších konkrétních záležitostech evropské politiky strana prosazovala posílení role národních států a z tohoto důvodu je v dokumentu zdůrazněn její negativní postoj vůči tzv. euroústavě, která by dle textu zapříčinila růst vlivu silnějších států. Euroústava by podle PiS dokonce znamenala zavedení „*antikřesťanské cenzury*“ do práva EU (PiS 2005: 41). Strana proto trvá na zachování jednomyslnosti během hlasování na půdě EU a rovněž suverenity Polska vykonávat svou zahraniční politiku (PiS 2005: 43).

Takto definované priority a silné vládní ambice, navíc v kombinaci se silným tandemem dvou osobností v jejím čele, stranu v praktické politice posilovaly, protože v roce 2005 dokázala získat jak post prezidenta, tak i předsedy vlády. Nicméně z důvodu vypuknutí korupčního skandálu předsedy koaliční strany Sebeobrana Andrzej Leppa v létě 2007 a hrozícího vyslovení nedůvěry vládě, se prezident Lech Kaczyński po samorozpuštění Sejmu rozhodl vypsát na říjen předčasné volby do dolní komory polského parlamentu (Kralíček, Mikulka 2007). V nich podle očekávání zvítězila se ziskem 41,51 % do té doby opoziční strana Občanská platforma (PO) v čele s Donaldem Tuskem. Strana Právo a spravedlnost se umístila na druhém místě s téměř desetiprocentním odstupem (Koubek 2007: 5). Občanská platforma se profilovala jako liberálně-konzervativní a proevropská strana s důrazem především na aktivní roli Polska v jádru Evropské unie a větší solidaritu mezi jednotlivými členy (Szczerbiak 2012: 183). Zároveň strana explicitně nevyklučovala možnost začlenění Polska do Evropské měnové unie. Občanská platforma ale v mnoha ohledech sdílela pozici se stranou PiS, jelikož stejně jako ona prosazovala úzkou transatlantickou spolupráci v bezpečnostní oblasti (Dostál 2008: 5–6).

Od roku 2007 se tedy polská politika ocitla v pozici, kdy spolu silně konzervativní prezident Lech Kaczyński a proevropský předseda vlády Donald Tusk museli koordinovat evropskou politiku země, což pochopitelně vedlo i k několika exekutivním konfliktům. Hlavní spor mezi oběma aktéry můžeme vidět v otázkách spojených se zastupováním země na půdě Evropské unie a ratifikací Lisabonské smlouvy (Köker 2017: 122). Kaczyński si jako prezident nárokoval účast na summitech Evropské rady, jelikož se dle svých vlastních slov domníval, že je potřeba „*korigovat*“ politiku Tuskovy vlády především v oblasti týkající se vztahů se sousedními zeměmi, kterou vláda podle prezidenta dlouhodobě zanedbává (Kaczyński citován in Dorazín, Kopp 2008). Nejen z tohoto důvodu se Kaczyński snažil být aktivnějším aktérem

evropské politiky a tvořit tak protiváhu vládního pojetí evropských záležitostí. Zvolil si tedy cestu zastupování Polska na summitech Evropské rady a už v roce 2008 se účastnil summitu Evropské rady v Bruselu, a to i přesto, že s tím vláda Donalda Tuska zásadně nesouhlasila (Runner 2008). Došlo tak k neobvyklé situaci, kdy vládní speciál musel do Bruselu odlétat dvakrát, a to jednou s vládou a podruhé s prezidentem a jeho spolupracovníky (Runner 2008: tamtéž). Prezidentovo rozhodnutí nezvrátilo ani naléhání ministra zahraničí Radka Sikorskiho, který těsně před summitem žádal prezidenta, aby na summit neodcestoval, a konkrétně mu sdělil: „*Klekám před vámi na kolenou a prosím, abyste na summit nejezdil a neoslaboval vyjednávací pozici naší země*“ (Sikorski citován in Dorazín, Brezovská, Panuška 2008). Jednalo se o důležitý summit, na kterém se diskutovala především situace ohledně začínající hospodářské krize a navržených opatřeních, jež měly evropské státy zavést ke zmírnění jejího dopadu na celkovou ekonomiku kontinentu (europa.eu 2008).

Podobná situace znovu nastala za necelý půlrok, když se v dubnu 2009 v Praze konal summit Evropské unie a Spojených států. Před jeho začátkem se prezident Kaczyński vyjádřil, že se bude tohoto summitu za Polsko účastnit, a to i přesto, že cestu do Česka už před ním ohlásil premiér Tusk (ČTK 2009). Oba státníci se na summitu setkali s americkým prezidentem Barackem Obamou, což mimo jiné pro české předsednictví znamenalo nečekané zvýšení organizační náročnosti celé schůze (ČTK 2009). Pro Polsko pak eskalace tohoto kompetenčního sporu zapříčinila i nevyhnutelnou nutnost jeho rychlého vyřešení.

K tomu přispělo vyjádření polského Ústavního soudu, který celou záležitost ohledně sporu o zastupování Polska na evropské půdě rozhodoval na popud vlády v květnu 2009. Soud nakonec došel k závěru, že prezident, jakožto nejvyšší představitel státu má právo se rozhodnout, zda se bude účastnit summitů Evropské unie, přičemž by však měl konzultovat svou pozici s vládou tak, aby Polsko vystupovalo na evropské úrovni jednotně (Maňour, Vincourek 2009). Tento náleží Ústavního soudu Kaczyński použil jako argument k dalšímu aktivismu v záležitostech evropské politiky.

Polský prezident také výrazně ovlivnil ratifikaci Lisabonské smlouvy, která byla zásadní pro budoucí směřování Evropské unie. Kaczyński se na tento dokument díval spíše euroskepticky, a tudíž jej dlouhou dobu odmítal podepsat. V červnu 2008 navíc

jeho pozici posílilo odmítnutí smlouvy v irském referendu³⁰, což představovalo celkové ohrožení celé smluvní reformy. Kaczyński tento výsledek hlasování využil k tomu, aby svůj případný podpis Lisabonské smlouvy označil za „*bezpředmětný*“ (Kaczyński citován in Weaver 2008). Kaczyński tedy získal čas, aby mohl ratifikaci smlouvy i nadále zdržovat, a to navzdory faktu, že polský parlament Lisabonskou smlouvu schválil již v dubnu 2008 (Vucheva 2008). Konečným faktorem, jenž nakonec znamenal v podstatě nevyhnutelnost přijetí dokumentu i prezidentem Kaczyńskim, bylo druhé irské referendum, které už Lisabonskou smlouvu schválilo, a to poměrně jasnou většinou 67,1 % hlasů (MZV 2009). Kaczyński tedy smlouvu podepsal v říjnu 2009 a během tiskové konference po ratifikaci prohlásil: „*Skutečnost, že irský lid změnil názor, znamenala oživení smlouvy, a proto už neexistuje žádná překážka pro její ratifikaci*“ (Kaczyński citován in Day 2009).

Tento krok byl také jedním z posledních exekutivních činů prezidenta Kaczyńskeho před jeho tragickou smrtí během havárie vládního letounu u Smolensku. Prezident Kaczyński bude navždy zapsán jako aktivní euroskeptický prezident, který si dokázal prosadit své názory, a to navzdory vládní linii oficiální politiky. To, že se držel ústavních pravidel, a tudíž měl na aktivní evropskou politiku právo, potvrdil i Ústavní soud, jenž ovšem prezidenta zavázal svou pozici konzultovat s vládou. Je proto otázka, jakým způsobem by se evropská politika prezidenta Lecha Kaczyńskeho vyvíjela nebýt jeho úmrtí a jakým způsobem by zasahoval do vládních evropských záležitostí v případě pokračování svého mandátu v druhém funkčním období.

4.1.3. Prezident Duda a veto kontroverzních vládních zákonů

Mezi polské prezidenty, kteří projevíli naesouhlas s vládní evropskou politikou, patří i současný prezident Andrzej Duda, který nastoupil do úřadu v dubnu 2015 poté, co porazil ve druhém kole dosavadního prezidenta Bronislawa Komorowskeho. Duda byl kandidátem tehdy opoziční konzervativní strany Právo a spravedlnost vedené Jaroslawem Kaczyńskim a z tohoto důvodu se vymezoval jak proti svému protikandidátovi, tak i vůči premiérce za Občanskou platformu Ewě Kopaczové (BBC 2015). Po parlamentních volbách na podzim 2015 navíc do čela vlády nastoupila nová

---

³⁰ Proti bylo 53,4 % voličů (MZV 2009).

premiérka Beata Szydlová se strany PiS³¹ a strana tak získala nejen oba hlavní exekutivní posty v zemi, ale vůbec poprvé i legislativní většinu v obou komorách, což vládě napomohlo uskutečnit mimo jiné i některé dle ní důležité reformy, především v oblasti justice (Cienski 2015). Zatímco prezident Duda souhlasil s celkovou koncepcí evropské politiky pod vedením vlády Beaty Szydlové, tak právě justiční reforma³² se stala předmětem sporu nejen mezi prezidentem a vládou, ale i vládou a Evropskou unií, která Polsko hlasitě kritizovala.

Samotnou nutnost provedení justiční reformy vláda odůvodňovala tím, že je potřeba urychlit soudní řízení a zbavit funkce soudce, kteří jsou nedůvěryhodní kvůli své komunistické, případně i fašistické minulosti a umožnit získat praxi mladým soudcům a advokátům (Válová 2018). Nejkontroverznější část reformy tvoří zákon o nejvyšším soudu a povinnost pro jeho soudce, kteří dovršili věk 65 let, opustit svůj post, a to i v případě, že ústavně svůj mandát nedokončili (Harzer 2018). Prezident Duda se ovšem postavil své vlastní straně a část reformy, která obsahovala ustanovení o odvolání soudců starších 65 let vetoval, stejně jako návrh nového složení národní soudcovské rady. Duda své rozhodnutí odůvodnil tím, že požaduje, aby on jako prezident měl možnost ovlivnit, kdo bude členem rady (Broniatowski 2017). Duda nicméně podepsal například zákon dávající pravomoci ministru spravedlnosti vybírat si soudce obecných soudů. Evropská komise si v reakci na tento krok vyžádala od polské vlády informace ohledně polské reformy a začala vyšetřovat možné porušení zásad právního státu dle článku sedm Lisabonské smlouvy (Reuters 2018). Duda mezitím dokázal prosadit vlastní požadavky³³, které mu schválila vláda i parlament, a v prosinci 2017 soudní reformu podepsal navzdory kritice Evropské unie s tím, „že tyto zákony se velice liší od těch, které dříve vetoval“ (Duda citován in E15 2017). Evropská unie se ale s tímto vysvětlením nespokojila a v létě 2018 zažalovala Polsko u Soudního dvora EU, jelikož dle ní Polsko porušuje nezávislost soudního systému tím, že nutí odejít

---

³¹ Faktickým vůdcem strany ovšem zůstal Jaroslaw Kaczyński (Cienski 2015).

³² Podstatou reformy je změna složení národní soudcovské rady, která chod justice v Polsku zajišťuje. Tato rada by měla být podle návrhu reformy tvořena dvěma shromážděními, přičemž první bude tvořeno z deseti zástupců z řad zákonodárců a druhé má být tvořeno výhradně vládou delegovanými soudci. Na rozdíl od přechodí praxe tedy soudcovská samospráva nebude mít právo ovlivnit složení rady (Rozeňhal 2017).

³³ Duda požadoval, aby se navýšil počet soudců Nejvyššího soudu a aby došlo k zavedení vícekomorového Nejvyššího soudu (E15 2017).

soudce do důchodu. Tím Polsko porušuje zásadu neodvolatelnosti soudců³⁴ (Shotter, Huber, Khan 2018).

Na popisovaném příkladu aktivismu a do určité míry i vzdoru prezidenta Dudy je vidět, že i původně domácí záležitost, jako je soudní reforma, může mít důsledky a dopady na evropskou politiku. I když se prezident Duda nakonec rozhodl podepsat kontroverzní reformu, tak příklad toho, jakým způsobem zasáhl do chodu politiky své země, čímž si vymohl zvýšení svých pravomocí, je důkazem aktivního prezidentství, které ovlivnilo postavení Polska na evropské úrovni. Nicméně v porovnání s prezidentem Kaczyńskim bylo jeho pojetí evropské politiky méně konfliktní, jelikož Duda souhlasil s celkovým směřováním vládní evropské politiky, zatímco Kaczyński se snažil o oslabení celkové koncepce prointegračně zaměřené vlády premiéra Tuska.

4.2. Rumunsko

Rumunsko vstoupilo do Evropské unie až v roce 2007 a je tak nejmladší členskou zemí sledovanou v této práci. I přesto ovlivnila evropská politika Rumunsko velmi výrazně a svůj podíl na ní měli i jeho prezidenti, z nichž nejaktivnější byl prezident Traian Basescu. Už v roce vstupu se Rumunsko dostalo do stavu ústavní krize, která měla výrazný dopad na evropskou politiku země, jelikož se premiér Calin Popescu-Tariceanu a prezident Basescu přeli o celkovou podobu rumunské zahraniční politiky a například i o zastupování země na Evropské radě. Stejný prezident se dostal do podobného sporu s předsedou vlády Victorem Pontou v roce 2012. Zde dokonce musel o výkladu pravomocí v evropské politice rozhodovat až Ústavní soud.

4.2.1. Ústava a pravomoci prezidenta v zahraniční politice

Pokud se podíváme na úpravu prezidentských pravomocí v zahraniční politice z formálního hlediska, tak zjistíme, že je jim v ústavě³⁵ věnována pozornost ve druhé kapitole, kde je v článku osmdesát napsáno, že prezident má zastupovat Rumunsko navenek a rovněž by měl působit jako garant nezávislosti a územní integrity (Rumunská ústava 1991 ve znění pozdějších předpisů). V konkrétnějších bodech určených pro výkon zahraniční politiky se dočteme, že: *„rumunský prezident může konzultovat s vládou naléhavé a mimořádně důležité záležitosti, stejně jako se může účastnit jednání*

---

³⁴ V říjnu 2018 unijní soud v rámci prvoinstančního rozhodnutí pozastavil platnost zákona o polském Nejvyšším soudu, proti čemuž Polsko zvažuje odvolání (ČTK 2018).

³⁵ Ústava byla přijata v roce 1991 a novelizována v roce 2003 (CDEP 2018).

vlády, pokud se na nich diskutují otázky národního zájmu včetně zahraniční politiky či obrany země“ (Rumunská ústava 1991 ve znění pozdějších předpisů).

V ústavě je také rozpracována kapitola věnující se euroatlantické integraci a ukotvení země v těchto strukturách. K přijetí jakékoliv nové evropské smlouvy s cílem přenést určité pravomoci na instituce EU je Rumunsko podle šesté kapitoly ústavy povinno „*ustanovit společné zasedání Poslanecké sněmovny a Senátu, přičemž změnu musí podpořit dvě třetiny senátorů a poslanců*“ (Rumunská ústava 1991 ve znění pozdějších předpisů). Za plnění závazků vyplývajících z nových smluv a jejich implementaci je poté odpovědná vláda společně s parlamentem a prezidentem (Rumunská ústava 1991 ve znění pozdějších předpisů). Z tohoto důvodu je nutné pohlížet na rumunskou ústavu ve vztahu k zahraniční politice jako na dokument, který není příliš konkrétní a počítá s kooperací jak mezi legislativními, tak i exekutivními činiteli, což s sebou v průběhu času přineslo nejasnosti ohledně výkladu rozdělení pravomocí mezi vládou a prezidentem, především v otázce zastupování země na summitech Evropské unie.

4.2.2. Ústavní krize 2007 a 2012

Nejasnosti ohledně ústavních kompetencí v minulosti hned dvakrát eskalovaly až do bodu ústavní krize. V roce 2007, kdy se Rumunsko stalo (společně s Bulharskem) členskou zemí EU, se země nacházela ve stavu ústavní krize, která pramenila z domácích důvodů, nicméně projevila se i v tamní evropské politice. Hlavní příčinou konfliktu byl osobní antagonismus premiéra Calina Popescu-Tariceana a prezidenta Traiana Basesca, který nastoupil do funkce v roce 2004 (Smrčková 2008: 106). Basescu byl členem pravicové Demokratické liberální strany (PDL), zatímco Tariceana zastupoval více nacionalistickou Národní liberální stranu (PNL)³⁶.

Prvotním impulsem sporu se stala aféra kolem zadržení rumunských pracovníků na americké vojenské základně v Iráku, kterou podle premiéra ministr zahraničí nedostatečně vysvětlil a byl proto odvolán (Smrčková 2008: 106). Pravým důvodem byla ovšem neshoda mezi prezidentem a předsedou vlády ohledně angažovanosti rumunské armády v Iráku, protože prezident ji bezvýhradně podporoval, zatímco premiér zastával názor, že by se měla armáda z Iráku stáhnout (Mutler 2006). Značný

---

³⁶ Pro účely prezidentských voleb se v roce 2004 dokonce obě strany spojily a vytvořily Alianci pravdy a svobody (ADA) (Smrčková 2008: 106).

dopad na vzájemné vztahy mělo i odstoupení s prezidentem sympatizující ministryně spravedlnosti Monicy Macoveiové. Ta rezignovala v důsledku kritiky své navrhované soudní reformy, jež měla očistit rumunskou justici od korupčních skandálů³⁷, což bylo i v souladu s tím, co po Rumunsku požadovala Evropská unie (Smrčková 2008: 106). Na konkrétní evropské úrovni se neshody obou hlavních exekutivních aktérů projevily například tím, že na poslední summit Evropské rady, který se konal před přijetím Rumunska do EU v prosinci 2006, odcestovali sice odděleně, ale na schůzi vystupovali jednotně. Na summitu po přijetí Rumunska v dubnu 2007 už vystupovali s výrazně odlišnou agendou a strategií v rámci evropské politiky (Ghergina, Miscoiu 2013: 678).

Kombinace osobních i kompetenčních sporů nakonec dospěla až do fáze ústavní žaloby na prezidenta, kterou podali poslanci sociální demokracie a mimo dalších opozičních stran ji podpořili i zástupci premiérovi strany PNL (Dimulescu 2010: 120). Podle zprávy parlamentní komise se prezident Basescu dopustil porušení ústavy a také byl údajně zapleten v kriminálních aktivitách (Ghergina, Miscoiu 2013: 679). Parlament na základě této zprávy skutečně odhlasoval prezidentovo odvolání, nicméně podle rumunské ústavy bylo nutno odvolání prezidenta nechat stvrdit i referendem, ve kterém ovšem výraznou, téměř tříčtvrtinovou většinou voliči tento parlamentní záměr v květnu 2007 odmítli (Deloy 2012: 4). K celkovému vnímání sporů je nutné poznamenat, že externí faktor Evropské unie měl zásadní podíl na tom, že se tyto konflikty naplno projevily až po přijetí Rumunska do EU. Rumunští politici totiž nechtěli ústavními spory ohrozit vstup své země do Unie (Ghergina, Miscoiu 2013: 680).

Podobná situace jako v roce 2007 nastala i o pět let později, kdy byl ovšem jádrem sporu jen vnější faktor související výhradně se zastupováním Rumunska na nejvyšší evropské úrovni. Důvodem bylo, že předsedovi vlády Viktoru Pontovi ze sociální demokracie (PSD)³⁸ se nelíbila praxe zastupování země na Evropské radě prezidentem a nechal si parlamentem schválit mandát na cestu do Bruselu na summit Evropské rady v červnu 2012 (Šisler 2012). Ponta novinářům před parlamentním zasedáním sdělil: „*Chci bezodkladně ukončit tento spor, proto požádám parlament, aby svolal schůzku před Evropskou radou naplánovanou na 28. června*“ (Ponta citován in Eubusiness 2012). Parlament premiérovi cestu schválil, proti čemuž se prezident

---

³⁷ Součástí reformy bylo například také vytvoření speciálního úřadu, který měl na žádost EU kontrolovat i majetky ministrů a členů parlamentu (Smrčková 2008: 106).

³⁸ Pro účely voleb v roce 2012 byl Ponta pověřen vedením i středolevicové Sociálně liberální unie (Šisler 2012).

Basescu pochopitelně ohradil a obrátil se na Ústavní soud, který měl definitivně rozhodnout, kdo má zemi na evropských jednáních zastupovat (Perju 2015: 256). Pouhý den před tím, než se mělo zasedání Evropské rady konat, Ústavní soud rozhodl, že oprávnění zastupovat Rumunsko na summitech EU má prezident, s čímž se ovšem předseda vlády Ponta nehodlal smířit, a navzdory soudnímu rozhodnutí nakonec sám do Bruselu na summit odcestoval³⁹ (Šisler 2012).

Navíc o pouhý měsíc později navrhl parlament obžalobu prezidenta z důvodu údajného porušování vlády práva a překračování jeho pravomocí na úkor předsedy vlády.⁴⁰ Parlamentní koalici se podařilo schválit prezidentovo odvolání, a tak už podruhé během Basescova prezidentování rozhodovalo o jeho dalším působení všelidové referendum (Ciobanu 2012). To tentokrát dopadlo výsledkem⁴¹, který souhlasil s odvoláním prezidenta Basesca z úřadu, nicméně z důvodu nižší než poloviční povinné účasti bylo hlasování neplatné (Deloy 2012: 5). Prezident se tak mohl poté, co v srpnu 2012 potvrdil neplatnost referenda Ústavní soud, vrátit do úřadu (Šisler 2012). Nejasná situace ohledně vymezení pravomocí mezi Pontou a Basescem trvala až do roku 2014, kdy prezidentův druhý prezidentský mandát vypršel a Viktor Ponta prohrál prezidentskou volbu s pravicovým kandidátem Klausem Iohannisem (Perju 2015: 277).

V situaci zastupování země na evropských summitech tak došlo díky stanovisku Ústavního soudu k zpřehlednění situace a prezident tuto pravomoc skutečně dodnes vykonává. Dalším, byť méně významným důsledkem ústavních krizí bylo snížení kvora minimální účasti v ústavních referendech na 30 % (Perju 2015: 276). Nicméně Rumunsko je stále velmi kritizované Evropskou unií za korupční prostředí a negativní jevy s ním související. A prezident Basescu s premiérem Pontou zcela jistě nepřispěli svým jednáním a vyhrocenými ústavními spory ke zlepšení pověsti Rumunska mezi evropskými partnery.

---

³⁹ Vláda totiž oddálila zveřejnění soudního verdiktu, čímž zamezila prezidentovi v účasti na summitu (Šisler 2012).

⁴⁰ Podrobněji k důvodům žaloby a stanoviskům rumunského ústavního soudu viz zpráva Benátské komise: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2012\)031-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2012)031-e)

⁴¹ Pro bylo 87,55 % hlasujících (Deloy 2012: 5).

4.3. Litva

Litva je jediná baltská země, ve které byl po pádu komunismu zaveden poloprezidentský systém. Od svého přistoupení do Evropské unie zaznamenala ekonomicky i politicky výrazný posun, díky kterému se řadí mezi integračně aktivní členské země. Zřejmě nejvýraznějším způsobem se na tom podíleli prezident Valdas Adamkus a prezidentka Dalia Grybauskaitėová, kteří si dokázali podřídit vlády v evropské politice a být tak hlavními činiteli v oblasti evropských záležitostí.

4.3.1. Součinnost prezidenta a vlády v zahraniční politice podle ústavy

Prezident je dle úvodního ustanovení šesté kapitoly litevské ústavy z roku 1992 „*hlavou státu*“. V další části kapitoly následuje v článku 84 soupis pravomocí, kterými prezident disponuje. V oblasti zahraniční politiky jsou to konkrétně tyto kompetence: „*Rozhoduje o základních otázkách zahraniční politiky a spolu s vládou provádí zahraniční politiku*“, dále „*podepisuje mezinárodní smlouvy Litevské republiky a předkládá je ratifikaci parlamentu*“ (Litevská ústava 1992 ve znění pozdějších předpisů).

Úkoly vlády v zahraniční politice jsou specifikovány v osmé kapitole v článku 94: „*Vláda zřizuje diplomatické styky a udržuje vztahy se zahraničními státy a mezinárodními organizacemi.*“ A dále také v části ústavního zákona z května 2003 věnované členství Litvy v Evropské unii: „*Vláda informuje parlament (Seimas) o návrzích na přijetí aktů práva Evropské unie. Pokud jde o návrhy na přijetí aktů právních předpisů Evropské unie upravujících oblasti, které jsou podle Ústavy Litevské republiky spojeny s pravomocemi parlamentu, vláda bude Seimas konzultovat*“ (Litevská ústava 1992 ve znění pozdějších předpisů).

4.3.2. Vliv aktivních prezidentů na evropskou politiku země

I přesto, že prezidentské kompetence jsou v rámci zahraniční politiky do značné míry omezeny, jejich exekutivní síla je podle Tapia Raunia a Thomase Sidelius „*více než marginální*“ (Raunio, Sidelius 2017: 8). Vždy je ovšem nutno počítat s reálným vlivem prezidentů, který dokážou uplatňovat směrem k vládám. V evropské politice například prezident Valdas Adamkus, který nastoupil do funkce v roce 1998, dokázal prosadit důležitou agendu především vůči vládám premiérů Gedimana Vagnoriuse a Algirdase Brazauskase. Adamkus se stal podruhé prezidentem poté, co byl za

dramatických okolností v dubnu 2004 parlamentem odvolán z funkce prezident Rolandas Paksas kvůli udržování kontaktů s ruskou mafií (Voanews 2004). Adamkus se vždy snažil zdůrazňovat důležitost euroatlantických vazeb své země a také prosazoval rozvoj a integraci zemí východní Evropy (Mälksoo 2006: 282).

Zajímavé je také to, že Adamkus byl aktivní v evropské politice i během svého prvního funkčního období, tedy v době předvstupního vyjednávání členství Litvy v Evropské unii. Například nedovolil, aby vzniklo ministerstvo pro evropské záležitosti a rozhodl se sám ze své pozice koordinovat otázky související se začleněním Litvy do evropských struktur, čímž podkopal autoritu premiéra Vagnoriuse (Raunio, Sidelius 2017: 14). Poté, co se Litva skutečně stala členskou zemí, se prezident Adamkus zaměřil na to, aby se vždy účastnil zasedání Evropských rad, a to buď společně s premiérem Brazauskasem, nebo i samostatně v případě řešení otázek souvisejících s evropskou zahraniční politikou (Raunio, Sidelius 2017: tamtéž). Prezident se také pravidelně setkával se členy litevské vlády a tamními vlivnými poslanci, aby se ujistil, že jejich názory jsou ve vzájemném souladu (Raunio, Sidelius 2017: tamtéž). Sám rovněž vyvíjel iniciativu v oblasti konzultací s předsedy vlád ostatních členských zemí. Výrazně například pomohl urovnat spory mezi Německem a Polskem v době vyjednávání Lisabonské smlouvy a svou mediační rolí přispěl ke kompromisu v institucionálních otázkách (Vitkus et. al. 2016: 137–138).

Ještě aktivnější hlavou státu v evropských záležitostech je prezidentka Dalia Grybauskaitėová, která je ve funkci od roku 2009. Grybauskaitėová už na počátku svého mandátu dala najevo, že její zahraniční politika bude odlišná v porovnání s jejím předchůdcem. Primárně se soustředila na to, aby rozhodování v zahraniční politice probíhalo více na bázi pragmatismu a aby bylo přehodnoceno původní klíčové zaměření Litvy směrem k euroatlantickému prostoru (Park, Paulionyte 2016: 1). První výrazný exekutivní spor probíhal mezi prezidentkou a ministrem zahraničí Vygaudasem Ušackasem, který byl členem strany Vlastenecký svaz-Litevští křesťanští demokraté premiéra Andriuse Kubiliuse. Prezidentka přinutila ministra zahraničí k rezignaci, i když oficiálně nespécifikovala důvod tohoto kroku. Pouze později sdělila, že k ministrovi ztratila důvěru poté, co se odmítl podílet na vyšetřování ohledně možné existence nelegálního detenčního zařízení patřícího pod litevskou tajnou službu. Z tohoto důvodu spolu ministr zahraničí a prezidentka od září 2009 do ledna 2010 osobně nekomunikovali (Krupavičius et al. 2013: 229). Tímto krokem dala prezidentka

jasně najevo, kdo bude hlavním vykonavatelem zahraniční politiky v období jejího prezidentování.

Potvrdilo se to i v případě reprezentace země na summitech Evropské unie. Zatímco dříve se jich účastnil střídavě buď prezident, nebo předseda vlády, případně oba zároveň, nyní si je nárokovala pouze prezidentka, která argumentovala svou zkušeností bývalé eurokomisařky pro rozpočet a finanční plánování (Krupavičius et al. 2013: 230). Podle Algise Krupavičiuse je tento prezidentčin krok důkazem toho, že vůbec poprvé v moderní historii Litvy došlo k „*prezidencializaci*“ evropské politiky, kdy nebyl nastaven žádný mechanismus spolupráce v jejím rámci a vše bylo řízeno prezidentkou (Krupavičius et al. 2013: tamtéž). Premiér nakonec souhlasil s tímto modelem, jelikož potřeboval podporu úsporných opatření pro řešení domácích hospodářských problémů⁴² způsobených ekonomickou krizí (Krupavičius et al. 2013: tamtéž). Typickou ukázkou autonomní evropské politiky prezidentky bylo předsednictví Litvy v Radě EU v roce 2013, kdy byla Grybauskaitėová hlavním aktérem a architektem téměř všech priorit a jednání v rámci předsednictví, za což ovšem byla také kritizována (Jurkynas, Daukšaitė 2014: 35).

Grybauskaitėová také nesouhlasila s politikou Evropské unie vůči Bělorusku a Rusku. Proto se například několikrát setkala s prezidentem Lukašenkem a prezidenty Ruska Medveděvem a Putinem (Park, Paulionyte 2016: 11). Svůj postoj ovšem přehodnotila po ruské anexi Krymu v roce 2014, kdy několikrát prohlásila, že Rusko je „*hrozba pro celou Evropu*“ (Grybauskaitėová citována in Weymouth 2017). Uvědomila si tak, že Evropa potřebuje Spojené státy jako garanta své bezpečnosti, a začala pomalu ustupovat z původně přátelského přístupu k Rusku a Bělorusku (Park, Paulionyte 2016: 15).

Celkově se tedy oba námi sledovaní litevští prezidenti v evropské politice projevovali velmi aktivně s tím, že jejich spory s vládami byly spíše marginální a často personální. A oba si dokázali prosadit svou evropskou agendu, ovšem se souhlasem předsedů vlád, kteří si uvědomovali exekutivní sílu i autoritu prezidenta v rámci systému. To platí zvláště u prezidentky Grybauskaitėové, které však nahrávala i nedobrá ekonomická situace Litvy, takže vláda dávala přednost řešení domácích problémů a zahraniční agendu přenechala prezidentce, která tento prostor velmi dobře využila.

---

⁴² Například v roce 2010 dosahovala nezaměstnanost v Litvě téměř 14 % (Thomas 2010).

Obecně tedy v rámci případů nových členských zemí můžeme vidět, že tyto státy jsou mnohem náchylnější k eskalaci ústavních konfliktů tak, jak jsme viděli v případě Polska a Rumunska, kde prezidenti Kaczyński a Basescu velmi aktivně prosazovali svou účast na zasedáních Evropské rady a až Ústavní soudy obou zemí musely o sporech rozhodovat. Menší míru aktivismu jsme zaznamenali v případě polského prezidenta Dudy, který nesouhlasil s dílčími částmi vládní soudní reformy, čímž sice dal za pravdu kritice Evropské unie, nicméně s celkovou evropskou politikou vlády souhlasil. Výjimkou v rámci ústavních krizí je Litva, jejíž prezidenti Grybauskaitėová a Adamkus si dokázali vlády podřídit v evropské agendě, ovšem vždy s vyjednaným kompromisem, který ukončoval osobní spory, a evropská politika země tak zůstala konsenzuální a zásadní konflikty o její výklad minimální.

5. Kvazi-semiprezidencialismus a EU: Prezident Klaus a jeho následovníci

V této kapitole si vymežeme případy vměšování se do evropské politiky ze strany prezidentů, kteří ústavně nedisponují širokými pravomocemi v zahraniční politice, a i materiální hledisko pojetí jejich úřadu bývá spojováno s ceremoniálním charakterem. Země, ve kterých jsme mohli tyto tendence zaznamenat, jsou Česká republika a Slovenská republika. Oba státy naplňují jak podmínky semiprezidentského systému podle Roberta Elgieho,⁴³ tak i naši podmínku odlišného pojetí evropské politiky v rámci exekutivy. Nicméně z důvodu faktického působení prezidentů v rámci systému a ústavní tradice obou zemí je dle nás terminologicky vhodnější pro následující popisované situace používat termín kvazi-semiprezidencialismus. Ten si definujeme jako situaci, kdy se prezident, aniž by mu byly formálně posíleny pravomoci, pokouší více a častěji do evropské politiky své země intervenovat a ovlivňovat ji podle svého mínění bez ohledu na oficiální vládní politiku. Jedná se především o konvenční výklad ústavních pravomocí v těchto zemích, které prezidentům neumožňují být hlavními aktéry zahraniční politiky, nicméně v případě využití extenzivního výkladu ústavy se prezidenti mohou stát významnými aktéry evropské politiky a být tak v opozici vůči vládám.

Ilustrativním příkladem takového chování hlavy státu je přístup českého prezidenta Václava Klause k otázce ratifikace Lisabonské smlouvy. Aktivismus v evropské politice jsme zaznamenali u prezidenta Miloše Zemana, jehož mandát je navíc podpořen přímou volbou, nicméně ústavní role prezidenta v zahraniční, potažmo evropské politice zůstala nezměněná. Podobný přístup, byť v menším rozsahu, můžeme vidět i u slovenského prezidenta Andreje Kisky, který se několikrát vzeprel vládní pozici v problematice evropské migrační politiky. Tyto tendence kvazi-semiprezidencialismu a snahy o napínání ústavy a posunutí jejího výkladu směrem k větší angažovanosti prezidenta mnohdy vedou k vážným exekutivním konfliktům.

5.1. Česká republika: ústavní role prezidenta v zahraniční politice

Prezident České republiky podle ústavy platné od roku 1993 vykonává funkci „*Hlavy státu*“ (Ústava ČR 1993 ve znění pozdějších předpisů). Konkrétním pravomocím v zahraniční politice je poté v ústavě věnován prostor v článku 63 odstavci

---

⁴³ Slovensko od zavedení přímé volby prezidenta v roce 1999 a Česká republika ze stejného důvodu od roku 2013 (Elgie 2018).

l písmenu a, kde se uvádí, že prezident: „*Zastupuje stát navenek*“, a písmenu b, že: „*Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy*“ (Ústava ČR 1993 ve znění pozdějších předpisů). Ve třetím odstavci je následně doplněno, že: „*Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavce 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády*“ (Ústava ČR 1993 ve znění pozdějších předpisů). Za celkovou implementaci zákonů přijatých kontrasignací předsedy vlády je poté odpovědná podle čtvrtého odstavce článku 63 vláda (Ústava ČR 1993 ve znění pozdějších předpisů). Důležitým ústavním článkem, který v minulosti využil i prezident Václav Klaus, je ustanovení věnující se ratifikaci mezinárodních smluv a roli Ústavního soudu v celém procesu: „*Ústavní soud dále rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována*“ (Ústava ČR 1993 ve znění pozdějších předpisů).

Důležitým milníkem pro ústavní systém České republiky ovšem bylo zavedení přímé volby hlavy státu. Jak píše například Vít Dostál: „*Zvýšená legitimita vložená prezidentovi do rukou přímou volbou neposílila jeho pravomoci, nicméně vedla ke snahám o široký výklad ústavy a pozměnění ústavních zvyklostí, jež se dotkly i zahraniční politiky*“ (Dostál 2018). Podobný názor zastává i ústavní právník Pavel Hasenkopf, který ovšem posunuje výklad ústavy ještě dál směrem k silnějšímu prezidentovi, jehož exekutivní síla v zahraniční politice má být dokonce silnější než pozice vlády, „*protože její mandát je nepřímě odvozený od Sněmovny, zatímco on je zvolen přímo*“ (Hasenkopf citován in ČRO 2018).

První přímo zvolený prezident Miloš Zeman je přesně ten typ prezidenta, který využil výhody plynoucí z přímé volby. Avšak hovořit o kompletní transformaci politického systému směrem k semiprezidencialismu se z důvodu ojedinelé a krátkodobé zkušenosti v rámci volebního systému nedá. Podle Víta Dostála a Víta Borčanyho však došlo v průběhu mandátu Miloše Zemana „*ke krátkodobému vychýlení směrem k systému poloprezidentskému*“ (Dostál, Borčany 2018: 2). Bylo to ovšem zapříčiněno aktivismem prezidenta, nikoliv změnou parametrů systému. Z tohoto důvodu tedy budeme i v případě období Miloše Zemana a jeho přístupu k EU používat termín kvazi-semiprezidencialismus.

5.1.1. Prezident Václav Klaus: od aktivity k aktivismu

První hlavou státu, která se díky svému aktivnímu pojetí evropské politiky výrazně zapsala do dějin vztahů Evropské unie a České republiky, byl euroskeptický prezident Václav Klaus. Ten svůj mandát vykonával v letech 2003–2013 a prakticky po celou dobu svého působení se důrazně vymezoval vůči jakýmkoli snahám o prohloubení integrace v rámci Evropské unie. Zdaleka nejvíc ale ovlivnil proces ratifikace Lisabonské smlouvy, kterou podepsal až jako poslední státník ze všech členských zemí, navíc až pod faktickým nátlakem ze strany vlády, opozice i vysokých představitelů ostatních členských států i zástupců EU.

Lisabonskou smlouvu schválila vláda premiéra Mirka Topolánka složená z ministrů ODS, KDU-ČSL a Strany zelených v prosinci 2007 (Vláda.cz 2009). Poslanecká sněmovna poté smlouvu ratifikovala ve třetím čtení v únoru 2009, když se pro její schválení vyslovili poslanci ČSSD, zelených, lidovců a části ODS, zatímco zástupci KSČM a několika Občanských demokratů byli proti (Leinert, Šmajlerová 2009). Přesto se podařilo získat pro podporu smlouvy potřebnou ústavní většinu⁴⁴ a podobně hlasování dopadlo i v horní komoře parlamentu, když pro ratifikaci dokumentu hlasovalo 54 ze 79 přítomných senátorů (ČTK 2009). Navíc Lisabonskou smlouvu posuzoval i Ústavní soud, a to na návrh několika senátorů a prezidenta Klause už v listopadu 2008. Senátoři a prezident v návrhu požadovali, aby Ústavní soud přezkoumal, „*zda nedochází ke změně podstatných náležitostí demokratického právního státu, která je dle čl. 9 odst. 2 Ústavy nepřípustná*“⁴⁵ (Nález ústavního soudu 2008). Soud nakonec po přezkoumání všech námitek rozhodl, že smlouva není v rozporu s právním pořádkem ČR (Nález ústavního soudu 2008).

Po parlamentním přijetí Lisabonské smlouvy tedy zbýval už jen podpis prezidenta k dokončení ratifikačního procesu. Byl to ovšem krok velmi náročný, protože prezident Klaus ihned poté, co smlouvu schválily obě komory parlamentu, prohlásil, že se jedná o selhání politických elit a Lisabonská smlouva je podle něj i vzhledem k odmítnutí v prvním irském referendu „*mrtvá*“ (Klaus citován in Kutek 2009). Předseda vlády Mirek Topolánek na Klausova slova reagoval následovně: „*Pro mě ten úkol ratifikací smlouvy v senátu skončil, já jsem jako předseda vlády tu smlouvu*

⁴⁴ Pro hlasovalo 125 poslanců, přičemž pro přijetí bylo potřeba 120 (Leinert, Šmajlerová 2009).

⁴⁵ Kompletní nález Ústavního soudu k Lisabonské smlouvě z roku 2008 viz zde: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=PI-19-08>

podepsal, nesl jsem proto za ni určitou odpovědnost. Dále je to na odpovědnosti prezidenta republiky. Očekávám další obstrukce, které, ať již budou vedeny kýmkoliv, budou probíhat pod taktovkou Václava Klause. Myslím si ale, že těžko může dlouho vzdorovat rozhodnutí obou komor“ (Topolánek citován in ČTK 2009). Předseda vlády se nemýlil v tom, že Václav Klaus bude rozhodnutí parlamentu vzdorovat, ale zřejmě ani on neočekával situaci, která bude znamenat nejen rétorické vymezení se ze strany prezidenta, ale i poměrně vážný exekutivní konflikt, který v jisté dimenzi překročí hranice České republiky a bude ovlivňovat dění na celoevropské úrovni.

Václav Klaus totiž nadále odmítal připojit svůj podpis pod Lisabonskou smlouvu. Rozhodl se vyčkat, jakým výsledkem skončí druhé referendum v Irsku a jak o smlouvě rozhodne Ústavní soud v Německu a také zda smlouvu podepíše jeho polský protějšek, což pochopitelně vedlo k dalšímu prodloužení celého ratifikačního procesu (Kopeček 2012: 236). Na domácí scéně Klaus mezitím argumentoval nutností předložení stanoviska Ústavního soudu k druhé senátorské stížnosti a nadále upozorňoval na nebezpečí, která mohou přijít se schválením Lisabonské smlouvy, především v oblasti svrchovanosti České republiky (Klaus 2009: 20). Poté, co byly všechny Klausovy požadavky směrem k ratifikaci v Irsku, Německu i Polsku splněny, prezident už neměl moc možností, jak by mohl přijetí smlouvy zabránit (Soukup: 2009). Přesto se Klaus ještě pokusil pozdržet svůj podpis a přišel s neobvyklým požadavkem výjimky pro Českou republiku z Listiny základních práv a svobod Evropské unie z důvodu možného prolomení Benešových dekretů. Jeho obavy se týkaly majetkových nároků občanů bývalého Československa odsunutých po druhé světové válce. Klaus prohlásil: *„Lisabonská smlouva povede k ohrožení právní jistoty občanů a stability vlastnických vztahů v naší zemi“* (Klaus citován in ČTK: 2009). Evropská unie nakonec vyhověla požadavku českého prezidenta a také Ústavní soud znovu uznal, že Lisabonská smlouva není v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, což nakonec přimělo Václava Klause k podpisu Lisabonské smlouvy, ačkoliv s rozhodnutím Ústavního soudu *„zásadně nesouhlasil“* (Klaus 2009). Česká republika se tak stala poslední zemí, která ratifikovala Lisabonskou smlouvu, za což se již dříve ocitla pod tlakem významných evropských politiků. Ať už to byl tehdejší předseda Evropské komise José Manuel Barroso či německá kancléřka, které například při návštěvě Česka v říjnu 2008 slíbil premiér Topolánek ratifikaci smlouvy do konce roku (Kopeček 2012: 236).

V domácí aréně se exekutivní konflikt mezi Topolánkem a Klausem projevil nejen v rozdílném názoru na Lisabonskou smlouvu, ale například i v odlišném pojetí českého předsednictví v Radě EU v první polovině roku 2009. Zatímco Klaus jej považoval za málo podstatnou záležitost, Topolánek se snažil o co nejlepší image České republiky a podřídil tomu i změnu postoje vůči Evropské unii. To Klaus komentoval slovy: „*Topolánek kamarádí víc s EU než s vlastními občany*“ (Klaus citován in Buchert 2008). V praxi se tyto postoje projevíly v reakci na pád vlády, který přišel nečekaně během českého předsednictví. Topolánek dokonce označil Václava Klause za jednoho z hlavních činitelů odpovědných za vyslovení nedůvěry (Formáčková 2009). V obecně negativní rétorice vůči EU navíc Klaus pokračoval až do konce svého mandátu v roce 2013.

Celkové exekutivní napětí a kvazi-semiprezidenciální tendence v případě prezidenta Klause a premiéra Topolánka můžeme hodnotit jako závažné s ohledem na důsledky pro evropskou politiku České republiky a její vnímání v zahraničí. Klaus použil svou symbolickou sílu a svým postojem vůči Lisabonské smlouvě aktivisticky vystupoval ve snaze nejen zviditelnit svůj euroskepticismus, ale i stylizovat se do role posledního státníka v Evropě, který brání transformaci EU v nějakou formu superstátu. A pro to využil všechny prostředky, které mu ústavní systém nabízel.

5.1.2. Prezident Miloš Zeman: Autonomní vzdor na hraně ústavy

Prezident Miloš Zeman zastává svůj mandát od roku 2013 a díky obhajobě vítězství v přímé volbě o pět let později bude pravděpodobně ve funkci až do roku 2023. Už během svého prvního funkčního období vystupoval Zeman v evropské politice velmi autonomně. Navzdory deklarovanému eurofederalismu⁴⁶ jsme v postojích prezidenta Zemana mohli zaznamenat názory, které nejsou v souladu s eurofederalistickým pojetím evropské integrace a často odporovaly i evropské politice českých vlád. Zásadním faktorem Zemanova vzdoru je pochopitelně přímá volba prezidenta, která může legitimizovat některé jeho postoje, nicméně zavedení přímé volby v České republice nebylo spojeno s posílením prezidentských pravomocí. Tento rozpor vedl k nejasnostem, které zapříčinily vážné exekutivní konflikty, jejichž součástí byly i evropské záležitosti.

---

⁴⁶ Viz například rozhovor pro Euractiv z prosince 2012: <https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/interview/milos-zeman-jsem-eurofederalista-ale-nepodporuji-unitarni-evropsky-superstat-010454/>

Zásadním tématem byla pro Miloše Zemana problematika protiruských sankcí⁴⁷, které schválila Evropská unie po anexi Krymu v březnu 2014 a se kterými souhlasila jak vláda Bohuslava Sobotky, tak obě vlády Andreje Babiše (Europa.eu 2018). Ministr zahraničí Tomáš Petříček o sankčních opatřeních EU proti Rusku v říjnu 2018 prohlásil: „Sankce platí. Nevidím nyní důvod pro jejich rušení,“ a dodal: „Je otázka, jestli zavést nějaké dodatečné sankce, protože například přibývá kybernetických útoků“ (Petříček citován in ČRO 2018). Prezident Zeman má v této věci opačný názor a opakovaně prohlašuje, že sankce jsou neúčinné a měly by se zrušit. Zároveň si myslí, že sankce jsou pro Rusko prospěšné a „*utuzují*“ pozici prezidenta Vladimira Putina v čele země (Zeman citován in ČTK 2015). Česká vláda navzdory postoji prezidenta postupuje v souladu s Evropskou unií, nicméně jak napsal například Ondřej Kundra v týdeníku Respekt, česká diplomacie odsunula téma protiruských sankcí mimo svou hlavní agendu a spíše se jen podřizuje názoru většiny států (Kundra 2018). Souvislostem sankcí se Miloš Zeman široce věnoval i během svého projevu na plénu Parlamentního shromáždění Rady Evropy v říjnu 2017. Zde poukázal na americkou negativní zkušenost se sankcemi vůči Kubě a ve vztahu k Rusku Evropské unii doporučil, aby s ním komunikovala. A dodal: „*Potřebujeme si vyměňovat studenty, potřebujeme, aby cestovali turisté, politici, podnikatelé a tak dále, a tak dále, protože pouze tímto způsobem můžeme změnit politiku. Můžeme změnit politiku zemí, které chápeme jako nedemokratické nebo polodemokratické*“ (Zeman 2017). V následující diskuzi s členy Parlamentu Zeman prohlásil, že anexe Krymu je „*fait accompli*“, tedy uzavřená záležitost, a navrhl, aby si Rusko dohodlo kompenzace s ukrajinskou vládou (Zeman citován in ČT24 2017). Předseda vlády Bohuslav Sobotka na jeho slova reagoval tím, že jsou v přímém rozporu se zahraniční politikou České republiky a podobně se vyjádřil i ministr zahraničí Zaorálek (ČT24 2017). Prohlášení Miloše Zemana bylo v rozporu nejen s pozicí české vlády, ale i s oficiální politikou Evropské unie. To činí jeho slova ještě závažnějšími, protože ohrožuje pověst České republiky jako spolehlivého spojence a významně narušuje jednotu české exekutivy v přístupu k sankční politice EU.

Možná ještě vážnější exekutivní konflikt, který podle mnohých odborníků mohl znamenat minimálně podezření z porušení ústavy ze strany prezidenta, bylo odmítnutí jmenování původně navrženého kandidáta na ministra zahraničí za sociální demokracii

---

⁴⁷ Tyto sankce se týkaly omezení cestování pro vybrané ruské občany či zamrazení jejich majetku (Europa.eu 2018). Následně byly zaměřeny proti odvětvím ruského hospodářství, především energetice, a měly by platit minimálně do 31. 1. 2019 (Battu 2018).

Miroslava Pocheho. V červnu 2018 bylo jeho jméno nominováno společně s dalšími ministry premiérem Babišem, nicméně prezident Zeman už předběžně řekl, že Miroslava Pocheho ministrem zahraničí nejmenuje (ČT24 2018). Ve vysvětlení důvodů, proč prezident odmítl Pocheho jmenovat, hraje důležitou roli evropská politika, které se Poche jako europoslanec přirozeně věnuje a vyjadřuje. Prezident kritizoval Pocheho skrze svého mluvčího za jeho údajný postoj k migrační krizi, během které měl v Evropském parlamentu podpořit návrh na přerozdělování migrantů⁴⁸, což je neslučitelné s názorem prezidenta (Dragoun 2018). Poche se snažil na kritiku reagovat v dopise zaslaném svým spolustraníkům takto: „*Jediná cesta je efektivně chránit vnější hranice a stabilizovat země, odkud k nám migranti přicházejí. Česká republika to se svými omezenými zdroji nezvládne sama a evropské státy musí nejen v této oblasti více spolupracovat. Právě proto potřebujeme aktivní diplomacii. Zvládání migrace, zejména pak ochrana evropských vnějších hranic, bude v následujícím období věnována daleko vyšší část evropského rozpočtu. Systém kvót se ukázal jako málo funkční a jako slepá ulička*“ (Poche citován in Kopecký 2018). Tato citace ukazuje, že Pocheho názor na uprchlické kvóty se výrazně proměnil, neboť ještě v roce 2015 na svém blogu napsal, že základním principem EU je solidarita. A dodal: „*Proto se osobně přikláním k tomu imigranty v České republice přijmout a poskytnout jim prostor pro nový život. Víím, že to není názor populární, natož většinový, ale jsem pevně přesvědčen, že je to názor správný*“ (Poche 2015). Zeman nadále trval na tom, že Pocheho ministrem zahraničí jmenovat nebude a jako další důvod uvedl údajný Pocheho protiizraelský postoj (Kopecký 2018). ČSSD nakonec na post ministra zahraničí nominovala na přechodnou dobu Jana Hamáčka, kterého po krátkém období nahradil Tomáš Petříček, který byl již pro prezidenta Zemana akceptovatelný. Nicméně podle mnohých ústavních expertů se prezident odmítnutím jmenování navrženého kandidáta dopustil porušení ústavy a případná žaloba na něj u Ústavního soudu by měla naději uspět. Například ústavní právník Jan Kysela tvrdí, že: „*pokud Babiš trval na Pochem a Zeman nominaci nevyhověl, a navíc „svévolně“ jmenoval Hamáčka místo Pocheho, jednalo se o vážné porušení ústavy ze strany prezidenta*“ (Kysela citován in ČRO 2018). Nicméně vzhledem k tomu, že nikdo nepodal kompetenční žalobu, nelze předvídat, jakým způsobem by řízení u Ústavního soudu dopadlo.

---

⁴⁸ Poche se ovšem podle zápisu z jednání EP hlasování zdržel (viz: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bPV%2b20150909%2bRES-RCV%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fEN&language=EN>).

Miloš Zeman tak nadále vykonává své pravomoci na základě extenzivního výkladu ústavy. Jeho opozice vůči sankční politice Evropské unie a rovněž odpor vůči navrženému ministru zahraničí, který nesdílí jeho pozici směrem k evropské migrační politice, byly základními rysy kvazi-semiprezidenciálních tendencí, které uplatňoval v evropské politice. V obou uvedených případech dokázal usměrnit konání vlády, přičemž v situaci spojené s odmítáním jmenování navrženého ministra se dostal až na samou hranici ústavy, jejíž překročení ale Ústavní soud neposuzoval.

5.2. Slovensko: Kvazi-semiprezidencialismus a role prezidenta

Kvazi-semiprezidencialismus na Slovensku nepochybně nemá tak silné tendence jako v České republice, už proto, že tradice přímé volby je tu déle trvajícím a své působení dosavadní prezidenti přijímali víceméně ceremoniálně. Ovšem v poslední době se díky zvolení prezidenta Andreje Kisky můžeme shledat s aktivním prezidentstvím, které se v evropské politice projevuje odmítáním některých klíčových aspektů vládní politiky pod vedením expremiéra Roberta Fica. Jedná se především o migrační politiku, jež se stala pro Kisku důležitým tématem, na kterém opakovaně prezentoval odlišnou pozici než vláda.

5.2.1. Pravomoci prezidenta v zahraniční politice

Slovenská ústava ve svém znění ani po schválení přímé prezidentské volby nepočítá s výraznou rolí hlavy státu v zahraniční politice. Explicitně kromě obecného úkolu pro hlavu státu reprezentovat zemi navenek článek 102 odstavec jedna uvádí, že prezident dojednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. „*Sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu Slovenské republiky nebo se souhlasem vlády na její jednotlivé členy*“ (Ústava SR 1992 ve znění pozdějších předpisů). Ve stejném ustanovení je pak prezidentu dána možnost nechat přezkoumat dojednané mezinárodní smlouvy Ústavním soudem (Ústava SR 1992 ve znění pozdějších předpisů). Ovšem z hlediska reálného výkonu zahraniční politiky je prezident poměrně výrazně omezen článkem 119, který říká, že: „*o zásadních otázkách vnitřní a zahraniční politiky rozhoduje vláda slovenské republiky*“ (Ústava SR 1992 ve znění pozdějších předpisů). Tímto je dána situace, která prezidentu neumožňuje příliš výrazně intervenovat do pozice vládní zahraniční politiky. Zásadním faktorem tedy zůstává materiální pojetí ústavy, kdy prezident přijímá limitovanou roli v zahraniční politice a obvykle se nepouští do otevřených střetů s vládou o její výklad.

5.2.2. Prezident Kiska a spor s vládou v otázce migrační politiky EU

Prezident Andrej Kiska do jisté míry vzdoruje této konvenci v rámci přístupu slovenských prezidentů k zahraniční politice a snaží se být aktivním hráčem na poli evropské politiky, ve které se nebojí jít do konfrontace s vládou. Exekutivní napětí se týká především oblasti migrační politiky, v níž prezident Kiska již od svého nástupu v roce 2014 prosazoval odlišné postoje než kabinet Roberta Fica. Ten totiž ostře nesouhlasil s návrhem Evropské komise na přerozdělení migrantů na základě kvót, a slovenská vláda dokonce podala žalobu u Soudního dvora EU kvůli údajnému porušení evropského práva při hlasování ministrů vnitra o tomto návrhu⁴⁹. Podle kvótního mechanismu by Slovensko mělo přijmout 802 uprchlíků z Řecka a Itálie (ČT24 2015)⁵⁰.

Prezident Kiska se ve svém projevu na půdě parlamentu v říjnu 2015 vymezil vůči vládnímu postoji, když mimo jiné ke slovenskému přístupu k migrantům uvedl, že: *„ztratili jsme porozumění a pochopení i pro každý rozumný argument. Slovensko se stalo objektem nářezek a zesměšňování evropských a světových medií. Jako by se ze slovenské pozice vytratil člověk“*. A dodal: *„Přijetí několika stovek nebo i tisíc lidí prchajících před válkou a násilím by bylo v silách Slovenska.“* (Kiska 2015). Předseda vlády ještě před Kiskovým projevem zdůraznil, že: *„plnou odpovědnost za politiku v oblasti migrace má vláda“* (Fico citován in ČTK 2015). Tato rozdílná pozice se projevovala i v dalších letech, Kiska navíc stupňoval svůj tlak na vládu, aby projevila symbolickou solidaritu a přijala na svém území alespoň nízký počet migrantů. V jeho apelech na veřejnost byl silně přítomný akcent toho, aby téma migrační politiky nerozdělovalo společnost, zatímco premiér Fico z něj udělal ústřední bod své politiky a přijímání jakýchkoliv uprchlíků odmítal ještě ostřeji (Pešková 2017).

Prezidentův tlak na vládu nakonec přeci jen znamenal ústupek z její strany, když premiér Fico slíbil přijmout na Slovensko šedesát uprchlíků, ovšem na základě dobrovolnosti, a nikoliv na bázi kvót (Nečásková 2017). Nakonec podle zprávy Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) Slovenská republika přijala na základě přerozdělovacího mechanismu 16 osob (IOM 2018). Svůj podíl na tom může mít aktivita prezidenta, nicméně významnější roli sehrál pragmatický přístup slovenské

---

⁴⁹ Slovensku vadilo, že ministři vnitra přijali rozhodnutí většinově, a nikoliv jednomyslně (ČT24 2015).

⁵⁰ Soud ovšem žalobu, ke které se připojilo i Maďarsko, zamítl v celém rozsahu. Kompletní judikaturu viz zde:

http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=194081&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=815426#Footnote*

vlády. Díky přijetí migrantů se totiž Slovensko (na rozdíl od Česka, Maďarska a Polska) vyhnulo žalobě Evropské komise kvůli odmítání přerozdělování žadatelů o azyl (Mischke 2017). Podstatně vstřícnější politiku v otázce migrantů zastává po svém nástupu premiér Peter Pellegrini, který v říjnu 2018 přislíbil, že Slovensko přijme několik desítek sirotků ze Sýrie. Pellegrini k tomu řekl, že země by měla být „humánnější“ a vyloučil i bezpečnostní riziko, když dodal: „*Slovenské hospodárství, slovenská spoločnosť alebo slovenská kultúra nemohou byť ohrozené niekoľkými tucty sirotočiek, ktorí by boli umiestnení v našich detských domovoch*“ (Pellegrini citován in Jančaríková 2018).

Popsaná verze slovenské formy kvazi-semiprezidencialismu v pojetí prezidenta Andreje Kisky zdaleka nedosáhla míry a parametrů rozsáhlého exekutivního konfliktu, tak jako tomu bylo v případě českých prezidentů Václava Klause a Miloše Zemana. Přesto je důležité poukázat i na fakt, že slovenský prezident zastává v migrační politice ojedinělý postoj v rámci hlav států Visegrádské čtyřky, což bezpochyby dodává jeho přístupu na významu. Kiska díky poukazování na nutnost solidarity v oblasti migrace dokázal přimět Ficovu i Pellegriniho vládu k jistým ústupkům, které v kombinaci s pragmatickým přístupem slovenské vlády vedly k symbolickým gestům solidarity.

To čeští prezidenti v rámci svého výkonu evropské politiky neváhali jít na hranici samotné ústavy. Václav Klaus si svou pozici v rámci systému udržoval euroskeptickými postoji a v případě ratifikace Lisabonské smlouvy využil všechny možnosti, které mu ústava nabízela, k oddálení podpisu pod tento zásadní dokument. U prezidenta Zemana ale přímo existuje vážné podezření z překročení ústavních kompetencí, a to kvůli odmítání jmenování vládou navrženého ministra zahraničí, který zastává jiný pohled na pozici Česka v migrační politice. I proto můžeme vnímat Zemanovy kvazi-semiprezidenční tendence jako potenciálně závažnější pro Českou republiku z hlediska dodržování tradičních ústavních principů.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala přístupem hlav států k evropskému integračnímu procesu ve vybraných kvazi/semiprezidentských systémech členských států EU. Předmětem práce bylo působení prezidentů ve sledovaných kvazi/semiprezidentských systémech v souvislosti s integračním procesem EU. Pozornost byla primárně soustředěna na spory mezi prezidentem a vládou s důrazem na prezidentské vymezení se vůči vládní evropské politice. Cílem práce pak byla analýza fungování prezidentských úřadů a vymezení role hlav států v rámci těchto exekutivních sporů ve vybraných členských zemích s ohledem na integrační procesy Evropské unie.

Práce odpovídala na tyto výzkumné otázky:

Jaké rozdíly můžeme pozorovat ve výkonu funkce prezidentů ve zkoumaných kvazi/semiprezidentských systémech v oblasti evropské integrační politiky?

Jaké jsou hlavní aspekty determinující roli prezidentů ve výkonu evropské politiky ve sledovaných kvazi/semiprezidentských systémech?

Docházelo k tendenčnímu napínání ústavního vymezení ze strany prezidentů nebo k jiným vážným konfliktům v otázce evropské integrace ve sledovaných zemích?

Můžeme vysledovat významné rozdíly ve výkonu evropské integrační politiky u prezidentů ve starých a nových členských zemích?

Práce byla rozdělena do pěti kapitol. První z nich se věnovala teoreticko-konceptuálnímu vymezení semiprezidencialismu. Základní platformou pro výzkum semiprezidentského politického systému je pro účely naší práce definice semiprezidencialismu od Roberta Elgieho z jeho díla *The politics of Semi-Presidentialism* z roku 1999. Vybrané případy se tedy týkaly těch zemí, ve kterých je prezident volen přímou volbou a zároveň je vláda odpovědná parlamentu. Na Elgieho definici jsme dále aplikovali podmínku vzniku dvou exekutivních center, kdy každé z nich prosazovalo rozdílný pohled na vykonávání evropské politiky sledované země. V jednotlivých kapitolách jsme se soustředili na státy, jež splnily tato kritéria. Byly to konkrétně Francie, Finsko, Polsko, Rumunsko a Litva. K těmto zemím jsme přidali i dvě země středoevropského prostoru, Českou republiku a Slovensko, které jsme ovšem z důvodu odlišného pojetí tradice prezidentského úřadu označili dle nás terminologicky čistším názvem kvazi-semiprezidencialismus. Ten chápeme jako situaci, kdy se

prezident, aniž by mu byly formálně posíleny pravomoci, pokouší více a častěji do evropské politiky své země intervenovat a ovlivňovat ji podle svého mínění, aniž by bral ohled na oficiální vládní politiku. V závěru první kapitoly jsme poukázali i na rostoucí roli prezidentů v rámci Evropské rady. Pozornost jsme věnovali i v ní vyjednaným pozicím a jejich důležitosti pro domácí politiku.

Druhá kapitola se zabývala tradičním semiprezidencialismem francouzské Páté republiky, kde jsme se zaměřili na kohabitace prezidentů Françoise Mitterranda a jeho spoluvládnutí s vládou Jacquese Chiraka v letech 1986–1988 a Édouarda Balladura mezi léty 1993–1995. Dále byla v druhé kapitole vymezena evropská politika prezidenta Jacquese Chiraka a exekutivní spory o její výklad, které vedl s vládou Lionela Jospina v letech 1997–2002. V závěru je věnován prostor aktuálnímu vztahu současného prezidenta Emmanuela Macrona a premiéra Édouarda Phillipa.

V případě francouzských hlav státu byl hlavním rozdílem způsob vedení evropské politiky ve vztahu k vládám. Nejaktivnější v tomto ohledu byl prezident Jacques Chirak. Ten během svého působení v úřadu dokázal prosadit několik konkrétních bodů své evropské politiky navzdory premiéru Lionelovi Jospinovi, který evidentně nebyl politicky silný na to, aby prezidentovi v klíčových otázkách dokázal vzdorovat. Chirak například pohrozil zablokováním ratifikace smlouvy z Nice či dokázal přesvědčit vládu o své vizi zemědělské reformy v rámci Agendy 2000 a stal se tak navzdory premiérovu přání hlavním vyjednavatelem za Francii v této otázce. Naproti tomu prezident Mitterrand si často nedokázal prosadit své priority a několikrát ustoupil tlaku Chirakovy vlády. Dokumentovat to můžeme mimo jiné na Mitterrandově sporu s premiérem Chirakem o tzv. první Delorsův balík, se kterým nakonec prezident souhlasil i přesto, že premiér Chirak dokázal prosadit pokračující existenci podpory společné zemědělské politiky. V případě Balladourovy vlády se Mitterrand už otevřeně snažil o kompromis, když například koordinoval s premiérem pozici k Dohodě z Blair House, a to navzdory svému počátečnímu nesouhlasu s některými jejími body týkajícími se zemědělství.

V závěru kapitoly byla popsána současná unikátní situace v rámci Páté republiky. Prezident Emmanuel Macron jako vůbec první prezident Francie jmenoval premiéra z jiné strany, aniž by byl k tomuto kroku donucen porážkou v parlamentních volbách. Nejedná se tedy klasickou kohabitací, nýbrž o Macronovu snahu o prosazování své evropské politiky a oslabení politické konkurence. S ohledem na dosavadní nulové

zkušenosti francouzského systému s podobnou formou vládnutí je ale velmi složité předpovídat, a tudíž i hodnotit Macronovu evropskou politiku.

Hlavním aspektem, který determinuje roli zkoumaných francouzských prezidentů, je celkový charakter ústavního systému Páté republiky, který předurčuje prezidenty k aktivní evropské politice i v případě kohabitace. To je dáno i tradičně silnou rolí Francie v oblasti evropské integrace. Dalším významným faktorem je také schopnost prezidentů prosadit své priority vůči vládám, tudíž faktická síla jejich politiky závislá na kombinaci „*okolností a tradic*“, tak jak to uvádí Maurice Duverger (Duverger 1980: 180).

Ve sledovaných kohabitačních situacích sice došlo ke konfliktům pramenícím z ideologické pozice aktérů v rámci výkladu několika aspektů evropské politiky, vždy se ale tyto spory pohybovaly v rámci ústavních mantinelů a v žádném případě nedošlo k tendenčnímu napínání ústavy ze strany prezidentů či k vážným exekutivním konfliktům. Byla to právě ona ústavní tradice a celkový charakter systému Páté republiky, který předznamenal poměrně klidný charakter exekutivních konfliktů.

Třetí kapitola se zabývala semiprezidencialismem Finska. V textu jsme popsali roli prvního přímo zvoleného prezidenta Marttiho Ahtisaariho, jenž vystupoval s vizí aktivního pojetí evropské politiky a byl tak ve výrazné opozici k premiéru Esku Ahovi v klíčovém předvstupním vyjednávání členství v EU. V té době probíhal spor především o budoucí zastupování země na Evropské radě. Tento problém se stal ještě výraznější během působení prezidentky Tarji Halonenové, která v letech 2000–2012 velmi aktivně vystupovala na evropské úrovni a dostávala se tak do sporu s předsedy vlád.

Na základě provedené analýzy jsme zjistili, že oba tito prezidenti přistoupili k podobně aktivnímu prezidentství ve vztahu k evropské integraci. Hlavním pozorovatelným rozdílem ve výkonu jejich politiky byl způsob, kterým si dokázali podřídit vlády v evropské problematice. V tomto směru byl úspěšnější prezident Ahtisaari, který dokázal přimět euroskeptického předsedu vlády Eska Aha, aby se nestal hlavním finským reprezentantem na Evropské radě, a zároveň nepřipustil, aby si vláda osvojila euroskeptickou rétoriku a ohrozila vstup Finska do EU. I Tarja Halonenová byla aktivní v evropské politice, nicméně její výkon evropské politiky byl usměrněn jak novou ústavou, tak snahou prezidentky o kompromisní řešení sporů. To se projevilo

účastí finské delegace na Evropské radě, kde Finsko sice reprezentovali oba hlavní exekutivní činitelé, ale kontinuita a priority finské zahraniční politiky byly jednotné.

Ona snaha o udržení kontinuity a jednotné linie evropské politiky byla také hlavním aspektem determinujícím roli obou prezidentů ve vztahu k evropské integraci. Dalším důležitým faktorem bylo postupné omezování pravomocí prezidenta v zahraniční politice, což se dotklo více prezidentky Halonenové. Tento faktor vysvětluje její smířlivější postoj ve vztahu k vládám. Posledním zásadním aspektem, který nám vysvětluje postoj prezidenta Ahtisaariho, je jeho předchozí zkušenost diplomata, a tedy jeho logický zájem o zapojení se do dění v evropské politice.

V případě Finska jsme sice byli svědky tendenčního napínání ústavních pravomocí ze strany prezidentů, jelikož se například prezidentka Halonenová nehodlala smířit s omezováním svých pravomocí, nicméně i zde zafungoval faktor kompromisu ve jménu jednotné evropské politiky. Také problém dvojího zastupování země na Evropské radě spíše ve výsledku pomohl k posílení pozice Finska a ústavně nedošlo ke konfliktům, které by naznačovaly překročení prezidentských pravomocí.

Čtvrtá kapitola této práce byla věnována semiprezidencialismu v nových členských zemích, konkrétně v Polsku, Rumunsku a Litvě. V případě Polska jsme analyzovali role prezidentů Lecha Kaczyńského a Andrzeje Dudy. Evropská politika prezidenta Kaczyńského se promítla jednoznačně výrazněji do polské exekutivy, protože si prezident vymohl účast na zastupování země na Evropské radě a rovněž vzdoroval ratifikaci Lisabonské smlouvy. Prezident Duda naopak s politikou vlády v evropských záležitostech souhlasil a vymezil se pouze proti části soudní reformy, kterou kritizovala Evropská unie. Hlavním aspektem, který determinoval roli sledovaných polských prezidentů v evropské politice, byl ideologicky podmíněný nesouhlas s evropskou integrací. Svou roli sehrálo i rozhodnutí Ústavního soudu, který prezidentovi povolil účast na Evropské radě, ale zavázal ho ke koordinaci pozice s vládou.

V podkapitole věnované Rumunsku jsme popsali výkon evropské politiky prezidenta Traiana Basesca, za jehož působení, konkrétně v letech 2007 a 2012, došlo k eskalaci ústavních krizí a prezident byl dvakrát parlamentem skutečně odvolán. V případě první krize ale voliči vyjádřili v referendu podporu prezidentovi. V roce 2012 naopak referendum skončilo souhlasným stanoviskem voličů, které však bylo kvůli

nízké volební účasti neplatné. Hlavní příčinou exekutivních sporů v Rumunsku byly v roce 2007 osobní spory prezidenta Basesca a předsedy vlády Calina Popescu-Tariceana, které se projevíly nejednotným přístupem k evropským otázkám a následně také k problému zastupování Rumunska na Evropské radě. V roce 2012 se spory mezi prezidentem Basescem a premiérem Pontou ještě prohloubily a nakonec o tom, kdo má právo zemi zastupovat na evropských vrcholných setkáních, musel rozhodovat až Ústavní soud, který dal prezidentovi za pravdu. Hlavním aspektem determinujícím roli prezidenta v evropské politice tak v případě Rumunska byla Basescova snaha o vedení autonomní evropské politiky bez ohledu na pozici vlád. Svou roli hrála i jistá nekonsolidovanost právního a ústavního systému v Rumunsku, která se v konkrétních aspektech přístupu prezidentů projevila ihned po vstupu do EU.

Poslední zemí zkoumanou ve čtvrté kapitole byla Litva, kde jsme se zaměřili na období vlády prezidenta Valdase Adamkuse a prezidentky Dalií Grybauskaitėové. V případě prezidenta Adamkuse jsme zaznamenali jeho osobní angažovanost v představním období, ve kterém se pokoušel omezit autoritu premiéra Vagnoriuse. Následně se aktivně zapojoval do evropské politiky a snažil se o koordinaci pozice s vládou premiéra Brazauskase. Prezidentka Dalia Grybauskaitėová využila zájem vlády řešit kvůli ekonomické situaci domácí problémy a sama se stala nejaktivnější hlavou státu v evropské politice.

Hlavním aspektem výkonu evropské politiky v případě litevských hlav státu byla především snaha o koordinovanou pozici vlád a prezidenta, jelikož jsme byli svědky minimálních sporů o celkovou vizi evropské politiky. Konflikty byli spíše personální, a dokonce v případě prezidentky Dalií Grybauskaitėové, za jejíhož mandátu došlo k prezidencializaci evropské politiky, byl podstatným faktorem souhlas vlády, která se raději soustředila na domácí ekonomické problémy.

V rámci případů nových členských zemí tedy můžeme obecně prohlásit, že prezidenti Kaczyński a Basescu byli nejvíce aktivními, protože v obou případech musely jejich exekutivní konflikty rozhodovat až Ústavní soudy. Spory rumunské hlavy státu s vládami můžeme hodnotit jako ještě vážnější pro celkový charakter ústavního systému, jelikož parlament dvakrát prezidenta odvolal, což je i v rámci kontextu nových členských zemí unikátní situace. Naopak Litva a její prezidenti se snažili o kompromisní postoj a koordinaci evropské politiky s vládou. Pochopitelně i zde jsme

byli svědky sporů, nicméně v porovnání s Polskem a Rumunským to byly konflikty méně významné.

V poslední kapitole jsme se zabývali kvazi-semiprezidencialismem v České republice a na Slovensku. Zde jsme si vymezili přístup prezidenta Václava Klause k ratifikaci Lisabonské smlouvy. Dále jsme se zaměřili na prezidenta Miloše Zemana a jeho postoj k sankcím Evropské unie vůči Rusku. Rovněž jsme poukázali na možnou ústavní nekonformnost v případě Zemanovy neochoty jmenovat na post ministra zahraničí kandidáta, který prosazoval odlišné názory na migrační politiku než prezident. V druhé části kapitoly byl věnován prostor prezidentu Andreji Kiskovi a jeho vymezení se vůči vládní migrační politice.

V případě českých prezidentů jsme viděli rozdíl v celkovém názoru na evropskou integraci, kterou Václav Klaus viděl negativním způsobem, zatímco Miloš Zeman se na mnohé její aspekty díval pozitivně. Paradoxní tak je, že vážnější exekutivní konflikt měl s vládou v otázce evropské politiky Miloš Zeman, který svou neochotou jmenovat na post ministra zahraničí Miroslava Pocheho podle mnohých odborníků překročil své ústavní kompetence. Taktéž jeho přístup k sankcím EU vůči Rusku narušuje jednotu zahraniční politiky ČR. Politika Václava Klause v otázce přijetí Lisabonské smlouvy rovněž oslabovala pozici české vlády a v jistém smyslu poškodila jméno země v zahraničí, nicméně Klaus své kvazi-semiprezidenční tendence používal k maximálnímu napínání ústavy s možnostmi, které mu nabízela.

Hlavním aspektem, který určil výkon evropské politiky, byl u prezidenta Klause euroskepticismus, který mu nedovolil být pasivním hráčem v evropských záležitostech. U prezidenta Zemana to pak byla přímá volba, která mu pomohla využívat extenzivního výkladu ústavy. Důležitým bodem byl i prezidentův dlouhodobý názor na migraci, který byl neslučitelný s názorem navrhovaného kandidáta na ministra zahraničí.

Na Slovensku míra aktivity prezidenta Kisky zdaleka nedosáhla takového rozměru jako v Česku. Přesto se Kiskova ochota k přijímání uprchlíků a akcentování principů humanismu a vymezení se vůči pozici vlády premiéra Fica řadí k důležitým aspektům, které determinují jeho pozici v evropské politice. Unikátní je navíc i jeho postoj mezi hlavami států zemí Visegrádské čtyřky. Všechny spory se ovšem odehrávaly v rétorické rovině a k ústavním konfliktům na rozdíl od ČR nedochází.

V rámci srovnání přístupu prezidentů ve starých a nových členských zemích vidíme, že ve všech nových členských státech, kterými jsme v této práci zabývali, docházelo k výrazně většímu exekutivnímu napětí mezi vládou a prezidentem ohledně přistupování k evropské politice. Jedinou výjimkou je Litva, která se ve vztahu k exekutivnímu udržení kompromisu v evropských záležitostech vyrovnala starým členským státům Francii a Finsku. U těchto dvou zemí hrála roli dlouhá ústavní tradice, a zvláště u Francie i dlouhá zkušenost s praxí evropské integrační politiky. Naopak v Polsku a Rumunsku jsme byli svědky krizí pramenících jak z nezkušenosti s evropskou politikou, tak zřejmě i z nekonsolidovanosti ústavního systému a neshod v základních otázkách týkajících se pozice země na evropské úrovni. V Rumunsku bychom k těmto faktorům mohli přiřadit i problémy na domácí politické scéně, které se v tamní evropské politice odrazily prakticky ihned po vstupu do EU v roce 2007. Vysvětlit výjimečnost Litvy je poněkud složitější, ovšem zásadním faktorem může být tradice zavedená prezidentem Adamkusem, jenž se snažil o to, aby prezident byl hlavním koordinátorem evropské politiky, ovšem počítal s širokou spoluprací s vládou a parlamentem. V tomto pokračovala i prezidentka Grybauskaitėová. Navíc v Litvě nezaznívaly silné opoziční hlasy vůči Evropské unii a politická reprezentace se zřejmě i z bezpečnostních důvodů snaží zemi připoutat k euroatlantickým vazbám a případné exekutivní konflikty by tuto pozici mohly ohrozit.

S otázkou budoucího vývoje evropské integrace souvisí i potenciál výzkumu semiprezidencialismu a jeho vlivu na exekutivní rozhodování v této oblasti. Bude zajímavé sledovat, jakým způsobem budou hlavy státu prosazovat své priority vůči vládám a zda se odehrají další střety o výklad evropské integrace a politiky mezi vládami a prezidenty. V rámci nových členských zemí bude klíčovým bodem to, zda postupně dojde k nalezení jednotné exekutivní pozice v otázce přístupu zemí k Evropské unii a zda kvazi-semiprezidenciální tendence v Česku a na Slovensku nebudou eskalovat v kompletní přeměnu původně chápané ceremoniální role prezidenta v evropské politice.

Literatura

„Address given by François Mitterrand on the upheavals in Eastern Europe (Strasbourg, 25 October 1989)”. *cvce.eu* (online). Dostupné z: <https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_francois_mitterrand_on_the_upheavals_in_eastern_europe_strasbourg_25_october_1989-en-e8763523-d492-4c2c-b0f4-d3c2449204ab.html> (5. 10. 2018).

Agence France Presse. 2015. „Chirac urges for timely ratification of Nice treaty”. *irishtimes.com* (online). Dostupné z: <<https://www.irishtimes.com/news/chirac-urges-for-timely-ratification-of-nice-treaty-1.386897>> (1. 9. 2018).

Amsterodamská smlouva. *euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf>> (12. 9. 2018).

Antola, Esko. 2006. „We have to live with this result”. Pp. 117-133 in Finn Laursen (ed.). *The Treaty of Nice Actor Preferences Bargaining and Institutional Choice*. Martinus Nijhoff Publishers: Boston.

AP. 2003. „Finland's first woman PM quits”. *theguardian.com* (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/world/2003/jun/19/1>> (11. 10. 2018).

Attali, Jacques 1995. *Verbatim II, 1986–1988*. Paris: Fayard Attali.

Battu, Virginie. 2018. „Rusko: EU prodloužila hospodářské sankce o šest měsíců ”. *consilium.europa.eu* (online). Dostupné z: <<https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/07/05/russia-eu-prolongs-economic-sanctions-by-six-months/>> (25. 11. 2018).

BBC. 2015. „Poland election: President Komorowski loses to rival Duda”. *bbc.com* (online). Dostupné z: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-32862772>> (8. 11. 2018).

Bell, David. 2017. „The Constitution of the French Fifth Republic and the Implications for the 2017 Presidential Elections”. *fljs.org* (online). Dostupné z: <http://www.fljs.org/sites/www.fljs.org/files/publications/The%20Constitution%20of%20the%20French%20Fifth%20Republic%20and%20the%20Implications%20for%20the%202017%20Presidential%20Elections_0.pdf> (25. 9. 2018).

Bernstein, Richard. 1986. „Chirac Becomes France’s Premier And Forms Conservative Cabinet”. *nytimes.com* (online). Dostupné z:

<<https://www.nytimes.com/1986/03/21/world/chirac-becomes-france-s-premier-and-forms-conservative-cabinet.html>> (7. 10. 2018).

Bickerton, Christopher, Dermot Hodson, Uwe Puetter. „The New Intergovernmentalism: European Integration in the Post-Maastricht Era”. *Journal of Common Market Studies*. 53 (4) Pp. 703–722.

Bird, Mike. 2014. „How The Fall Of The Berlin Wall 25 Years Ago Caused The Euro Crisis”. *uk.businessinsider.com* (online). Dostupné z: <<http://uk.businessinsider.com/how-the-fall-of-the-berlin-wall-25-years-ago-caused-the-euro-crisis-2014-11>> (6. 10. 2018).

Blitz, James. 2009. „Mitterrand feared emergence of ‘bad’ Germans”. *ft.com* (online). Dostupné z: <<https://www.ft.com/content/886192ba-9d7d-11de-9f4a-00144feabdc0>> (2. 10. 2018).

Bornschieer, Volker. 2000. *State-building in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Broniatowski, Miachal. 2017. „The birth of a Polish president”. *politico.eu* (online). Dostupné z: <<https://www.politico.eu/article/andrzej-duda-pis-poland-a-new-check-on-polish-governments-power-the-president/>> (2. 11. 2018).

Brouard, Sylvian, Amy, Mazur, Richard, Balme. 2009. „The French Fifth Republic at Fifty: Beyond Stereotypes”. *researchgate.net* (online). Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/302014813_The_French_Fifth_Republic_at_Fifty_Beyond_Stereotypes> (17. 9. 2018).

Brunclík, Miloš. Kubát, Michal. 2014. „Parlamentarismus nebo poloprezidencialismus? Spor o klasifikaci střeoevropských demokratických režimů”. *Střeoevropské politické studie*. 16 (2-3) Pp. 118–136.

Buchert, Viliam. 2008. „Klaus: Topolánek kamarádí víc s EU než s vlastními občany”. *idnes.cz* (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/klaus-topolanek-kamaradi-vic-s-eu-nez-s-vlastnimi-obcany-p2i-/domaci.aspx?c=A081128_132748_domaci_ton> (23. 11. 2018).

Ciesnki, Jan. 2015. „5 takeaways from Poland’s election”. *politico.eu* (online). Dostupné z: <<https://www.politico.eu/article/5-takeaways-polish-election-2015-law-justice-civic-voters-kaczynski-tusk-eu-pis-szydlo/>> (4. 11. 2018).

- Ciobanu, Liliana. 2012. „Romanian president suspended”. *cnn.com* (online). Dostupné z: <<https://edition.cnn.com/2012/07/06/world/europe/romania-impeachment/index.html>> (5. 10. 2018).
- CMI. 2018. „Martti Ahtisaari Curriculum Vitae”. *cmi.fi* (online). Dostupné z: <http://cmi.fi/wp-content/uploads/2016/11/CMI_ahtisaari_cv.pdf> (30. 10. 2018).
- CNN. 2005. „Chirac accepts defeat on EU vote”. *cnn.com* (online). Dostupné z: <<http://edition.cnn.com/2005/WORLD/europe/05/29/france.eu/>> (4. 10. 2018).
- Cohen, Roger. 1992. „Mitterrand Gambles the Farm on European Union”. *nytimes.com* (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/1992/06/07/world/miterrand-gambles-the-farm-on-european-union.html>> (6. 10. 2018).
- Cole, Alistair. 1994. *François Mitterrand A Study of Political Leadership*. New York: Routledge.
- Conclusions of the Fontainebleau European Council 25 and 26 June 1984. 1984. *cvce.eu* (online). Dostupné z: <https://www.cvce.eu/content/publication/2001/10/19/ba12c4fa-48d1-4e00-96cc-a19e4fa5c704/publishable_en.pdf> (13. 9. 2018).
- Council of the European Union Brussels, 16 October 2008. „Presidency Conclusions”. *consilium.europa.com* (online). Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/103441.pdf> (7. 11. 2018).
- CVCE. 2015. „Joint Declaration on European Defence Joint Declaration issued at the British-French Summit”. (Saint-Malo, 4 December 1998). *cvce.eu* (online). Dostupné z: <https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html> (29. 10. 2018).
- CVCE. 2016. „The ‘Franco-German duo’ and plans for an economic, monetary, political and military Europe”. *cvce.com* (online). Dostupné z: <https://www.cvce.eu/content/publication/2013/4/19/ef125264-a169-499d-a7bb-1772a7449a53/publishable_en.pdf> (6. 10. 2018).
- Česká tisková kancelář. 1999. „Summit EU schválil Agendu 2000”. *idnes.cz* (online). Dostupné z: <https://ekonomika.idnes.cz/summit-eu-schvalil-agendu-2000-d14-ekonomika.aspx?c=990326_092719_ekonomika_jjx> (12. 9. 2018).

Česká tisková kancelář. 2009. „Český senát schválil Lisabonskou smlouvu”. *rozhlas.cz* (online). Dostupné z:

<https://www.rozhlas.cz/evropskaunie/zpravodajstvi/_zprava/cesky-senat-schvalil-lisabonskou-smlouvu--579460> (29. 11. 2018).

Česká tisková kancelář. 2009. „ČR si před podepsáním Lisabonu musí vyjednat výjimku, potvrdil Klaus”. *ihned.cz* (online). Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-38597420-cr-si-pred-podepsanim-lisabonu-musi-vyjednat-vyjimku-potvrdil-klaus%20klaus>> (20. 11. 2018).

Česká tisková kancelář. 2009. „Polsko řeší, kdo se sejde s Obamou. Do Prahy dorazí Tusk i Kaczynski”. *idnes.cz* (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/polsko-resi-kdo-se-sejde-s-obamou-do-prahy-dorazi-tusk-i-kaczynski-p9g-/zahranicni.aspx?c=A090331_133457_zahranicni_stf> (19. 11. 2018).

Česká tisková kancelář. 2015. „Prezident Kiska kritizoval Ficovo odmítání uprchlíků: Jako by se ze slovenského postoje vytratil člověk“. *ihned.cz* (online). Dostupné z: <<https://zahranicni.ihned.cz/c1-64717770-prezident-kiska-kritizoval-ficovo-odmitani-uprchliku-jako-by-se-ze-slovenskeho-postoje-vytratil-clovek>> (24. 11. 2018).

Česká tisková kancelář. 2017. „Macron si vybral za francouzského premiéra Édouarda Philippa, starostu přístavu Le Havre”. *aktuálně.cz* (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/macron-si-vybral-za-premiera/r~86ebd400396411e7a6500025900fea04/>> (20. 9. 2018).

Česká tisková kancelář. 2017. „Na USA se nemůžeme spoléhat, řekl Macron. Chce, aby se Evropa bránila sama”. *idnes.cz* (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/francouzsky-prezident-emmanuel-macron-francie-evropska-bezpecnost-evropa-162-/zahranicni.aspx?c=A180827_133047_zahranicni_dtt> (15. 9. 2018).

Česká tisková kancelář. 2018. „Sankce Rusko akorát utužují, nejpozději do roka skončí, říká Zeman”. *e15.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.e15.cz/domaci/sankce-rusko-akorat-utuzuji-nejpozdeji-do-roka-skonci-rika-zeman-1160752>> (18. 11. 2018).

Česká tisková kancelář. 2018. „Unijní soud pozastavil platnost polského zákona o Nejvyšším soudu. Podle Evropské komise Polsko porušuje smlouvu o EU”. *ihned.cz* (online). Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-66299650-unijni-soud-pozastavil>>

[platnost-polskeho-zakona-o-nejvyssim-soudu-podle-evropske-komise-polsko-porusuje-smlouvu-o-eu](#)> (6. 10. 2018).

Český rozhlas Plus. 2018. „Přímá volba nepřímo změnila ústavu. Prezident má mít stejnou váhu jako Sněmovna, říká právník“. *plus.rozhlas.cz* (online). Dostupné z: <<https://plus.rozhlas.cz/prima-volba-nepriamo-zmenila-ustavu-prezident-ma-mit-stejnou-vahu-jako-snemovna-6507263>> (2. 11. 2018).

Český rozhlas. 2018. „Ministr Tomáš Petříček: Bude potřeba se více bavit o tom, kam směřují zahraniční cesty našich představitelů“. *irozhlas.cz* (online). Dostupné z: <<https://radiozurnal.rozhlas.cz/ministr-tomas-petricek-bude-potreba-se-vice-bavit-o-tom-kam-smeruji-zahranicni-7645197>> (27. 11. 2018).

Český rozhlas. 2018. „Nejmenování Pocheho? Není to ponížení, budeme se ho snažit protlačit, deklaruje Chvojka (ČSSD)“. *rozhlas.cz* (online). Dostupné z: <<https://plus.rozhlas.cz/nejmenovani-pocheho-neni-ponizeni-budeme-se-ho-snazit-protlacit-deklaruje-7555354>> (9. 11. 2018).

ČT24. 2009. „Další kolo polských tahanic o účast na summitech“. *ct24.cz* (online). Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1414356-dalsi-kolo-polskych-tahanic-o-ucast-na-summitech>> (10. 11. 2018).

ČT24. 2015. „Slovensko podalo žalobu proti uprchlickým kvótám“. *ct24.cz* (online). Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1628988-slovensko-podalo-zalobu-proti-uprchlickym-kvotam>> (23. 11. 2018).

ČT24. 2017. „Zeman uznal anexi Krymu, pochvalují si Rusové. Porošenko zmínil Sudety“. *ct24.cz* (online). Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2269945-zeman-uznal-anexi-krymu-pochvaluji-si-v-rusku-projev-ceskeho-prezidenta>> (19. 11. 2018).

Day, Matthew. 2009. „President of Poland signs Lisbon Treaty“. *telegraph.co.uk* (online). Dostupné z: <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/6290694/President-of-Poland-signs-Lisbon-Treaty.html>> (10. 11. 2018).

Dědek, Oldřich. 2013. „Pakt stability a růstu“. *zavedenieura.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/pakt-stability-a-rustu>> (12. 10. 2018).

Deloy, Corinne. 2012. „The future of Romania, the focus of the referendum on the impeachment of the President of the Republic Traian Basescu”. *Fondation Robert Schuman*. *robert-schuman.eu* (online). Dostupné z: <<https://www.robert-schuman.eu/en/doc/oee/oee-1380c-en.pdf>> (24. 10. 2018).

Dimulescu, Valentina. 2010. „The Institution of Presidential Impeachment in Semi-Presidential Systems: Case Study of Romania”. *Europolis* 4 (1) Pp. 101–132.

Dorazín, Martin, Katarína, Brezovská, Miroslav, Panuška. 2008. „Spory mezi polským prezidentem a premiérem vrcholí”. *irozhlas.cz* (online). Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/spory-mezi-polskym-prezidentem-a-premierem-vrcholi_200810141218_kbrezovska> (19. 11. 2018).

Dostál, Vít, Vít, Borčany. 2018. „Role prezidenta v zahraniční politice po zavedení přímé volby”. *amo.cz* (online). Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/01/AMO_role-prezidenta-v-zahranicni-politice-po-zavedeni-prime-volby.pdf> (12. 11. 2018).

Dostál, Vít. 2008. „Foreign Policy in Programs of Polish Political Parties Before The General Election of 2007”. *amo.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-RP-2008-1.pdf>> (11. 11. 2018).

Dostál, Vít. 2018. „Role prezidenta v zahraniční politice po zavedení přímé volby”. *amo.cz* <<http://www.amo.cz/cs/agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku/role-prezidenta-v-zahranicni-politice-po-zavedeni-prime-volby/>> (29. 10. 2018).

Dragoun, Radek. 2018. „Naprosté lži a nesmysly, kvóty jsem nepodpořil, píše členům ČSSD Poche. Nesmí do vlády, opakuje Hrad”. *aktualne.cz* (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/naproste-lzi-a-nesmysly-kvoty-jsem-nepodporil-pise-clenum-cs/r~7a1d64365e7611e8b19b0cc47ab5f122/?redirected=1542399916>> (29. 11. 2018).

Dufrense, Anne, Christophe, Degryse, Philippe Pochet (eds.). 2006. *The European Sectoral Social Dialogue*. Brussels: P. I. E. Peter Lang.

Duverger, Maurice 1980. „A new political system model: semi-presidential government”. *European Journal of Political Research*. 8 (2) 165–87.

- E15. 2017. „Duda odporu Evropské komise nedbal, reformu polské justice podepsal”. *e15.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.e15.cz/zahranicni/duda-odporu-evropske-komise-nedbal-reformu-polske-justice-podepsal-1341352>> (5. 10. 2018).
- Elgie, Robert. 1999. „The Politics of Semi-Presidentialism”. *researchgate.net* (online). Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/265101267_The_Politics_of_Semi-Presidentialism> (19. 11. 2018).
- Elgie, Robert. 2009. „Duverger, semi-presidentialism and the supposed French archetype”. *West European Politics*. 32 (2) 248-267.
- Elgie, Robert. 2018. „The semi-presidential one”. *semipresidentialism.com* (online). Dostupné z: <<http://www.semipresidentialism.com/?p=220>> (20. 9. 2018).
- Elgie, Robert. 2018. „Up-to-date list of semi-presidential countries with dates”. *semipresidentialism.com* (online). Dostupné z: <<http://www.semipresidentialism.com/?p=1053>> (1. 11. 2018).
- EU Business. 2012. „Romania PM to ask parliament to decide on EU summit reps”. *eubusiness.com* (online). Dostupné z: <<https://www.eubusiness.com/news-eu/romania-politics.gml>> (15. 10. 2018).
- EU Who is Who. 2018. *europa.eu* (online). Dostupné z: <<http://europa.eu/whoiswho/public/index.cfm?fuseaction=idea.hierarchy&nodeID=264075&lang=cs>> (25. 9. 2018).
- Euractiv. 2012. „Miloš Zeman: Považuji se za eurofederalistu, ale nepodporuji evropský superstát”. *euractiv.cz* (online). Dostupné z: <<https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/interview/milos-zeman-jsem-eurofederalista-ale-nepodporuji-unitarni-evropsky-superstat-010454/>> (4. 11. 2018).
- Europa. eu. „Dějiny Evropské unie – 1994”. *europa.eu* (online). Dostupné z: <https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1990-1999/1994_cs> (9. 10. 2018).
- EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW. 2012. „Constitutional crises in Romania”. *venice.coe.int* (online). Dostupné z: <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfFile=CDL-REF\(2012\)031-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfFile=CDL-REF(2012)031-e)> (5. 10. 2018).

- Euroskop. 2018. „Delorsův balík I“. *euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/283/sekce/c-d/>> (7. 10. 2018).
- Euroskop. 2018. „Smlouva o ústavě pro Evopu stručně“. *euroskop.cz* (online). Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/5/1740-84df053d_762e_4de2_92db_e662156fed9c.pdf (2. 10. 2018).
- Evropská rada. 2018. „Časová osa – Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině“. *consilium.europa.eu* (online). Dostupné z: <<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/>> (24. 11. 2018).
- Evropská Rada. 2018. *europa.eu* (online). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_1.3.6.pdf > (17. 11. 2018).
- Evropský parlament. 2015. „Zápis Výsledek jmenovitého hlasování - Příloha“. *europarl.europa.eu* (online). Dostupné z: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bPV%2b20150909%2bRES-RCV%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fEN&language=EN>> (29. 11. 2018).
- „Finland - Constitution 1919“. *servat.unibe.ch* (online). Dostupné z: <http://www.servat.unibe.ch/icl/fi01000_.html> (16. 10. 2018).
- Fitchett, Joseph. 2000. „France Shrugs As Voters Back 5-Year Term For President“. *nytimes.com* (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2000/09/25/news/france-shrugs-as-voters-back-5year-term-for-president.html>> (25. 10. 2018).
- Fojtíková, Lenka, Marian, Lebedzik. 2008. *Společné Politiky EU Historie a Současnost se Zaměřením na Českou republiku*. Praha: C. H. Beck.
- Formáčková, Lucie. 2008. „Topolánek: Za pádem vlády stáli Klaus, Tlustý a Bém“. *idnes.cz* (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/topolanek-za-padem-vlady-stali-klaus-tlusty-a-bem-fbq-/domaci.aspx?c=A090325_224622_domaci_lf> (2. 11. 2018).
- Forsberg, Tuomas. 2001. „One Foreign Policy or Two? Finland’s New Constitution and European Policies of Tarja Halonen and Paavo Lipponen“. *mv.helsinki.fi* (online). Dostupné z: <<http://www.mv.helsinki.fi/home/tforsber/constitutionforeignpolicy.pdf>> (31. 9. 2018).

- „France's Constitution of 1958 with Amendments through 2008”. *constituteproject.com* (online). Dostupné z: <https://www.constituteproject.org/constitution/France_2008.pdf?lang=en> (2. 10. 2018).
- Ghergina, Sergiu, Sergiu, Miscoiu. 2013. „The Failure of Cohabitation: Explaining the 2007 and 2012 Institutional Crises in Romania”. *East European Politics & Societies* 27(4) Pp. 668–684.
- Grant, Charles. 2018. „Is Macron becoming isolated in Europe? ”. *cer.eu* (online). Dostupné z: <https://cer.eu/sites/default/files/insight_CG_13.6.18.pdf> (10. 10. 2018).
- Hainsworth, Paul. 1998. „The Return of the Left: The 1997 French Parliamentary Election”. *Parliamentary Affairs*. 51 (1) 71–83.
- Halonen, Tarja. 2000. „REPLY BY PRESIDENT OF THE REPUBLIC TARJA HALONEN TO THE PRIME MINISTER AT THE PRESIDENTIAL PALACE ON 1.3.2000”. *presidenthalonen.fi* (online). Dostupné z: <<http://www.presidentti.fi/halonen/Public/defaultc398-3.html?contentid=173561&nodeid=41417&contentlan=2&culture=en-US>> (31. 9. 2018).
- Halonen, Tarja. 2012. „Speech by President of the Republic Tarja Halonen in Parliament, 1 March 2012”. *presidentti.fi* (online). Dostupné z: <<http://www.presidentti.fi/halonen/Public/default4032-2.html?contentid=243226&nodeid=41417&contentlan=2&culture=en-US>> (1. 11. 2018).
- Halonen, Tarja. 2018. „Curriculum Vitae”. *presidenthalonen.fi* (online). Dostupné z: <<https://presidenthalonen.fi/en/activities/presentation/>> (31. 10. 2018).
- Harvard Kennedy School. 2000. „Esko Aho”. *iop.harvard.edu* (online). Dostupné z: <<http://iop.harvard.edu/fellows/esko-aho>> (19. 10. 2018).
- Harzer, Filip. 2018. „Komise žaluje Polsko kvůli reformě soudnictví. Vynucený odchod soudců ohrožuje nezávislost justice, píše”. *irozhlas.cz* (online). Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/polsko-nejvyssi-soud-zaloba-soudni-dvur-eu-evropska-unie-evropska-komise_1809241336_haf> (20. 11. 2018).

- Heinonen, Eeva. 2000. „Votes cast for candidates and voting turnout in the second round in 2000”. *stat.fi* (online). Dostupné z: <https://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2000pres/aanest2kierr_en.html> (31. 10. 2018).
- Helsinki times. 2009. „Finnish constitution scholar tells president to steer clear of EU summits”. *helsinkitimes.com* (online). Dostupné z: <<http://www.helsinkitimes.fi/htimes2/index.php/domestic-news/politics/9036-finnish-constitution-scholar-tells-president-to-steer-clear-of-eu-summits->> (14. 10. 2018).
- Hendrych, Lukáš. 2017. „Euro, společný rozpočet a jeden ministr financí. Tak si Macron a Merkelová představují jádro EU”. *euractiv.cz* (online). Dostupné z: <<https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/euro-spolecny-rozpocet-a-jeden-ministr-financi-tak-si-macron-a-merkelova-predstavuji-jadro-eu/>> (10. 10. 2018).
- Hertl, David. „Mistr politické taktiky François Mitterrand se narodil před 100 lety”. *plus.rozhlas.cz* (online). Dostupné z: <<https://plus.rozhlas.cz/mistr-politicke-taktiky-francois-mitterrand-se-narodil-pred-100-lety-6512616>> (2. 10. 2018).
- Howarth, David 2002. „The European Policy of the Jospin Government: A New Twist to Old French Games’, *Modern and Contemporary France*”. 10 (3) 353–369.
- Chamber of deputies of Romania. 2018. „Revision of the Constitution”. *cdep.ro* (online). Dostupné z: <<http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=371>> (21. 10. 2018).
- Chappell, Laura. 2010. „Poland in Transition: Implications for a European Security and Defence Policy”. *Contemporary Security Policy*. 31 (2) Pp. 225–248.
- Cheng, T J, Wei-chin Lee. 2017. *National Security Public Opinion and Regime Asymmetry A Six-Country Study*. World Scientific Publishing: Singapore.
- International Organization for Migration. 2018. „Relocation Info Sheet April 2018“. *eea.im.int* (online). Dostupné z: <http://eea.iom.int/images/Download/Relocation_Info_Sheet_April_2018.pdf> (9. 11. 2018).
- Jančaríková. Tatiana. 2018. „Slovakia may take in Syrian orphans, in break with neighbours: PM“. *reuters.com* (online). Dostupné z: <<https://www.reuters.com/article/us-eu-migrants-slovakia/slovakia-may-take-in-syrian-orphans-in-break-with-neighbours-pm-idUSKCN1MF2L3>> (17. 11. 2018).

- Jednotný Evropský Akt. 1986. *euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>> (1. 10. 2018).
- Jurkynas, Mindaugas, Justina, Dauksaite. 2014. „A Feather in its Cap? The Lithuanian Presidency of the Council of the EU in 2013”. *Lithuanian Foreign Policy Review* 31 (9) Pp. 11–36.
- Karvonen, Kyösti. 2009. „Battle of EU plates feeds Finland”. *edelkey.net* (online). Dostupné z: <<http://213214149112.edelkey.net/public/default.aspx?contentid=181826&nodeid=41805&contentlan=2&culture=en-US>> (11. 10. 2018).
- Kirby, David. 2010. *A Concise History of Finland*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kiska, Andrej. 2015. „Prezident vystúpil s príhovorom pred poslancami v Národnej rade“. *prezident.sk* (online). Dostupné z: <<https://www.prezident.sk/article/prezident-vystupil-s-prihovorom-pred-poslancami-v-narodnej-rade/>> (24. 11. 2018).
- Klaus, Václav. 2009. „Prohlášení prezidenta republiky k rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2009”. *klaus.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.klaus.cz/clanky/560>> (23. 11. 2018).
- Klaus, Václav. 2009. *Prezident republiky k Lisabonské smlouvě*. Praha: Euromedia k. s. – Knižní klub.
- Klokočka, Vladimír. 2006. *Ústavní systémy evropských států*, Praha: Linde.
- Knapp, Andrew. 2004. *Parties and the Party System in France: A Disconnected Democracy?*. London: Palgrave Macmillan.
- Knoblochová, Věra. 1999. „Amsterodamská smlouva”. *Mezinárodní vztahy*. 34 (1) Pp. 68–79.
- Köker, Philipp. 2016. *Presidential Activism and Veto Power in Central and Eastern Europe*. London: Plagrave Macmillan.
- Kopecký, Josef. 2018. „Evropa musí chránit hranice, napsal Poche. Ovčáček mu vytkl názor na Izrael”. *idnes.cz* (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/poche-dopis-ssd-migrace-0w8-/domaci.aspx?c=A180523_094223_domaci_kop> (29. 11. 2018).

- Kopeček, Lubomír. 2012. *Fenomén Václav Klaus*. Brno: Barrister & Principal.
- Kopp, Milan, Martin, Dorazín. 2008. „Polský prezident kritizuje zahraniční politiku vlády”. *irozhlas.cz* (online). Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/polsky-prezident-kritizuje-zahranicni-politiku-vlady_200808040756_mkopp> (15. 11. 2018).
- Koubek, Jiří. 2007. „Analýza polských parlamentních voleb 2007 a jejich konsekvencí pro stranický systém”. *Časopis pro humanitní a společenské vědy*. 1 (9) Pp. 2–30.
- Králíček, Tomáš, Milan, Mikulka. 2007. „Polský sejm byl rozpuštěn, většina ministrů odvolána”. *ihned.cz* (online). Dostupné z: <<https://zahranicni.ihned.cz/c1-21979260-polsky-sejm-byl-rozpusten-vetsina-ministru-odvolana>> (10. 11. 2018).
- Krupavičius, Algis. 2013. „Lithuania’s President: A Formal and Informal Power”. Pp. 205–233. in Vít Hloušek. (ed.). *PRESIDENTS ABOVE PARTIES? Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competencies and Informal Power*. Brno: Masarykova univerzita.
- Kulesza, Czeslaw, Gavin, Rae. 2017. „The Law and Justice Party and Poland’s Turn to the Right”. *transform-network.net* (online). Dostupné z: <https://www.transform-network.net/fileadmin/user_upload/raekulesza_paper_final_19_01_2017.pdf> (9. 10. 2018).
- Kundra, Ondřej. 2018. „Zeman Rozehrál Šachovou Hru o Protiruské Sankce”. *respekt.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.respekt.cz/politika/zeman-rozehralsachovou-hru-o-protiruske-sankce>> (7. 11. 2018).
- Kutek, Lukáš. 2009. „Reakce na Lisabon: Topolánek čeká obstrukce, pro Klause je smlouva mrtvá”. *čt24.cz* (online). Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1409613-reakce-na-lisabon-topolanek-ceka-obstrukce-pro-klause-je-smlouva-mrtva>> (29. 11. 2018).
- Leinert, Ondřej, Zuzana, Šmajlerová. 2009. „Poslanci schválili Lisabon. Pro jich hlasovalo 125”. *ihned.cz* (online). Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-34542540-poslanci-schvalili-lisabon-pro-jich-hlasovalo-125>> (16. 11. 2018).
- Leuffen, Dirk. 2009. „Does Cohabitation Matter? French European Policy-Making in the Context of Divided Government”. *West European Politics*. 32 (6) Pp. 1140–1160.

- Levieux, Michel. 2003. „The World; No, Chirac Didn't Say "Shut Up"”. *nytimes.com* (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2003/02/23/weekinreview/the-world-no-chirac-didn-t-say-shut-up.html>> (29. 10. 2018).
- Lijphart, Arend. 1997. „Trichotomy or Dichotomy?”. *European Journal of Political Research*. 31 (1) 125–127.
- Lipponen, Paavo. 2000. „Prime Minister of Finland, Paavo Lipponen at the College of Europe, Bruges, Belgium 10. November 2000”. *valtioneuvosto.fi* (online). Dostupné z: <https://valtioneuvosto.fi/en/article/-/asset_publisher/paaministeri-paavo-lipponen-college-of-europe-brugge-10-11-2000> (11. 10. 2018).
- Lisabonská smlouva. 2009. *euroskop.cz* (online). Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/738-lisabonska_smlouva.pdf> (28. 9. 2018).
- Maastrichtská smlouva. 1993. *euroskop.cz* (online). Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf> (28. 9. 2018).
- Mahony, Honor. 2003. „Chirac favours referendum on EU constitution”. *euobserver.com* (online). Dostupné z: <<https://euobserver.com/political/11818>> (29. 10. 2018).
- Mälksoo, Maria. 2006. „From Existential Politics Towards Normal Politics? The Baltic States in the Enlarged Europe”. *Social Dialogue*. 37(3) Pp. 275-297.
- Maňák, Vratislav. 2013. „Snídaně u Mitterranda: Husák musel počkat, přednost dostal Havel”. *čt24.cz* (online). Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1060726-snidane-u-mitterranda-husak-musel-pockat-prednost-dostal-havel>> (11. 9. 2018).
- Mareš, Jiří. 2015. „Tvorba případových studií pro výzkumné účely“. *Pedagogika* 65 (2) Pp. 113–142.
- McPartland, Ben. 2017. „Why Macron picked unknown Edouard Philippe as the right fit for Prime Minister”. *thelocal.fr* (online). Dostupné z: <<https://www.thelocal.fr/20170515/why-macron-chose-edouard-philippe-to-be-his-prime-minister>> (10. 9. 2018).
- Merikallio, Katri, Tapani, Ruokanen. 2015. *The Mediator A Biography of Martti Ahtisaari*. C. Hurst & Co. Publishers: London.

Milzow, Katrin. 2012. *National Interests and European Integration*. London: Palgrave Macmillan.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. „Ratifikační proces v členských státech EU“. *mzv.cz* (online). Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/pravo_evropske_unie/lisabonska_smlouva/ratifikacni_proces_v_clenskych_statech.html (17. 11. 2018).

Mischke, Judith. 2017. „Brussels to sue Hungary, Poland and Czech Republic over asylum-seekers“. *politico.eu* (online). Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/refugees-europe-brussels-to-sue-hungary-poland-and-czech-republic-over-asylum-seekers/> (10. 11. 2018).

Mutler, Alison. 2006. „Romanian PM Proposes Pulling Iraq Troops“. *washingtonpost.com* (online). Dostupné z: http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/06/29/AR2006062900605_pf.html??noredirect=on (24. 10. 2018).

„Nález pléna Ústavního soudu České republiky ve věci návrhu Senátu Parlamentu České republiky na posouzení souladu Lisabonské smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství“. 2008. *nalus.usoud.cz* (online). Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-19-08> (29. 11. 2018).

Nečásková, Pavlína. 2017. „Přijmeme 60 uprchlíků, slíbilo Slovensko Evropské unii. Stále odmítáme kvóty, zdůraznil Fico“. *irozhlas.cz* (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/prijmeme-60-uprchliku-slibilo-slovensko-evropske-unii-stale-odmitame-kvoty_1707311707_rez (25. 11. 2018).

Nielsen, Hassing. 2017. „The Pragmatic Euroscepticism in Scandinavia“. Pp. 231–243. in Leruth, Benjamin, Nicholas, Startin, Simon Usherwood. *The Routledge Handbook of Euroscepticism*. London: Routledge.

Nobel Intitute. 2008. „Martti Ahtisaari Facts“. *nobelprize.org* (online). Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2008/ahtisaari/facts/> (19. 10. 2018).

Norsk Senter For Forskningsdata. 2018. „Finland Background Finnish History at Glance“. *nsd.uib.no* (online). Dostupné z:

<http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/finland/introduction.html>
(31. 10. 2018).

Ojanen, Tuomas. 2013. „The EU at the Finnish Constitutional Arena”. *Bij de Buren*. 18 (1). Pp. 242–255.

Pachta, Lukáš. 2004. „Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice”. *euractiv.cz* (online). Dostupné z: <<https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/opinion/rozirovn-a-prohlubovn-evropsk-unie-zperspektivy-francie-souas/>> (12. 10. 2018).

Park, Ausra, Milda, Paulionyte. 2016. „Lithuania’s foreign policy under Grybauskaitė: change or continuity? ”. *Journal of Contemporary European Studies*. 24 (4) Pp. 1–23.

Patten, Chris. 2000. „A European Foreign Policy Ambitions and Reality”. Paris: Institut Français des Relations Internationales (IFRI).

Perju, Vlad. 2015. „The Romanian double executive and the 2012 constitutional crisis”. *International Journal of Constitutional Law*. 13 (1) Pp. 246–278.

Pesonen, Pertti. 1994. „The First Direct Election of Finland”. *Scandinavian Political Studies*. 17 (3) 259–272.

Pešeková, Kamila. 2017. „Andrej Kiska. Tak trochu jiný prezident“. *plus.rozhlas.cz* (online). Dostupné z: <<https://plus.rozhlas.cz/kamila-pesekova-andrej-kiska-tak-trochu-jiny-prezident-6515351>> (24. 11. 2018).

Pohanka, Vít. 2003. „Referendum ve Finsku”. *rozhlas.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.rozhlas.cz/evropskaunie/referenda/zprava/76059>> (8. 10. 2018).

Poche, Miroslav. 2015. „Neotáčejme se k uprchlíkům zády”. *idnes.cz* (online). Dostupné z: <<https://poche.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=462776>> (29. 11. 2018).

Poland's Constitution of 1997. *constituteproject.org* (online). Dostupné z: <https://www.constituteproject.org/constitution/Poland_1997.pdf> (1. 11. 2018).

Prawo i Sprawiedliwość Program. 2005. (online). *piotrabinetz.pl* (online). Dostupné z: <<https://piotrabinetz.pl/pdf/programpis2005.pdf>> (1. 11. 2018).

Presidentti.fi. 2005. „President Halonen at the EU-USA summit”. *presidentti.fi* (online). Dostupné z:

<<http://www.presidentti.fi/halonen/Public/default253f.html?contentid=175241&nodeid=41416&contentlan=2&culture=en-US>> (28. 10. 2018).

Puetter, Uwe. 2014. *The European Council and the Council. New Intergovernmentalism and Institutional Change*. Oxford: Oxford University Press.

Raunio, Tapio, Teija, Tiilikainen. 2003. *Finland in the European Union*. Frank Cass London: Frank Cuss Publishers.

Raunio, Tapio, Thomas, Sidelius. 2012. „Shifting Power-Centers of Semi-Presidentialism: Exploring Executive Coordination in Lithuania”. *researchgate.net* (online). Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/317095665_Shifting_Power-Centers_of_Semi-Presidentialism_Exploring_Executive_Coordination_in_Lithuania> (9. 10. 2018).

Reuters. 2018. Chronology: „Poland clashes with EU over judicial reforms, rule of law”. *reuters.com* (online). Dostupné z: <<https://www.reuters.com/article/us-eu-poland-chronology/chronology-poland-clashes-with-eu-over-judicial-reforms-rule-of-law-idUSKBN1JU25U>> (5. 11. 2018).

Riding, Alan. 1990. „France Ties Africa Aid to Democracy”. *nytimes.com* (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/1990/06/22/world/france-ties-africa-aid-to-democracy.html>> (17. 10. 2018).

Robinson, Lucy. 2017. „Edouard Philippe: „Who is France's new Prime Minister? ”. *independent.co.uk* (online). Dostupné z: <<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/edouard-philippe-france-prime-minister-who-is-he-emmanuel-macron-a7737301.html>> (30. 9. 2018).

Rozehnal, Aleš. 2017. „I po polské reformě soudního systému bude tamní justice institucionálně nezávislejší než česká”. *hlidacipes.org* (online). Dostupné z: <<https://hlidacipes.org/i-po-polske-justicni-reforme-bude-polska-justice-nezavislejsi-nez-ceska/>> (20. 11. 2018).

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu) 6. září 2017 (*). *curia.europa.eu* (online). Dostupné z: <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=194081&pageIndex>>

[=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=815426#Footnote*>](#) (22. 11. 2018).

Runner, Philippa. 2008. „Two-headed Poland in EU summit farce”. *euobserver.eu* (online). Dostupné z: <https://euobserver.com/political/26926> (13. 11. 2018).

Rupnik, Jacques. 2008. „Návrat Francie Do Střední Evropy”. *respekt.cz* (online). Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2008/26/navrat-francie-do-stredni-evropy> (2. 10. 2018).

Sandford, Alasdair. 2005. „Chirac's Final 'Yes' Pitch for EU Constitution”. *dw.com* (online). Dostupné z: <https://www.dw.com/en/chiracs-final-yes-pitch-for-eu-constitution/a-1597222> (2. 10. 2018).

Saraviita, Ikka. 2000. „Semi-presidential aspects in the year 2000 Constitution of Finland”. *ulapland.fi* (online). Dostupné z: <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=92ff6f32-e17a-4026-ae83-2429e7ee0ebc> (26. 9. 2018).

Sartori, Giovanni. 2001. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: Slon.

Shotter, James, Evon, huber, Mahreen Khan. 2018. „Poland faces European backlash over judicial reforms”. *ft.com* (online). Dostupné z: <https://www.ft.com/content/ef3b5420-7f60-11e8-bc55-50daf11b720d> (9. 10. 2018).

Shugart, Matthew S., John M., Carey. 1992. *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. New York: Cambridge University Press.

Smrčková, Markéta. 2008. „Politická krize v Rumunsku: rumunské referendum 2007”. *European Electoral Studies* 3 (1) Pp. 104–112.

Soukup, Jaroslav. 2009. „Ústavní soud požehnal Lisabonské smlouvě”. *novinky.cz* (online). Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/183274-ustavni-soud-pozehnal-lisabonske-smlouve.html> (30. 11. 2018).

Speech by François Mitterrand to the European Parliament. 1984. *cvce.eu* (online). Dostupné z: https://www.cvce.eu/content/publication/2001/10/19/cdd42d22-fe8e-41bb-bfb7-9b655113ebcf/publishable_en.pdf (3. 10. 2018).

„Statement by the Prime Minister to Parliament on the negotiation result with the European Union”. 1994. *valtioneuvosto.fi* (online). Dostupné z:

<https://valtioneuvosto.fi/en/artikkeli/-/asset_publisher/paaministerin-ilmoitus-eduskunnalle-euroopan-unionin-kanssa-syntyneesta-neuvottelutuloksesta> (18. 10. 2018).

Statistics Finland. 2003. „Votes cast for the parties and voting turnout”. *stat.fi* (online). Dostupné z: <https://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitilastot_pkmenestys_en.html> (11. 10. 2018).

Stewart, Terence. 1999. *The Gatt Uruguay Round A Negotiating History 1986-1994*. Hague: Kluwer Law International.

Szczerbiak, Aleks. 2012. *Poland Within the European Union: New Awkward Partner or New Heart of Europe?*. London: Routledge.

Šisler, Filip. 2012. „Politická krize v Rumunsku”. *iir.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.iir.cz/article/politicka-krize-v-rumunsku?id=politicka-krize-v-rumunsku>> (25. 10. 2018).

The Constitution of Finland 11 June 1999 (731/1999, amendments up to 1112 / 2011 included). *finlex.fi* (online). Dostupné z: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>> (26. 9. 2018).

The Constitution of Romania. 1992. *wipo.int* (online). Dostupné z: <<https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ro/ro021en.pdf>> (23. 10. 2018).

The Constitution of the Republic of Lithuania. 1992. *3.lrs.lt* (online). Dostupné z: <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>> (15. 10. 2018).

Thomas, Landon. 2010. „From Lithuania, a View of Austerity’s Costs”. *nytimes.com* (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2010/04/02/business/global/02austerity.html>> (15. 10. 2018).

Tiersky, Roland. 1995. *The Mitterrand Legacy And The Future Of French Security Policy*. Washington: National Defense University.

Troitiño David Ramiro, Karoline, Färber, Anni, Boiro. 2017. „Mitterrand and the great European design—from the Cold War to the European Union”. *Baltic Journal of European Studies* 7 (2) Pp. 132–147.

UPI. 1982. „Mitterand blames European economic crisis on U.S. ”. *upi.com* (online). Dostupné z: <<https://www.upi.com/Archives/1982/06/22/Mitterand-blames-European-economic-crisis-on-US/1527393566400/>> (15. 10. 2018).

Ústava České republiky. 1993. *psp.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>> (19. 10. 2018).

Ústava Slovenské republiky. 1992. *prezident.sk* (online). Dostupné z: <<https://www.prezident.sk/upload-files/20522.pdf>> (9. 11. 2018).

Válová, Irena. 2018. „Cíle polské reformy podle Bílé knihy: Dekomunizace a defasizace justice”. *ceska-justice.cz* (online). Dostupné z: <<http://www.ceska-justice.cz/2018/04/cile-polske-reformy-podle-bile-knihy-dekomunizace-a-defasizace-justice/>> (9. 11. 2018).

Vincourek, Tomáš, Igor, Maňour. 2009. „Spor Kaczynski-Tusk rozhodl až ústavní soud”. *irozhlas.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.rozhlas.cz/evropskaunie/zpravodajstvi/zprava/spor-kaczynskitusk-rozhodl-az-ustavni-soud--584950>> (9. 11. 2018).

Vitkus, Gedimanas. 2016. Lithuania: „A Case of Confidence in the European Project”. Pp. 135–143 in Vivien Pertusot. (ed.). *The European union in the fog building Bridges between the National Perspectives on the European*. Praha: EUROPEUM Institute for European Policy.

Vláda České Republiky. 2009. „Proces ratifikace Lisabonské smlouvy”. *vlada.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/proces-ratifikace-lisabonske-smlouvy-63100/>> (19. 11. 2018).

VOANEWS. 2009. „Former President Valdas Adamkus Elected Again in Lithuania - 2004-06-2 ”. *voanews.com* (online). Dostupné z: <<https://www.voanews.com/a/a-13-a-2004-06-28-6-1-66349972/545640.html>> (28. 10. 2018).

Vorlová, Kateřina. 2010. „Proměna postavení finského prezidenta”. *Acta Politologica*. 2 (2) 136–160. *fsv.cuni.cz* (online). Dostupné z: <https://acpo.fsv.cuni.cz/ACPOENG-19-version1-2010_Vorlova_02_02.pdf> (26. 9. 2018).

Vorozheina, Yana. 2016. „Poland’s Foreign Policy Mechanisms: Legal Framework and Policy Analysis”. *Baltic Region*. 9 (1) Pp. 30–40.

Vucheva, Elitsa. 2008. „Polish parliament approves EU treaty”. *euobserver.com* (online). Dostupné z: <<https://euobserver.com/institutional/25900>> (15. 11. 2018).

Weaver, Matthew. 2008. „Polish president: signing EU treaty pointless”. *theguardian.com* (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/world/2008/jul/01/eu.poland>> (16. 11. 2018).

Weymouth, Ally. 2017. „Russia Is a Threat ... to All of Europe”. *foreignpolicy.com* (online). Dostupné z: <<https://foreignpolicy.com/2017/03/24/russia-lithuania-nato-grybauskaite-putin-trump-interview/>> (19. 10. 2018).

Yle. 2009. „President's Office: No Change in EU Summit Participation”. *yle.fi* (online). Dostupné z: <https://yle.fi/uutiset/osasto/news/presidents_office_no_change_in_eu_summit_participation/5963584> (1. 11. 2018).

YLE. 2015. „President would have resigned if Finland had vetoed EU membership”. *yle.fi* (online). Dostupné z: <https://yle.fi/uutiset/osasto/news/president_would_have_resigned_if_finland_had_vetoed_eu_membership/7806069> (14. 10. 2018).

Zeman, Miloš. 2017. „Projev prezidenta republiky při plénu Parlamentního shromáždění Rady Evropy”. *hrad.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-plenu-parlamentniho-shromazdeni-rady-evropy-13645>> (19. 11. 2018).

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá přístupem hlav států k evropskému integračnímu procesu ve vybraných kvazi/semiprezidentských systémech členských států EU. Cílem práce je analýza fungování prezidentských úřadů a vymezení role hlav států v rámci exekutivních sporů s ohledem na integrační procesy Evropské unie. Práce je rozdělena do pěti kapitol. V první z nich je vymezeno teoreticko-konceptuální zaměření práce s důrazem na definici semiprezidencialismu Roberta Elgieho. V následujících kapitolách jsou analyzovány exekutivní konflikty týkající se pojetí evropské politiky ve Francii, Finsku, Rumunsku, Polsku, Litvě, České republice a na Slovensku. V závěru práce je na základě provedené analýzy odpovězeno na výzkumné otázky.

Klíčová slova: semiprezidencialismus, kvazi-semiprezidencialismus, prezidenti, vlády, Evropská unie, Robert Elgie, exekutivní konflikty

Abstract

This thesis deals with the approach of the heads of states to the European integration process in the selected quasi/semi-presidential systems of the EU member states. The aim of the paper is to analyze the functioning of the presidencies and to define the role of the heads of states within the executive disputes regarding the integration processes of the European Union. The thesis is divided into five chapters. In the first one, the theoretical and conceptual definition of the thesis is defined, with emphasis on the definition of semi-presidentialism by Robert Elgie. In the following chapters, we analyse executive conflicts regarding the concept of European policy in France, Finland, Romania, Poland, Lithuania, the Czech Republic and Slovakia. Based on the conducted analysis the research questions are answered in the conclusion.

Key words: semi-presidentialism, quasi-semipresidentialism, presidents, governments, European Union, Robert Elgie, executive conflicts